

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

***“ Όψεις της ιδιωτικής ασφαλιστικής
αγοράς: Ο θεσμός των ιδιωτικών
συνταξιοδοτικών προγραμμάτων”***

Σπουδάστρια : Ραυτοπούλου Αρετή

Εποπτεύων Καθηγητής : Μαυρέας Κωνσταντίνος

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2005

Μάλιστα μεν πειρώ ζην κατά την ασφάλειαν.

(προπαντός προσπάθησε να ζεις με ασφάλεια).

Ισοκράτη

Πάσι δε τοι κίνδυνος επ' έργμασι.

(απ' όλες τις πράξεις του ανθρώπου δε λείπει ο κίνδυνος).

Σοφοκλή

Δεινόν το συνιδείν το μέλλον.

(είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς τί θα συμβεί στο μέλλον).

Θαλή

Το μέλλον αφανές.

Πιπτακού

Ασφαλές το γενόμενον, ασαφές το μέλλον.

Θαλή

Ουδείς το μέλλον ασφαλώς επίσταται.

Μενάνδρου

Πρόνοιας ουδέν άνθρωποις έφυ κέρδος λαβείν άμεινον.

(κανένα κέρδος δεν είναι τέτοιο από τη φύση του για τους ανθρώπους να το αποκτήσουν από την πρόνοια)

Σοφοκλή

Το της τύχης άστατον και αβέβαιον.

Πλούταρχου «περι φιλίας»

**Ασφαλιστικές Εταιρίες
Μέλη της Ένωσης Ασφαλιστικών
Εταιριών Ελλάδος**

A. ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ

ALLIANZ Α.Ε.Γ.Α.
ALLIANZ Α.Ε.Α. ΖΩΗΣ
ASTRA ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.Γ.Α.
CGU (HELLAS) S.A.
COMMERCIAL VALUE Α.Α.Ε.
DAS HELLAS Α.Α.Ε. ΓΕΝ. ΝΟΜ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
EFG ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.Γ.Α.
EFG ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗΣ Α.Ε.Α.Ζ
EULER HERMES ΕΜΠΟΡΙΚΗ Α.Α.Ε. ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ
GENERAL TRUST - ΓΕΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ Α.Ε.Γ.Α.
GENERAL UNION - ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ Α.Ε.Ε.Γ.Α.
GENERAL HELLAS Α.Ε.Α.Ζ.
GENERAL LIFE Α.Ε. ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ ΖΩΗΣ
INCHARE ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ Α.Ε.Α. ΖΗΜΙΩΝ
ING ΕΛΛΗΝΙΚΗ Α.Ε.Γ.Α.
ING ΕΛΛΗΝΙΚΗ Α.Α.Ε. ΖΩΗΣ
ING ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΖΩΗΣ Α.Α.Ε.Ζ.
INTERLIFE Α.Α.Ε. ΓΕΝ. ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
INTERNATIONAL HELLAS Α.Α.Ε.
INTERNATIONAL LIFE Α.Ε.Α. ΖΩΗΣ
METROLIFE Α.Ε.Γ.Α.
LE MONDE ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.
PERSONAL INSURANCE Α.Ε.Γ.Α.
UNIVERSAL LIFE (ΕΛΛΑΣ) Α.Α.Ε. ΖΩΗΣ
V.D.V. LEBEN INTERNATIONAL Α.Ε.Α. ΖΩΗΣ
VICTORIA Α.Α.Ε. ΖΗΜΙΩΝ
VICTORIA Α.Α.Ε. ΖΩΗΣ
LA VIE Α.Ε.Α.Ε. ΖΩΗΣ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.
ΑΙΓΑΙΟΝ Α.Α.Ε. Α.Ε.
ΑΛΦΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.
ΑΜΥΝΑ Α.Ε.Γ.Α.
ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΗ Α.Ε.Γ.Α.
ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Α.Ε.Α.Ζ.
ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Α.Ε.Γ.Α.
ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ Γ. ΣΙΔΕΡΗΣ Α.Ε.Γ.Α.
ΑΤΛΑΝΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ Α.Α.Ε.
ΓΑΛΛΕΙΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.Γ.Α.
ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΝΩΣΙΣ Α.Α.Ε.
ΔΥΝΑΜΙΣ Α.Ε.Γ.Α.
ΕΓΝΑΤΙΑ Α.Α.Ε.
ΕΘΝΙΚΗ Α.Ε.Ε.Γ.Α.
ΕΛΛΑΣ Α.Ε.Α.
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΖΩΗΣ Α.Α.Ε. ΖΩΗΣ
ΕΟΣ. Α.Ε.Α.Ζ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΙΣ Α.Ε.Γ.Α.
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΙΣΤΗ Α.Ε.Γ.Α.
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ Α.Ε.Ε.Γ.Α.
ΕΥΡΩΠΗ Α.Ε.Γ.Α.
ΕΥΡΩΣΤΑΡ Α.Ε.Α.Ζ.
ΙΜΠΕΡΙΑΛ ΕΛΛΑΣ Α.Ε.Γ.Α.
ΙΜΠΕΡΙΟ ΛΑΪΦ Α.Ε.Α.Ε. ΖΩΗΣ
ΙΝΤΕΡ ΕΛΛΑΣ Α.Α.Ε. ΟΔ. ΒΟΗΘ & ΖΗΜΙΩΝ
ΙΝΤΕΡΑΜΕΡΙΚΑΝ Α.Α.Ε. ΖΩΗΣ Α.Ε.
ΙΝΤΕΡΑΜΕΡΙΚΑΝ Α.Ε.Α.Ζ Α.Ε.
ΙΝΤΕΡΑΜΕΡΙΚΑΝ ΥΓΕΙΑΣ Α.Ε.Γ.Α.
ΙΝΤΕΡΑΜΕΡΙΚΑΝ ΟΔΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΙΝΤΕΡΣΑΛΟΝΙΚΑ Α.Α.Ε.Ζ.
ΚΥΚΛΑΔΙΚΗ Α.Α.Ε. ΖΩΗΣ
ΛΑΪΚΗ ΖΩΗΣ Α.Α.Ε.
ΝΕΟΣ ΠΟΣΕΙΔΩΝ Α.Ε.Α.Ε.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ Α.Ε.Γ.Α.
ΟΡΙΖΩΝ Α.Ε.Γ.Α.
ΣΚΟΥΡΤΗΣ Γ.Η. Α.Ε.Γ.Α.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.Ε.Γ.Α.
ΥΔΡΟΓΕΙΟΣ Α.Α.Α.Ε.
ΦΟΙΝΙΞ - METROLIFE - ΕΜΠΟΡΙΚΗ Α.Ε.Α.Ε.
ΩΜΕΓΑ Α.Α.Ε.

**Β. ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ**

ΑΓΓΛΙΚΕΣ

ASSOCIATION OF LLOYD'S UNDERWRITERS
AVON INSURANCE PLC
AXA PROVINCIAL INSURANCE PLC
ECCLESIASTICAL INSURANCE OFFICE PLC
MITSUI MARINE & FIRE INSURANCE CO (EUROPE) LTD
ROYAL & SUN ALLIANCE INSURANCE PLC
TOKIO MARINE EUROPE INSURANCE LIMITED
TRENWICK INTERNATIONAL LIMITED

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ

ALICO AIG Life INS. CO.
NATIONAL UNION INS. CO OF PITTSBURGH PA - USA

ΒΕΛΓΙΚΕΣ

INTER PARTNER ASSISTANCE
SBAL MONDIAL ASSISTANCE

ΓΑΛΛΙΚΕΣ

EUROP ASSISTANCE

ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ

A.R.A.G. ALLGEMEINE S. VERSICHERUNGS
ATRADIUS KREDITVERSICHERUNG - AG.
GERLING - KONZERN VAG
HAMBURG MANNHEIMER
UNIVERSA ALLGEMEINE VERSICHERUNG

ΙΣΠΑΝΙΚΕΣ

MAPFRE ASISTENCIA COMP. INTERNACIONAL
DE SEGUROS Y REASEGUROS S.A.

ΚΥΠΡΟΥ

ΚΥΠΡΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ
ΚΥΠΡΟΥ ΖΩΗΣ

ΦΙΛΙΠΠΙΝΙΚΕΣ

MALAYAN INSURANCE CO LTD

**Γ. ΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΑ
ΜΕΛΗ**

ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ

SCHWARZMEER UND OSTSEE

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελ

	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
Κεφ. 1°	ΜΟΡΦΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ	
	1. Σύντομη ιστορική αναδρομή.....	3
	1.1. Η ασφαλιστική εξέλιξη στη χώρα μας.....	5
	2. Οι θεμελιακές έννοιες της ασφάλισης.....	7
	3. Διάκριση της ιδιωτικής ασφάλισης από την κοινωνική.....	8
	4. Κλάδοι της ιδιωτικής επιχείρησης ασφάλισης: Μορφές ασφαλιστικής κάλυψης.....	10
	-Συμπεράσματα.....	17
Κεφ. 2°	ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ	
	A. Η ισχύουσα νομοθεσία για τις ιδιωτικές ασφάλειες,η λειτουργία των ασφαλιστικών επιχειρήσεων	
	1. Έννοια και χαρακτηριστικά της ιδιωτικής ασφάλισης.....	18
	2. Ασφαλιστική επιστήμη και ασφαλιστικό δίκαιο.....	20
	3. Το αντικείμενο εργασίας της ασφαλιστικής επιχείρησης.....	21
	4. Το θεσμικό πλαίσιο και ο κώδικας δεοντολογίας των ασφαλιστικών εταιριών.....	22
	4.1. Πηγές δικαίου της ιδιωτικής ασφάλισης.....	23
	4.2. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία.....	23
	5. Η λειτουργία των ασφαλιστικών επιχειρήσεων.....	25
	B. Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο της ιδιωτικής ασφάλισης	
	1. Η ειδική νομοθεσία που διέπει την ασφαλιστική επιχείρηση που εργάζεται στην Ελλάδα – Κρατική μέριμνα.....	29
	1.1. Το νομοθετικό διάταγμα 489/1970.....	31
	1.2. Ο νόμος 489/1976.....	32
	1.3. Ο νόμος 1569/1985.....	33

1.4. Ο νόμος 2496/1997.....	34
- Συμπεράσματα.....	35

Κεφ. 3^ο Η ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

A. Κατηγοριοποίηση των ασφαλιστικών εταιριών

1. Ασφαλιστική αγορά και ασφαλιστική επιχείρηση.....	36
1.1 Κατηγορίες ταξινόμησης των ασφαλιστικών εταιριών.....	38
2. Διαχωρισμός των ασφαλιστικών επιχειρήσεων.....	39
2.1. Με βάση το νομικό καθεστώς λειτουργίας.....	39
2.2. Με βάση τη μετοχική σύνθεση.....	39
2.3. Τραπεζοασφάλιση (Bancassurance).....	40

B. Η ελληνική ασφαλιστική αγορά μέσα από τις ετήσιες στατιστικές εκθέσεις της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος

1. Ιδιωτική ασφάλιση και ελληνική οικονομία.....	45
1.1. Ποσοστό ασφαλιστρών επί του ΑΕΠ.....	46
1.2. Ποσοστό επενδύσεων επί του ΑΕΠ.....	47
1.3. Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα.....	48

Γ. Η ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά

1. Παραγωγή ασφαλιστρών.....	50
2. Αριθμός επιχειρήσεων – εργαζομένων.....	51
3. Επενδύσεις ασφαλιστικών επιχειρήσεων	51
4. Η εξέλιξη των βασικών οικονομικών μεγεθών και δεικτών του κλάδου.....	52
- Συμπεράσματα.....	54

Κεφ. 4^ο**ΕΙΔΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ****A. Τα τρία συνταξιοδοτικά συστήματα: Οι τρεις πυλώνες**

1. Η θέση της Παγκόσμιας Τράπεζας, της Ευρώπης και της Ελλάδας για τα συστήματα συνταξιοδότησης και το σύστημα των τριών πυλώνων.....	56
1.1. Η Παγκόσμια Τράπεζα.....	56
1.2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση.....	60
1.3. Η Ελλάδα.....	61
2. Λειτουργία του δεύτερου πυλώνα.....	62
2.1. Ο δεύτερος πυλώνας στην Ευρώπη.....	62
2.2. Ο δεύτερος πυλώνας στην Ελλάδα.....	63
3. Τα Επαγγελματικά Ταμεία Ασφάλισης (ΕΤΑ).....	65
3.1. Η διεθνής εμπειρία.....	67
3.2. Ο θεσμός των ΕΤΑ στην Ελλάδα.....	68
3.3. Η αναφορά στα επαγγελματικά συστήματα από την ελληνική έκθεση στρατηγικής για τις συντάξεις.....	69
B. Τρίτος πυλώνας: Είδη ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων.....	70
- Συμπεράσματα.....	77

Κεφ. 5^ο**ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**

A. Η θέση της ιδιωτικής ασφάλισης στο ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα	78
1. Ο ρόλος της ιδιωτικής ασφάλισης.....	79
2. Έρευνα για τον κλάδο ασφαλειών Ζωής και Υγείας.....	82

B. Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων

1. Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στα δημόσια οικονομικά.....	92
2. Προώθηση της ιδιωτικής ασφάλισης και προβλέψεις εξέλιξης της ζήτησης των ασφαλιστικών υπηρεσιών.....	94
3. Με συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα θα εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων.....	95
- Συμπεράσματα.....	97

Κεφ. 6^ο

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1. Συνοπτική εκτίμηση του συνταξιοδοτικού μας συστήματος....	98
2. Η πραγματικότητα και οι τάσεις στο χώρο των συντάξεων.....	102
- Συμπεράσματα.....	104

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	105
--------------------------	------------

ΠΗΓΕΣ.....	109
-------------------	------------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η παρουσίαση της ιδιωτικής ασφάλισης σαν κοινωνικό – οικονομικό φαινόμενο και η εξέλιξη του κλάδου στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, τόσο μέσα στα πλαίσια ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η παρουσίαση αυτή γίνεται σύμφωνα με την ισχύουσα στη χώρα μας ασφαλιστική νομοθεσία, χωρίς όμως ιδιαίτερες αναφορές σε τεχνικές και νομικές λεπτομέρειες. Επιπλέον, επιχειρείται μια εννοιολογική αποσαφήνιση των θεωρητικών όρων της συζήτησης για τους πυλώνες της ασφάλισης μέσα από την καταγραφή των σχετικών απόψεων της Παγκόσμιας Τράπεζας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελλάδας. Εν ολίγης, οι «τρεις πυλώνες» της ασφάλισης αποτελούν ένα συνδυασμό από τρία υποσυστήματα βασισμένα στις τρεις βασικές λειτουργίες της κοινωνικής ασφάλισης που δεν είναι άλλες από την αναδιανομή του εισοδήματος, την αποταμίευση και την ασφάλιση έναντι των κινδύνων που απειλούν την ποιότητα του βιοτικού επιπέδου. Οι πυλώνες είναι εργαλεία που αναπτύσσονται με σκοπό τη διασφάλιση της σύνταξης γήρατος. Ο πρώτος πυλώνας αφορά στην δημόσια υποχρεωτική ασφάλιση, ο δεύτερος σε υποχρεωτικά ή μη επαγγελματικά συστήματα και ο τρίτος σε προσωπικά συνταξιοδοτικά προγράμματα μέσω εταιριών ασφαλειών ζωής, στην ιδιωτική ασφάλιση. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην ελληνική πραγματικότητα η διάκριση μεταξύ δεύτερου και τρίτου πυλώνα δεν είναι σαφώς ορισμένη.

Το σύστημα των τριών πυλώνων προτείνεται από φορείς και διεθνείς οργανισμούς ως μέθοδος εξυγίανσης του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης. Ενός συστήματος που χλωαίνει τόσο εντός όσο και εκτός των εθνικών μας συνόρων, ενώ επείγει αποτελεσματικής αντιμετώπισης προκειμένου να αποφευχθούν τελεσμένες συνέπειες, όπως η πτώχευση των ταμείων ασφάλισης και άρα η αδυναμία ιατροφαρμακευτικής κάλυψης, η αδυναμία καταβολής των συντάξεων κτλ. Η παρούσα εργασία, καλείται να παρουσιάσει και κατά το δυνατό αξιολογήσει την ιδιωτική ασφάλιση ως συμπληρωματικό μέσο της κοινωνικής ασφάλισης.

Για την εξυπηρέτηση του παραπάνω σκοπού, η εργασία χωρίστηκε σε έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, *Μορφές ασφαλιστικής κάλυψης*, επιχειρείται μια γενικότερη εισαγωγή στην ασφάλεια και την ανάπτυξη της συνείδησης από την πλευρά του ανθρώπου για την προφύλαξη του ίδιου και της περιουσίας του από τους διάφορους κινδύνους. Επιπλέον, αναφέρονται οι επιμέρους κλάδοι στους οποίους ταξινομείται η ιδιωτική ασφάλιση. Στο δεύτερο, *Το θεσμικό πλαίσιο της ασφαλιστικής αγοράς*, παρουσιάζεται η νομοθεσία στο πλαίσιο της οποίας λειτουργεί η ασφαλιστική αγορά, προκειμένου να παραχθεί και να προσφερθεί το αγαθό της ασφάλισης στο

κοινό. Η ασφαλιστική αγορά, αποτελεί το τρίτο κεφάλαιο όπου αναλύεται ο τρόπος λειτουργίας της ασφαλιστικής αγοράς στις διάφορες μορφές της καθώς και η θέση της στην ελληνική οικονομία, ενώ γίνεται και μία αναφορά στην ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά όπου διαφαίνεται και η θέση της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς στην Ευρώπη. Η παραπάνω παρουσίαση επιχειρείται με τη βοήθεια – χρήση πινάκων/γραφημάτων. Στο τέταρτο κεφάλαιο, *είδη συνταξιοδοτικών συστημάτων*, αναπτύσσεται από το σύστημα των τριών πυλώνων κυρίως ο δεύτερος, αυτός δηλαδή που αφορά τα επαγγελματικά ταμεία. Αυτό, διότι ο πρώτος πυλώνας αφορά την κοινωνική ασφάλιση η ανάλυση της οποίας δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εργασίας, ενώ ο τρίτος αφορά την ιδιωτική ασφάλιση η οποία έχει αποτελέσει αντικείμενο ανάλυσης των προηγούμενων κεφαλαίων. Τα πέμπτο κεφάλαιο, *Ιδιωτική ασφάλιση και ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα*, επιχειρεί να παρουσιάσει τη θέση των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων στην ελληνική ασφαλιστική αγορά, ενώ παράλληλα διακρίνεται η τάση για στροφή στον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος φαίνεται να μπορεί κάλλιστα να λειτουργήσει συμπληρωματικά προς την κοινωνική ασφάλιση. Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο, *Τα προβλήματα του ασφαλιστικού συστήματος*, επιχειρείται μια αναφορά στα προβλήματα που ταλαιπωρούν το συνταξιοδοτικό μας σύστημα. Προβλήματα τα οποία απαιτούν άμεση αντιμετώπιση προκειμένου να αποφευχθεί το δύσκολο μέλλον που επιφυλάσσεται στα δημόσια οικονομικά, όπως αυτό αποτυπώνεται στον πίνακα που παρουσιάζεται σ' αυτό το κεφάλαιο.

Για την εκπόνηση της εργασίας, έχουν συλλεχθεί πληροφορίες από συγγράμματα, μελέτες οργανισμών όπως του IOBE και της Παγκόσμιας Τράπεζας, δημοσιεύματα και άρθρα του ημερήσιου, του περιοδικού και του ηλεκτρονικού τύπου. Ιδιαίτερα χρήσιμη για την διεξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τη θέση των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων στη χώρα μας, φάνηκε η έρευνα που παραχωρήθηκε από την Interamerican. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της και αποτέλεσε σημαντικό πρωτογενές υλικό για την παρούσα εργασία.

ΜΟΡΦΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ

1. Σύντομη ιστορική αναδρομή

Η ενασχόληση του ανθρώπου με την επιχειρηματική δραστηριότητα, αλλά και η γενικότερη ύπαρξή του, είναι συνυφασμένη με την ύπαρξη και τη συνεπακόλουθη ανάγκη αντιμετώπισης και προστασίας έναντι των διάφορων μορφών κινδύνων που αντιμετωπίζει. Οι τρόποι αντίδρασης ήταν φυσικά διαφορετικοί, αναλόγως των αντιλήψεων και των συνθηκών διαβίωσης που επικρατούσαν σε κάθε εποχή και χώρα. Η συνεχής εξέλιξη του ανθρώπινου γένους, επιπλέον, είχε σαν αποτέλεσμα την έκθεση των φυσικών και νομικών προσώπων σε νέους κινδύνους, η αντιμετώπιση των οποίων παρουσιάζονταν κάθε φορά ολοένα και πιο περίπλοκη.

Η κατασκευή των πρώτων πλωτών μέσων και η συνεπακόλουθη ανάπτυξη του υπερπόντιου θαλάσσιου εμπορίου, εξέθεσε τη ζωή και την επιχειρηματική δραστηριότητα των ανθρώπων σε μεγαλύτερους ακόμα κινδύνους. Η εξέλιξη αυτή έκανε αναγκαία τη, σε πρώτη μορφή, προσπάθεια αποτίμησης του επιχειρηματικού κινδύνου και της πιθανής απώλειας.

Ο νόμος των Ροδίων το 916 π.Χ., ως αποτέλεσμα, καθιερώνει τον όρο της «Γενικής Αβαρίας», για τους κινδύνους της θαλάσσιας επιχείρησης, ενώ, παράλληλα, αποτελεί θεμελιώδη όρο ακόμα και στα σύγχρονα συμβόλαια θαλάσσιας ασφάλισης. Κατά τον όρο αυτό «κάθε ηθελημένη θυσία μεταφερομένων εμπορευμάτων ή κάθε ηθελημένη δαπάνη, που πραγματοποιείται χάριν του πλοίου ή του φορτίου, επιβαρύνει αναλογικά όλα τα διασωθέντα συμφέροντα». Το δίκαιο της «Γενικής Αβαρίας» - προσαρμοζόμενο στις σύγχρονες απαιτήσεις της θαλάσσιας ασφάλισης - ισχύει και εφαρμόζεται μέχρι σήμερα, όπως διατυπώθηκε για πρώτη φορά στο Νόμο των Ροδίων. Στους Πανδέκτες του Αυτοκράτορα Ιουστινιανού (527-565 μ.Χ.) συναντούμε αρκετές διατάξεις από το Νόμο των Ροδίων. Επίσης, συναντάται ο θεσμός της ισόβιας προσόδου, ο οποίος θα μπορούσε να παρομοιαστεί με τη σημερινή ασφάλιση ζωής.

Στις πόλεις της Βόρειας Ιταλίας από το 14ο αιώνα και μετέπειτα στην Ισπανία, την Πορτογαλία, τη Μασσαλία και τις Βόρειες Χώρες, συναντούμε εμπόρους, θαλασσοπόρους και τραπεζίτες να συγκεντρώνονται στα καφενεία των παράκτιων περιοχών, όπου διενεργούσαν κάθε είδους εμπορικές πράξεις και ιδιαίτερα θαλάσσιες ασφαλίσσεις. Τελικά, στο καφενείο που άνοιξε το 1688 ο Edward Lloyd στην Tower Street του Λονδίνου πήρε την τελική της μορφή η θαλάσσια ασφάλιση, η οποία υποβάλλεται πλέον στην τακτική της μεθόδου underwriting. Η μέθοδος αυτή αποτελεί την ως και σήμερα ακολουθούμενη πρακτική ασφαλιστικής κάλυψης, όχι

μόνο του θαλασσίου αλλά και κάθε μορφής κινδύνου που αναλαμβάνουν οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Η μεγάλη πυρκαγιά του Λονδίνου το 1666, που κατέστρεψε κυριολεκτικά την πόλη, οδήγησε στην ίδρυση τον επόμενο χρόνο του πρώτου ασφαλιστικού γραφείου, με αντικείμενο την ασφάλιση της περιουσίας κατά των κινδύνων πυρκαγιάς.

Στην Ελλάδα, ιδρύεται το 1825 στη Σύρο από Έλληνες εμπόρους η πρώτη ασφαλιστική εταιρεία μετοχικού κεφαλαίου με την επωνυμία «Ασφαλιστικό Κατάστημα», για να διαλυθεί το 1827 και να επανιδρυθεί το 1829, με την επωνυμία «Ελληνικό Ασφαλιστικό Κατάστημα»¹. Μέχρι το 1842, ιδρύονται και λειτουργούν στη Σύρο οκτώ ασφαλιστικές εταιρίες. Το 1836 ιδρύεται στην Πάτρα η «Αχαϊκή Ασφαλιστική της Θαλασσοπλοΐας Εταιρία» και το 1839 η «Αδριατική Ασφάλεια του Αιγαίου Πελάγους», ενώ, ακολουθούν στα επόμενα έτη πλήθος εταιριών που ασχολούνται παράλληλα και με τη χερσαία ασφάλιση. Με εξαίρεση την «Αδριατική», καμία από αυτές δεν επέζησε ως σήμερα. Το 1891 η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, ιδρύει την «Εθνική» Ανώνυμη Εταιρεία Γενικών Ασφαλίσεων, η οποία αποτελεί την πρώτη ελληνική εταιρία που περιλαμβάνει μεταξύ των δραστηριοτήτων και τον κλάδο ζωής. Το 1909 επιχειρείται η πρώτη νομοθετική μέριμνα για την ασφαλιστική επιχείρηση, ενώ το 1917 συντάσσεται ο νόμος 1023 «Περί Ιδιωτικής Επιχειρήσεως Ασφαλίσεως».

Στη νεότερη ιστορία, το ΝΔ 400/1970 θεσμοθέτησε τις βάσεις για να πορευθεί ο κλάδος της Ιδιωτικής Ασφάλισης σε μια ελεύθερη αγορά, χωρίς ξένες προς το θεσμό επιρροές και παρεμβάσεις. Ακολούθως, ο θεσμός της Ιδιωτικής Ασφάλισης αποκτά τέτοιες διαστάσεις, ώστε να προσελκύει το ενδιαφέρον ενός συνεχώς διευρυνόμενου αριθμού προσώπων, είτε αυτοί είναι εκπρόσωποι κοινωνικό-οικονομικών φορέων, είτε επιστήμονες-ερευνητές, είτε «καταναλωτές» των υπηρεσιών που προσφέρει. Αυξήθηκε, επομένως, διαχρονικά το πλήθος των καταναλωτών που εκδήλωσε ενδιαφέρον να γνωρίσει τον κλάδο και τις παροχές του. Σήμερα, ο κλάδος της Ιδιωτικής Ασφάλισης, οργανωμένος πλέον σε επιστημονικές βάσεις, αποτελεί «άριστο» μέσο προστασίας κατά των συνεπειών από τους κινδύνους που απειλούν τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την οικονομική ευημερία του ανθρώπου.

Ο κλάδος της ιδιωτικής ασφάλισης αποτελεί ένα δυναμικά εξελισσόμενο τμήμα της ελληνικής οικονομίας, καθώς η συμμετοχή του κλάδου στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της χώρας μας αυξάνεται σταθερά με αποτέλεσμα από το 1,59% το 1993, να προσεγγίζει το 2,05% το 2002. Η μείωση που παρατηρείται από

¹ Μ. Πριναράκη, *Γενικές αρχές της ιδιωτικής ασφάλισης*, Financial Forum, Αθήνα 1999, σ. 77

το 2000 και έπειτα οφείλεται στη γενικότερη κρίση που παρατηρείται τα τελευταία έτη παγκοσμίως και αποδίδεται² κυρίως:

- Στην παρατεταμένη αρνητική πορεία των χρηματαγορών.
- Στη διεθνή τρομοκρατία.
- Στα έντονα καιρικά φαινόμενα που έπληξαν χώρες της κεντρικής Ευρώπης.

Όλα τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των αντισταθίστρων με απώτερο αποτέλεσμα την αύξηση στις τιμές των ασφαλιστικών προϊόντων.

Πίνακας1: Ποσοστό ασφαλίσεων επί του Α.Ε.Π.

	Παραγωγή Ασφαλίσεων	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	%
1993	984,50	62.027,00	1,59%
1994	1.134,10	70.384,80	1,61%
1995	1.300,20	78.895,10	1,65%
1996	1.506,80	87.850,60	1,72%
1997	1.685,00	97.234,50	1,73%
1998	1.993,50	105.773,30	1,83%
1999	2.409,00	112.836,90	2,13%
2000	2.572,50	121.412,70	2,12%
2001	2.646,00	130.927,00	2,02%
2002	2.895,30	141.132,00	2,05%

Πηγή: Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος

1.1. Η ασφαλιστική εξέλιξη στη χώρα μας

Το 1825 ιδρύεται στη Σύρο η πρώτη ασφαλιστική εταιρία μετοχικού κεφαλαίου, με την επωνυμία «Ασφαλιστικό Κατάστημα», για να διαλυθεί το 1827 και να επανιδρυθεί το 1829, με την επωνυμία «Ελληνικό Ασφαλιστικό Κατάστημα». Το 1906, ιδρύθηκε η «Ανατολή», αμοιβαίας βάσεως εταιρία που έδινε όμως μια έμφαση στην εξασφάλιση της οικογένειας, σε περίπτωση θανάτου του οικογενειάρχη. Το 1908 αναμορφώθηκε σε ανώνυμη εταιρία μετοχικού κεφαλαίου, κάλεσε ξένους οργανωτές, συνδέθηκε αντισσφαλιστικά με τα μεγαλύτερα συγκροτήματα της Ευρώπης και εφάρμοσε για πρώτη φορά στη χώρα μας την παραδεκτή για τις ασφάλειες ζωής μεθοδολογία της εποχής εκείνης.

² Interamerican, *Ανάλυση παρούσας κατάστασης (Situation analysis)*, 2004

Η πορεία των εργασιών της εταιρίας αυτής υπήρξε θεαματική και θεωρείται ότι συνέβαλε πάρα πολύ τόσο στην ανάπτυξη του θεσμού των ασφαλίσεων ζωής όσο και στην ανάπτυξη της εθνικής μας οικονομίας. Το 1925, το μετοχικό κεφάλαιο αυξήθηκε. Την ίδια εποχή παρατηρείται στη χώρα μας και η πρώτη για την ασφαλιστική επιχείρηση και την ασφάλιση ζωής νομοθετική μέριμνα. Το 1910 ακόμη ο νόμος ΓΧΜΣΤ έθεσε σε ίση μοίρα και μεταχείριση τις ελληνικές και αλλοδαπές επιχειρήσεις που εργάζονταν στην Ελλάδα. Τους νόμους ΓΠΥΓ και ΓΧΜΣΤ κατάργησε αργότερα ο νόμος 1023/1917, «περί ιδιωτικής επιχειρήσεως ασφαλίσεως», που συντάχτηκε κατά τα πρότυπα του αντίστοιχου γερμανικού νόμου.

Τις παραμονές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου λειτουργούν στη χώρα μας γύρω στις 100 ασφαλιστικές επιχειρήσεις, 23 από τις οποίες ασκούν τον κλάδο ή και τον κλάδο ζωής. Την εποχή αυτή ο θεσμός μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει ξεπεράσει τις κυριότερες δυσκολίες του και έχει μπει στο στάδιο αναπτύξεως και προόδου. Δυστυχώς όμως, η ανάπτυξη των κοινωνικοοικονομικών θεσμών είναι πάντα παράλληλη με τη γενικότερη πορεία της εθνικής ζωής μιας χώρας. Έτσι, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος θα φέρει το θεσμό σε νηπιακή κατάσταση. Η νομοθετική παραγραφή των ασφαλιστικών απαιτήσεων του κλάδου ζωής με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, σήμανε και το τέλος της σχετικής ασφαλιστικής δραστηριότητας.

Από τις αρχές της πρώτης μεταπολεμικής δεκαετίας ξεκινά και πάλι κάποια ασφαλιστική δραστηριότητα, κυρίως μέσα από τις ασφαλιστικές εταιρίες που ελέγχονται από το τραπεζικό σύστημα, το οποίο ρυθμίζει την οικονομική κίνηση και κατευθύνει τις ασφαλιστικές εργασίες στις εταιρίες αυτές. Το Γενάρη του 1971, αρχίζει η εφαρμογή του νδ 400/1970, που υπαγόρευσε επίσημα την τραπεζοασφαλιστική συνεργασία και έβαλε τις βάσεις για να οδηγηθεί ο θεσμός σε μια ελεύθερη αγορά, χωρίς ξένες προς το θεσμό επιρροές και παρεμβάσεις. Το τέλος της δεκαετίας του '60 και του '70, έμελλε να αποτελέσουν όχι μόνο την εποχή εδραιώσεως και αναπτύξεως του θεσμού των προσωπικών ασφαλίσεων, σε νέες για τη χώρα μας βάσεις, αλλά και της συγκροτήσεως, εκπαιδεύσεως και προωθήσεως στην αγορά οργανωμένων μονάδων πωλήσεων (agency system), για την πώληση των σχετικών ασφαλιστικών προϊόντων, σύμφωνα με τα οργανωτικά μοντέλα του εξωτερικού.

Πρωτοποριακός στην κίνηση αυτή υπήρξε ο ρόλος της «Interamerican» που ξεκίνησε ως οργάνωση πωλήσεων ασφαλιστικών προϊόντων ζωής, της ασφαλιστικής εταιρίας «Ασπίς Πρόνοια» το 1968, για να γίνει ανώνυμη ασφαλιστική εταιρία ζωής το 1971. Το παράδειγμα ακολούθησαν πολλές ελληνικές και ξένες ασφαλιστικές εταιρίες. Γεγονός είναι ότι ιδιαίτερα η «Interamerican», με το ευρύτατο δίκτυο συνεργατών, με τα συνδυασμένα ασφαλιστήρια ζωής και την έντονη διαφημιστική της παρουσία, βοήθησε περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη εταιρία τον ελληνικό λαό να εξοικειωθεί με την ασφάλιση ζωής. Ταυτόχρονα συνέβαλλε αποφασιστικά στη

δημιουργία και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού πωλήσεων ασφαλιστικών προϊόντων³.

Ο άνθρωπος, λογικό ων, δεν έπαψε ποτέ να σκέφτεται και να δημιουργεί, αποδειχθείσης της νοημοσύνης και της δημιουργικότητάς του, χωρίς όρια. Τα δημιουργήματα του απλώνονται μεγαλόπρεπα από το ένα άκρο της γης στο άλλο. Κατά τα τελευταία χρόνια δε, άρχισαν να απλώνονται στο διάστημα και να κατακτούν τα διάφορα αστρικά συστήματα. Όλα αυτά όμως, πέρα από τις ικανοποιήσεις που προσέφεραν στον άνθρωπο, έθεσαν την ίδια τη ζωή και την ακεραιότητά του κάτω από την απειλή σοβαρότατων κινδύνων, των οποίων την ευθύνη μόνο εκείνος φέρει.

Ο σημερινός μηχανικός πολιτισμός, απότοκος των τεχνολογικών εξελίξεων του τελευταίου αιώνα, πέρα από τους κινδύνους που μπορεί να προξενήσει, δημιουργεί και άπειρες οικονομικές ανάγκες. Ταυτόχρονα, περιουσίες ολόκληρες που κινούνται κάτω από το βόμβο του τεχνικού αυτού πολιτισμού, απειλούνται από στιγμή σε στιγμή να καταστραφούν με δυσάρεστες συνέπειες. Σαν υπεύθυνος για τους κινδύνους αυτούς, ο άνθρωπος λαμβάνει όλες τις τεχνικές προφυλάξεις για τη φυσική αντιμετώπισή τους. Τεχνικοί όμως και ψυχολογικοί παράγοντες επισύρουν το απρόοπτο, με βαριές πολλές φορές συνέπειες πάνω στην ανθρώπινη ζωή και οικονομία. Τις συνέπειες αυτές καλείται να αντιμετωπίσει η ασφάλιση, που μένει ο μόνος παρήγορος και συμπαραστάτης, στις περιπτώσεις εκείνες που τα τεχνικά μέτρα αποτροπής των κινδύνων αποδεικνύονται ανεπαρκή. Η ασφάλιση, ως θεσμός, συνετέλεσε πάρα πολύ στην ανάπτυξη της σύγχρονης κοινωνικής και οικονομικής ζωής, ώστε δικαιολογημένα σήμερα θεωρείται ως δείκτης της κοινωνικής αναπτύξεως και οικονομικής ορθοφροσύνης μιας χώρας⁴.

2. Οι θεμελιακές έννοιες της ασφάλισης

Ο άνθρωπος, στην οικονομική, κοινωνική και ατομική του δράση, ήταν πάντα εκτεθειμένος σε πολλούς και μεγάλους κινδύνους από τυχαία περιστατικά, που ήταν πιθανό να συμβούν και να του προκαλέσουν ζημιές και σε πολλές περιπτώσεις καταστροφή. Η δυσμενής επίδραση από τις ζημιές και καταστροφές αυτές είχε σοβαρές συνέπειες εκτός από το άτομο και την οικογένειά του, έμμεσα και σε ολόκληρη την κοινωνία. Έτσι, ευαισθητοποιήθηκε η ανθρώπινη συνείδηση και αναπτύχθηκε το αίσθημα της αλληλεγγύης, το οποίο αποτέλεσε στους κοινωνικούς οργανισμούς τη βάση για την ιδέα της αλληλοβοήθειας. Η τελειότερη μορφή της αλληλοβοήθειας αυτής είναι η δημιουργία και οργάνωση του θεσμού της ασφάλισης,

³Μ. Πριναράκης, *Γενικές αρχές της ιδιωτικής ασφάλισης*, ό.π., σ. 79-83.

⁴ Στο ίδιο, σ. 99.

ο οποίος αποτελεί έναν πολύ σημαντικό κατόρθωμα και πολύτιμο απόκτημα για τους ανθρώπους.

Για να αντιμετωπίσει τους κινδύνους αυτούς ο άνθρωπος σκέφτηκε ότι πρέπει να συμμετέχουν σ' αυτούς, άμεσα ή έμμεσα, και άλλα πρόσωπα. Έτσι οι κίνδυνοι μοιράζονται σε όλα τα πρόσωπα που συμμετείχαν σ' αυτούς και η επιβάρυνση καθενός ήταν κατά πολύ μικρότερη. Με αυτό τον τρόπο αρχίζει να διαμορφώνεται η έννοια της ασφάλισης. Με βάση τα παραπάνω, η ασφάλιση διαχωρίζεται σε πέντε θεμελιακές έννοιες. Οι έννοιες αυτές είναι οι ακόλουθες:

1. Η αμοιβαιότητα.
2. Η θεμελίωση της αμοιβαιότητας αυτής στους αριθμητικούς νόμους, δηλαδή ο υπολογισμός των πιθανοτήτων.
3. Το αντικείμενο της αμοιβαιότητας που είναι οι ασφαλιζόμενοι κίνδυνοι.
4. Ο σκοπός της αμοιβαιότητας, δηλαδή η κατανομή της ζημιάς που γίνεται με την πληρωμή από τους ασφαλιζόμενους ασφαλιστρού ή εισφοράς.
5. Το αποτέλεσμα της αμοιβαιότητας, που είναι η ικανοποίηση της οικονομικής ανάγκης με επανόρθωση της βλάβης, η οποία αποκαλείται αποζημίωση.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η ασφάλιση είναι ο συμψηφισμός κάθε οικονομικής ανάγκης από τυχαίο γεγονός, που προκαλείται στο άτομο με την αμοιβαιότητα, η οποία οργανώνεται με βάση τους αριθμητικούς κανόνες. Επιτυχής ορισμός της ασφάλισης είναι και αυτός που δίνει το άρθρο 189 του Εμπορικού Νόμου: «Ασφάλισης είναι η σύμβαση, δι' ης ο ασφαλιστής υποχρεούται ίνα αντί ασφαλιστρού αποζημιώσει τας απώλειας ή τας ζημίας, έτεινες ενδέχεται να συμβώσιν εις τον ασφαλιζόμενων εξ ορισμένων τυχαίων ή ανωτέρας βίας περιστατικών, ή πλήρωση χρηματικών ποσών κατά λόγγων της διαρκείας ή των συμβεβηκόντων της ζωής ενός ή πλειόνων προσώπων»⁵.

3. Διάκριση της ιδιωτικής ασφάλισης από την κοινωνική

Ανάλογα με τους σκοπούς και τις επιδιώξεις της ασφαλίσεως και με τις βάσεις πάνω στις οποίες οργανώνεται κάθε φορά η κοινότητα των κινδύνων, διαμορφώθηκαν διάφορες μορφές, με τις οποίες συνήθως ασκείται σήμερα η ασφάλιση. Με βάση τα κριτήρια αυτά, η ασφάλιση διακρίνεται αρχικά σε κοινωνική και ιδιωτική. Αν και αντικείμενο της προσπάθειας που επιχειρείται με την παρούσα εργασία αποτελεί μόνο η ιδιωτική, θα πούμε λίγα και για την κοινωνική ασφάλιση.

Η ιδιωτική ασφάλιση αντιδιαστέλλεται από την έννοια της κοινωνικής ασφάλισης. Η κοινωνική ασφάλιση έχει ως σκοπό, την εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών αναγκών, που εμπίπτουν στα πλαίσια της κρατικής κοινωνικής πολιτικής.

⁵ Κ. Μακρή, *Η ιστορία της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα*, Εθνική Ασφαλιστική, Αθήνα, σ. 26

γί αυτό και η σχετική αρμοδιότητα έχει ανατεθεί σε διάφορους Οργανισμούς Δημοσίου Δικαίου. Το ΙΚΑ, ο ΟΓΑ, το ΤΕΒΕ και διάφορα άλλα κλαδικά ταμεία συντάξεων, επικουρικά, υγείας, κτλ είναι οργανισμοί που ασκούν κοινωνική ασφάλιση και υπάγονται στο Υπουργείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Κύριο χαρακτηριστικό της κοινωνικής ασφαλίσεως είναι ο υποχρεωτικός της χαρακτήρας. Οι συνήθεις παροχές της κοινωνικής ασφαλίσεως είναι η συνταξιοδότηση, η ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη και τα επιδόματα ασθενείας, μητρότητας και ανεργίας. Η κοινωνική ασφάλιση ασκείται από οργανισμούς δημοσίου δικαίου και όχι από ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι οποίες όπως είναι φυσικό αποσκοπούν στο κέρδος.

Η άσκηση της ιδιωτικής ασφάλισης προϋποθέτει επιχείρηση που ιδρύεται ειδικά για την ανάληψη των κινδύνων τρίτων με αντάλλαγμα το ασφάλιστρο. Η κοινωνία κινδύνων, στην οποία στηρίζεται η ιδιωτική ασφάλιση απαιτεί οργάνωση από μέρος του ασφαλιστή, συστηματική αναδοχή των κινδύνων τρίτων, στατιστικούς και μαθηματικούς υπολογισμούς κατά τέτοιο τρόπο ώστε το κεφάλαιο που σχηματίζεται από το σύνολο των ασφαλίσεων και το αποτέλεσμα της παραπέρα επένδυσης σημαντικού μέρους του να είναι ικανό για την πλήρη κάλυψη των ασφαλισμένων. Μια τέτοια οργάνωση και αξιοπιστία προσφέρει η ιδιωτική επιχείρηση ασφάλισης η οποία σύμφωνα με το νόμο ασκείται μόνο από ανώνυμες εταιρίες ή αλληλασφαλιστικούς συνεταιρισμούς που ασχολούνται αποκλειστικά με ασφαλιστικές εργασίες, με μόνη εξαίρεση τις ναυτικές ασφαλίσεις με τη μεσολάβηση γραφείων αντιπροσωπίες μεσιτών του Λλοϋδς Λονδίνου. Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις για την εκπλήρωση του σκοπού τους μπορούν να ιδρύουν και άλλες ανώνυμες εταιρίες που δεν έχουν αντικείμενο ασφαλιστικές εργασίες.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι τα ουσιώδη στοιχεία της ιδιωτικής ασφάλισης είναι ο ασφαλιστικός κίνδυνος, το ασφάλιστρο και η ασφαλιστική επιχείρηση. Ο συνδυασμός των στοιχείων αυτών αποτελεί την ειδοποιό διαφορά της ιδιωτικής ασφάλισης με άλλες συγγενικές έννοιες⁶. Σχεδόν το σύνολο των ασφαλιστικών προϊόντων στην ελληνική ασφαλειογορά μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

1) Παραδοσιακά ασφαλιστικά προϊόντα.

- α. Ασφάλεια ζωής, μικτή, επιβίωση.
- β. Προσαρτήματα ανικανότητας (ΜΟΑ, ΑΠΑ, ΘΑ...) καθώς και απώλειας εισοδήματος.

2) Χρηματοοικονομικά προϊόντα (unit linked).

- α. Περιοδικού ασφαλίστρου (τακτικών καταβολών).
- β. Εφάπαξ ασφαλίστρου.

⁶ Στο ίδιο, σ. 30

3) Συνταξιοδοτικά

α. Παλαιά συνταξιοδοτικά προγράμματα (με τεχνικό επιτόκιο 4,25% και 5%, τα οποία δεν πωλούνται σήμερα).

β. Νέα συνταξιοδοτικά προγράμματα (με τεχνικό επιτόκιο 3,35% και κάτω ανάλογα την εταιρία)

4) Υγείας⁷

4. Κλάδοι ιδιωτικής επιχείρησης ασφάλισης: Μορφές ασφαλιστικής κάλυψης

Η έννοια του κινδύνου στην καθημερινή ζωή είναι συνυφασμένη με ανεπιθύμητα και επιβλαβή γεγονότα, η επέλευση των οποίων δημιουργεί δυσάρεστες συνέπειες τόσο στην ανθρώπινη ζωή και την κοινωνία, όσο και στην οικονομία. Στην ασφαλιστική ορολογία ο όρος «κίνδυνος» υποδηλώνει τη μαθηματική πιθανότητα που υπάρχει να συμβεί κάποιο αβέβαιο γεγονός, σαν συνέπεια του οποίου θα υπάρξει, είτε μείωση της περιουσίας ενός ανθρώπου, είτε ανάγκη αύξησής της προκειμένου να αντιμετωπιστεί κάποια έκτακτη οικονομική ανάγκη. Έναντι τέτοιων γεγονότων ασφαρίζεται ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο, από την πραγματοποίηση δε αυτών εξαρτάται κάθε φορά η υποχρέωση της ασφαλιστικής επιχείρησης να καταβάλλει τη συμφωνηθείσα αποζημίωση.

Διακρίνουμε ακολούθως τις διάφορες ασφαλιστικές καλύψεις σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

1. Τις ασφαλιστικές καλύψεις προσώπων, που προβλέπουν την καταβολή μιας προσυμφωνημένης αποζημίωσης στην περίπτωση που το ζημιογόνο γεγονός βλάπτει το ίδιο το πρόσωπο του ασφαλιζομένου. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται οι ασφάλισεις ζωής και οι ασφάλισεις προσωπικών ατυχημάτων και ασθενειών.
2. Τις ασφαλιστικές καλύψεις κατά ζημιών, που προβλέπουν αποκατάσταση πρώτον, ζημιών που μπορούν να υποστούν τα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλιζομένου (ασφαλίσεις πραγμάτων) και δεύτερον, υλικών ζημιών και σωματικών βλαβών που ο ασφαλιζόμενος προκαλεί σε τρίτους και συνεπεία της ευθύνης του καλείται να τις αποζημιώσει (ασφαλίσεις ευθύνης).

Ενδιαφέρον είναι να σημειωθεί, ότι στις μεν ασφάλισεις ζημιών (πραγμάτων ή ευθύνης) η προβλεπόμενη αποζημίωση, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνει την πραγματική ζημιά που υπέστη ο ασφαλιζόμενος. Στις ασφάλισεις προσώπων, από την άλλη πλευρά, η αρχή αυτή δεν ισχύει αφού η οικονομική αξία που μπορεί να αποδοθεί στον άνθρωπο δεν τυγχάνει αντικειμενικού προσδιορισμού. Συνεπώς, στις καλύψεις αυτές το ποσό της αποζημίωσης καθορίζεται μετά από συμφωνία των συμβαλλομένων μερών στην έναρξη της ασφάλισης.

⁷ Interamerican, *Insurance market and evolutions* – Ηασφαλιστική αγορά και οι τάσεις της, 2004

Υπάρχουν διάφορες απόψεις για την ταξινόμηση και κατανομή της ασφαλιστικής εργασίας σε κλάδους.

Ιστορικά η ασφάλιση διακρίνεται στις παρακάτω κατηγορίες:

1. Θαλάσσια ασφάλιση
2. Ασφάλιση ζωής
3. Ασφάλιση πυρός
4. Ασφάλιση ατυχημάτων

Το μοντέλο αυτό ακολουθήθηκε στο παρελθόν από μεγάλες ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Δεν λείπουν οι περιπτώσεις, ούτε από το παρελθόν ούτε από την εποχή μας, κατά τις οποίες διάφορες ασφαλιστικές επιχειρήσεις εξειδικεύτηκαν σε ένα μόνο από τα παραπάνω ασφαλιστικά είδη. Αν και το παραπάνω μοντέλο ακολουθείται ακόμα σε γενικές γραμμές, στην οργανωτική δομή των σημερινών ασφαλιστικών επιχειρήσεων, υπάρχουν δείγματα που αρχίζουν να υπεισέρχονται σε διάφορες τροποποιήσεις, εξαιτίας της ομοιότητας ορισμένων ασφαλιστικών εργασιών.

Κατά την άλλη άποψη, η ασφαλιστική εργασία μπορεί να κατανεμηθεί στις παρακάτω κατηγορίες:

1. Θαλάσσια ασφάλιση
2. Ασφάλιση πυρός
3. Ασφαλίσεις ζωής
4. Ασφαλίσεις ατυχημάτων
5. Ασφαλίσεις μηχανικών βλαβών
6. Αεροπορικές ασφαλίσεις

Στους *Lloyd's*, ο διαχωρισμός της ασφαλιστικής δραστηριότητας είναι σε θαλάσσια και χερσαία ασφάλιση (*Marine* και *non Marine Business*), διάκριση την οποία δέχεται στη χώρα μας η νομική επιστήμη για καθαρά νομικούς λόγους. Για οικονομικούς και διαχειριστικούς λόγους, επεβλήθη η παρακάτω ταξινόμηση - κωδικοποίηση των ασφαλιστικών εργασιών, ώστε να διευκολυνθεί η εφαρμογή ενός Κλαδικού Λογιστικού Σχεδίου, που δεν θα επιτρέπει τη νόθευση των αποτελεσμάτων της μίας δραστηριότητας από τα αποτελέσματα της άλλης και θα κατοχυρώνει, επομένως, κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τα συμφέροντα των ασφαλιζόμενων.

Η *παραδοσιακή*, λοιπόν, ταξινόμηση των διαφόρων ειδών ασφάλισης, κατατάσσει τις επιμέρους εργασίες των ασφαλιστικών επιχειρήσεων σε ασφάλιες ζωής και ασφαλίσεις κατά ζημιών (γενικών κλάδων).

ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΖΗΜΙΩΝ

1. Κλάδος πυρός

Περιλαμβάνει κάθε ζημιά που υφίστανται τα αγαθά (κτίρια και το περιεχόμενο αυτών), εφόσον προξενήθηκε από πυρκαγιά, έκρηξη, θύελλα ή άλλα στοιχεία της φύσης, πυρηνική ενέργεια και καθίζηση εδάφους. Ακολούθως, οι καλύψεις μπορούν

να επεκταθούν, ώστε να καλύπτουν και τις ζημιές που προκαλούνται από χαλάζι, παγετό, σεισμό ή άλλο γεγονός, όπως κλοπή. Κατά την ανάληψη και την τιμολόγηση του κινδύνου (περίπτωση κτιρίου), η ανθεκτικότητα των χρησιμοποιηθέντων υλικών κατασκευής στη φωτιά λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, αφού η κατασκευή των κτιρίων μπορεί να ποικίλλει από την πιο ασφαλή της μορφή (οπλισμένο σκυρόδεμα), μέχρι την πιο επικίνδυνη (ξύλινη).

2. Κλάδος αυτοκινήτων

Περιλαμβάνει αποζημιώσεις για τις κάθε είδους ζημιές που υφίστανται τα χερσαία οχήματα (όπως φωτιά, κλοπή ή ζημιά), καθώς και κάθε είδους αστική ευθύνη για τα ατυχήματα που προκαλούνται από την κυκλοφορία τους (είτε αφορά πρόκληση σωματικών βλαβών, είτε υλικών ζημιών). Η ασφάλιση της αστικής ευθύνης έναντι τρίτων από τη χρήση οχημάτων είναι από το 1976 υποχρεωτική από την ελληνική νομοθεσία, τα δε κατώτατα όρια κάλυψης καθορίζονται από την Πολιτεία.

3. Κλάδος ατυχημάτων – ασθενειών

Στις καλύψεις του κλάδου περιλαμβάνονται τόσο οι παροχές κατ' αποκοπή, όσο και οι περιοδικές παροχές αποζημιώσεων σε περίπτωση προσωπικών ή εργατικών ατυχημάτων ή επαγγελματικών ασθενειών του εργαζομένου. Οι καλύψεις του κλάδου αφορούν στην ανθρώπινη ζωή, στην αρτιμέλεια και την ικανότητά του για εργασία, καθώς και στην υγεία, αγαθά δηλαδή, τα οποία δεν υπόκεινται σε χρηματική αποτίμηση. Παρόλα αυτά ο κλάδος εντάσσεται στις ασφαλίσεις ζημιών, ενώ, ταυτόχρονα οι καλύψεις μπορούν να αποτελέσουν προσθήκες και στη βασική ασφάλιση ζωής.

4. Κλάδος πλοίων

Περιλαμβάνει την ασφαλιστική κάλυψη των ζημιών που υφίστανται τα θαλάσσια, λιμναία και ποτάμια σκάφη, είτε αυτά είναι επιβατηγά, είτε φορτηγά, είτε σκάφη αναψυχής.

5. Κλάδος μεταφερόμενων εμπορευμάτων

Αναφέρεται στα μεταφερόμενα δια θαλάσσης, στα διάφορα μέρη του κόσμου, αγαθά (εμπορεύματα ή αποσκευές) και καλύπτει κάθε ζημιά που πιθανόν να υποστούν (θραύση, διαβροχή, αλλοίωση, κλοπή κλπ), καθώς και τους κινδύνους φορτώσεως, εκφορτώσεως και μεταφορτώσεως. Προς τη θαλάσσια εξομοιώνονται τόσο η χερσαία (αυτοκίνητο ή τρένο) όσο και η εναέρια μεταφορά, που ρυθμίζονται από τους ίδιους όρους, οι οποίοι διευρύνονται στα σημεία αυτά που χρειάζεται για να περιλάβουν κι αυτά τα είδη μεταφοράς.

6. Κλάδος νομικής προστασίας

Η ασφάλιση νομικής προστασίας συνίσταται στην έναντι καταβολής ασφαλίστρου δέσμευση της ασφαλιστικής εταιρείας για την ανάληψη δικαστικών εξόδων και για την παροχή υπηρεσιών.

7. Κλάδος νομικής προστασίας

Η ασφάλιση νομικής προστασίας συνίσταται στην έναντι καταβολής ασφαλίστρου δέσμευση της ασφαλιστικής εταιρείας για την ανάληψη δικαστικών εξόδων και για την παροχή υπηρεσιών.

8. Κλάδος γενικής αστικής ευθύνης

Καλύπτει την αστική ευθύνη που υπέχει ο ασφαλιζόμενος έναντι τρίτων από πράξεις ή παραλείψεις του και μπορεί να προέρχεται είτε από την άσκηση επαγγέλματος (επαγγελματική ευθύνη), είτε από την καθημερινή λειτουργία και πρακτική (γενική αστική ευθύνη).

9. Κλάδος βοήθειας

Παρέχει βοήθεια - σε χρήμα ή σε είδος - σε πρόσωπα που περιέχονται σε δυσχερή θέση κατά τη διάρκεια μετακινήσεων ή απουσίας από την κατοικία ή από τον τόπο μόνιμης διαμονής τους.

10. Κλάδοι πιστώσεων - εγγυήσεων - διαφόρων χρηματικών απωλειών

Απευθύνονται κυρίως σε επιχειρήσεις και παρέχουν εξειδικευμένες καλύψεις σε θέματα πιστώσεων, εγγυήσεων και χρηματικών απωλειών.

11. Άλλοι κλάδοι

Τέλος, ως περιορισμένης σημασίας για την ελληνική ασφαλιστική αγορά καταγράφονται οι κλάδοι ασφαλίσεως σιδηροδρομικών οχημάτων, αεροσκαφών, καθώς και κάθε είδους αστική ευθύνη από τη χρήση τους, οι οποίοι είχαν ελάχιστη ως μηδενική παραγωγή στην Ελλάδα.

ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ ΖΩΗΣ

1. Κλάδος ζωής

Η ασφάλιση ζωής έχει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τη διαφοροποιούν από τις άλλες ασφαλίσεις ζημιών, αλλά και από τις άλλες ασφαλίσεις προσώπων. Ανταποκρίνεται σε δύο βασικές ανάγκες: στην ανάγκη του ασφαλιζομένου να προστατεύσει τα άτομα που εξαρτώνται από αυτόν από τις οικονομικές συνέπειες του θανάτου του ή κάποιου σοβαρού ατυχήματός του, και στην ανάγκη σχηματισμού από τις αποταμιεύσεις κάποιου σημαντικού κεφαλαίου διαχρονικά, που θα δοθεί στον ασφαλιζόμενο ή τους δικαιούχους του συμβολαίου σε μια προσυμφωνημένη ηλικία.

Τα τρία βασικά είδη ασφαλίσεων ζωής είναι:

- Πρόσκαιρη ασφάλιση θανάτου. Αποτελεί το παλαιότερο είδος ασφάλισης ζωής και προβλέπει ότι το ασφαλιζόμενο κεφάλαιο θα καταβληθεί στους δικαιούχους μόνο εφόσον ο ασφαλιζόμενος πεθάνει μέσα στη χρονική διάρκεια της ασφάλισης.
- Ισόβια ασφάλιση. Προβλέπει ότι οι δικαιούχοι του ασφαρίσματος θα εισπράξουν το σχετικό ποσό από την ασφαλιστική εταιρία μόλις επέλθει ο θάνατος του ασφαλισμένου.
- Μικτή ασφάλιση. Αποτελεί τη δημοφιλέστερη ασφαλιστική κάλυψη ζωής, καθώς προβλέπει την καταβολή του κεφαλαίου, είτε από τον ίδιο τον ασφαλιζόμενο κατά τη λήξη μιας χρονικής περιόδου, είτε λόγω θανάτου του, πριν από τη λήξη στους δικαιούχους. Συνεπώς, η ασφάλιση αυτή καλύπτει και την επιβίωση και το θάνατο, με αποτέλεσμα να ονομάζεται μικτή.

2. Κλάδος ασφαλίσεων ζωής που συνδέονται με επενδύσεις (unit-linked προϊόντα)

Αφορά σε εργασίες όπου οι παροχές που περιλαμβάνονται στο ασφαλιστήριο συμβόλαιο είναι απευθείας συνδεδεμένες με την αξία των μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων ή με την αξία επενδεδυμένων κεφαλαίων της ασφαλιστικής επιχείρησης, συνήθως διαιρεμένο σε μερίδια. Σε γενικές γραμμές, τα unit-linked προγράμματα, λειτουργούν ταυτόχρονα ως ασφαλιστήρια ζωής και ως πλήρη επενδυτικά προγράμματα.

3. Κλάδος ασφάλισης υγείας

Αφορά κυρίως ασφαλιστικά προγράμματα τα οποία καλύπτουν νοσηλεία και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη με ή χωρίς κάρτα νοσηλείας.

4. Κλάδος τοντίνας

Τοντίνα είναι ένα ασφαλιστήριο συμβόλαιο βάσει του οποίου ένας αριθμός ατόμων συνεισφέρει σε ένα λογαριασμό κεφαλαίου, το πιστωτικό υπόλοιπο του οποίου κατανέμεται μεταξύ των επιζώντων - υπό μορφή κεφαλαίου ή προσόδου - στο τέλος μιας προκαθορισμένης περιόδου.

(Οι Τοντίνες ιδρύθηκαν από τον Φλωρεντίνο ιατρό Lorento Tonti στην Ιταλία του 17ου αιώνα, από τον οποίο έλαβαν και το όνομά τους).

5. Κλάδος κεφαλαιοποίησης

Αφορά εργασίες κεφαλαιοποίησης οι οποίες βασίζονται σε αναλογιστικούς υπολογισμούς, και με τους οποίους αναλαμβάνονται υποχρεώσεις επιστροφής ορισμένου ποσού σε ορισμένο χρονικό διάστημα, έναντι εφάπαξ ή περιοδικών (και από πριν καθοριζόμενων) καταβολών.

6. Κλάδος διαχείρισης ομαδικών συνταξιοδοτικών ταμείων

Περιλαμβάνει τη διαχείριση επενδύσεων και στοιχείων του ενεργητικού από τα οποία απαρτίζονται τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων. Το έργο των προαναφερθέντων ταμείων συνίσταται στην καταβολή παροχών σε περίπτωση

θανάτου, επιβίωσης, διακοπής ή μείωσης της εργασίας εκείνων που έχουν συμβληθεί με αυτούς.

7. Κλάδος παρόμοιων εργασιών με την κοινωνική ασφάλιση

Περιλαμβάνει εργασίες, οι οποίες συνίστανται σε παροχές που εξαρτώνται από τη διάρκεια της ανθρώπινης ζωής και ορίζονται ή προβλέπονται από τη σχετική νομοθεσία κοινωνικής ασφάλισης.

8. Άλλοι κλάδοι

Ως περιορισμένης σημασίας για την ελληνική ασφαλιστική αγορά καταγράφονται οι κλάδοι «Γάμου και Γεννήσεως» και «Ομαδικών Προγραμμάτων Πρόνοιας» με ελάχιστη έως μηδενική παραγωγή στην Ελλάδα.

Η ΕΕ, στα πλαίσια της εναρμόνισης της ασφαλιστικής πρακτικής των κρατών-μελών προσδιόρισε με την Οδηγία 73/239/ΕΟΚ - η οποία έχει πλέον ενσωματωθεί στις εθνικές νομοθεσίες - τα είδη των ασφαλιστικών καλύψεων κατά ζημιών. Έτσι, το 1984 έγινε συστηματική και αναλυτική περιγραφή των εργασιών που μπορούν να ασκούν οι ασφαλιστικές εταιρίες και κατάταξη και ταξινόμηση όλων των κλάδων ασφάλισης. Η κωδικοποίηση αυτή του Κλαδικού Λογιστικού Σχεδίου, προβλεπόμενη από το άρθρο 13 του ΝΔ 400/1970, έχει ως εξής:

α) ασφαλίσσεις κατά ζημιών

1. Ατυχήματα (συμπεριλαμβάνονται τα εργατικά ατυχήματα και οι επαγγελματικές ασθένειες)
2. Ασθένειες
3. Χερσαία οχήματα (εκτός σιδηροδρομικών)
4. Σιδηροδρομικά οχήματα
5. Αεροσκάφη
6. Πλοία (θαλάσσια, λιμναία και ποτάμια αεροσκάφη)
7. Μεταφερόμενα εμπορεύματα
8. Πυρκαγιά και στοιχεία της φύσεως
9. Λοιπές ζημιές αγαθών
10. Αστική ευθύνη από χερσαία αυτοκίνητα οχήματα (περιλαμβάνει κάθε είδους αστική ευθύνη για ατυχήματα που προκαλούνται από τη χρήση αυτοκινήτων, συμπεριλαμβανομένης και της ευθύνης του μεταφορέα)
11. Αστική ευθύνη από αεροσκάφη
12. Αστική ευθύνη από θαλάσσια, λιμναία και ποτάμια σκάφη
13. Γενική αστική ευθύνη (περιλαμβάνει όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις αστικής ευθύνης, που δεν εμπίπτουν στους κλάδους 10, 11, και 12)
14. Πιστώσεις
15. Εγγυήσεις
16. Διάφορες χρηματικές απώλειες

17. Νομική προστασία (περιλαμβάνει την ανάληψη των δικαστικών εξόδων και την παροχή άλλων υπηρεσιών, που απορρέουν από την εν λόγω ασφαλιστική σύμβαση)
18. Βοήθεια σε πρόσωπα που περιέχονται σε δυσχερή θέση κατά τη διάρκεια μετακινήσεων ή απουσίας από την κατοικία ή από τον τόπο διαμονής τους

β) ασφαλίσεις κλάδου ζωής

1. Κλάδος ζωής
2. Κλάδος γάμου και γεννήσεως
3. Κλάδος ασφάλισης ζωής, προσόδων, γάμου και γεννήσεως οι οποίες συνδέονται με επενδύσεις
4. Κλάδος ασφάλισης υγείας (ατυχήματα- ασθένεια)
5. Κλάδος τοντίνας
6. Κλάδος κεφαλαιοποίησης, οι οποίες βασίζονται σε αναλογιστικούς υπολογισμούς και με τους οποίους αναλαμβάνονται υποχρεώσεις για ορισμένο ποσό έναντι εφάπαξ ή περιοδικών από πριν καθορισμένων καταβολών
7. Κλάδος διαχείρισης ομαδικών συνταξιοδοτικών ταμείων – κεφαλαίων
8. Κλάδος ομαδικών προγραμμάτων πρόνοιας
9. Κλάδος παρόμοιων εργασιών με την κοινωνική ασφάλιση

γ) ασφαλίσεις περιουσίας

δ) ασφαλίσεις ευθύνης

ε) ασφαλίσεις προσώπων ή προσωπικές ασφαλίσεις

στ) ασφαλίσεις διαφόρων οικονομικών συμφερόντων (Pecuniary Loss Insurance)

η) νέες ασφαλιστικές υπηρεσίες⁸

⁸ Μ. Πριναράκη, *Γενικές αρχές της ιδιωτικής ασφάλισης*, ό.π., σ. 319-320

Συμπεράσματα

Η ασφάλιση ήταν ένα ακόμα δημιούργημα του ανθρώπου, προκειμένου να προφυλαχθεί από τις συνέπειες των υπολοίπων δημιουργημάτων του τα οποία απ' τη μία του προσφέρουν ποικίλες ικανοποιήσεις από την άλλη όμως θέτουν, ενίοτε, τη ζωή και την ακεραιότητα του υπό την απειλή σοβαρότατων κινδύνων.

Η βασικότερη έννοια της ασφάλισης είναι το αίσθημα της αλληλεγγύης οδηγώντας τις κοινωνίες στην ιδέα της αλληλοβοήθειας. Έχουμε οπότε καταμερισμό των κινδύνων σε όλα τα πρόσωπα που συμμετέχουν σ' αυτούς, ώστε η επιβάρυνση για τον καθένα να είναι κατά πολύ μικρότερη.

Ασφάλιση λοιπόν, είναι ο καταμερισμός κάθε οικονομικής ανάγκης από τυχαίο γεγονός που προκαλείται στο άτομο με την αμοιβαιότητα, η οποία οργανώνεται με βάση τους αριθμητικούς κανόνες. Η κοινωνική ασφάλιση έχει σκοπό την εξυπηρέτηση των γενικότερων κοινωνικών αναγκών, αποτελεί αρμοδιότητα της Πολιτείας και το κυριότερο χαρακτηριστικό της είναι ο κοινωνικός της χαρακτήρας. Η ιδιωτική ασφάλιση ασκείται από ιδιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες όπως είναι φυσικό αποσκοπούν στο κέρδος και έχουν ως αντικείμενο την ανάληψη των κινδύνων τρίτων με αντάλλαγμα την ασφάλιση. Παραδοσιακά τα είδη των διαφόρων ειδών ασφάλισης ταξινομούνται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Τις ασφαλίσεις κατά ζημιών και τις ασφάλειες ζωής.

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

A. Η ισχύουσα νομοθεσία για τις ιδιωτικές ασφάλειες, η λειτουργία των ασφαλιστικών επιχειρήσεων

1. Έννοια και χαρακτηριστικά της ιδιωτικής ασφάλισης

Ασφάλιση κατά τη νομική έννοια είναι η ένωση προσώπων (ασφαλισμένοι) που είναι εκτεθειμένα σε ομοειδείς κατά κανόνα κινδύνους (κοινωνία των κινδύνων) και έχουν αυτοτελείς αμοιβαίες νομικές αξιώσεις για ασφαλιστική παροχή. Συνδεδειγμένο στοιχείο είναι ο ασφαλιστικός φορέας (κοινωνικός ή ιδιωτικός) με τον οποίο τα πρόσωπα που απαρτίζουν την ένωση δημιουργούν ένα πλήθος ασφαλιστικών σχέσεων. Αυτές οι ασφαλιστικές σχέσεις είναι η σπονδυλική στήλη της ασφάλισης και μπορούν να βασίζονται είτε στη σύμβαση, οπότε μιλάμε για ιδιωτική ασφάλιση, είτε στο νόμο, οπότε μιλάμε για κοινωνική ασφάλιση.

Ιδιωτική ασφάλιση σε στενή έννοια είναι αυτή που ασκείται από ασφαλιστικές επιχειρήσεις και βασίζεται σε σύμβαση. Σε ευρεία έννοια η ιδιωτική ασφάλιση (ή οιονεί ιδιωτική ασφάλιση) είναι αυτή που χωρίς να είναι κοινωνική, ασκείται από μη ασφαλιστικές επιχειρήσεις, για κάλυψη ορισμένων κινδύνων. Κατά τη νομική έννοια μόνο η ιδιωτική ασφάλιση σε στενή έννοια και η κοινωνική ασφάλιση είναι ασφάλιση. Ιδιαίτερο είδος ιδιωτικής ασφάλισης σε ευρεία έννοια είναι η αντασφάλιση¹. Επίσης ιδιωτική είναι η ασφάλιση που παρέχεται κατά κανόνα από ιδιωτικούς φορείς και διέπεται από διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου. Ο φορέας είναι κατά κανόνα εμπορική επιχείρηση και η ασφαλιστική σχέση που τον συνδέει με τον ασφαλισμένο είναι η ασφαλιστική σύμβαση. Η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων που διέπει κάθε ιδιωτική ασφάλιση κάμπτεται μόνο στις υποχρεωτικές ασφαλίσεις και μόνο ως προς την υποχρέωση ασφάλισης για μια συγκεκριμένη έκταση κινδύνων. Απ' την άλλη, η κοινωνική ασφάλιση είναι η ασφάλιση που ασκείται από φορείς κοινωνικής ασφάλισης (νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου π.χ. ΙΚΑ, ΝΑΤ, ΤΕΒΕ - ΤΑΕ κτλ), αφορά στην κάλυψη κινδύνων που απειλούν άμεσα τα πρόσωπα π.χ. σωματικές βλάβες, και δε βασίζεται σε σύμβαση, αλλά διέπεται από διατάξεις του δημοσίου δικαίου.

Κύρια χαρακτηριστικά της ιδιωτικής ασφάλισης είναι η κατάρτιση ιδιαίτερης σύμβασης μεταξύ ασφαλιστού και καθενός από τους ασφαλισμένους και η ελευθερία που έχουν για την κατάρτιση, την τροποποίηση, τη συνέχιση ή την ακύρωση των

¹ Ι. Ρόκκας, *Εισαγωγή στο δίκαιο της ιδιωτικής ασφάλισης*, Σμπύλιας, Αθήνα 1990, σ.15

συμβάσεων αυτών καθώς και για την επιλογή των κινδύνων έναντι των οποίων επιθυμούν να τύχουν ασφαλιστικής προστασίας, κάθε φορά, οι ασφαλισμένοι.

Η ιδιωτική ασφάλιση ασκείται από ιδιωτικές ασφαλιστικές επιχειρήσεις που έχουν τα εχέγγυα που απαιτεί η αρμόδια κρατική αρχή, για να τους χορηγήσει τη σχετική άδεια λειτουργίας, ή και από αλληλασφαλιστικούς συνεταιρισμούς (Mutual ή Friendly Societies). Δεν αποκλείονται και οι περιπτώσεις των κρατικών ή ημικρατικών οργανισμών. Ιδιαίτερα σήμερα, το μεγάλο μέρος της ελληνικής ασφαλιστικής παραγωγής πραγματοποιείται από τις μεγάλες ασφαλιστικές εταιρίες, που ελέγχονται, μέσω των τραπεζών, από το κράτος.

Οι περισσότερες από αυτές τις εταιρίες παρουσιάζουν σε κάποιο βαθμό όλα εκείνα τα μειονεκτήματα των Οργανισμών Δημοσίου Δικαίου, τα οποία όμως η δυναμική παρουσία των ασφαλιστικών επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα, που γίνεται αισθητή σιγά - σιγά, δεν τους επιτρέπει πια την πολυτέλεια να έχουν. Με το καθεστώς του ελεύθερου ανταγωνισμού, που υπάρχει σήμερα στην χώρα μας, αναπτύσσεται μεταξύ των ασφαλιστικών επιχειρήσεων μια άμιλλα, που συνίσταται κυρίως στην κατά το δυνατόν καλύτερη εξυπηρέτηση του κοινού και τη συμπίεση του ασφαλιστικού κόστους. Ως κοινωνικός και οικονομικός θεσμός, η ιδιωτική ασφάλιση έχει να επιδείξει πολλά, όχι μόνο στο επίπεδο της εθνικής αλλά και της διεθνούς κοινότητας και οικονομίας, με τη μορφή της αντασφάλισης. Ανάλογα με τον τρόπο οργανώσεως της κοινότητας των κινδύνων, την ιδιωτική ασφάλιση διακρίνουμε σε : α) ασφάλιση καθορισμένου ασφαλιστρού, β) αλληλασφάλιση ή αμοιβαία ασφάλιση, γ) μεικτή από τις δύο προηγούμενες μορφές, δ) αυτασφάλιση².

Τα χαρακτηριστικά κάθε ασφάλισης είναι : α) Ο κίνδυνος, δηλαδή η δυνατότητα επέλευσης ενός περιστατικού, που είναι σε θέση να δημιουργήσει ένα οικονομικό βάρος (οικονομική ανάγκη). β) Η ένωση προσώπων που είναι εκτεθειμένα σε ομοειδής, κατά κανόνα, κινδύνους (κοινωνία των κινδύνων) την οποία προϋποθέτει η θεωρία ή ο νόμος του «μεγάλου αριθμού» δηλαδή στον κατακερματισμό του κινδύνου που, σύμφωνα με το νόμο των πιθανοτήτων, πραγματοποιείται σε βάρος ενός πολύ μικρότερου αριθμού προσώπων απ' όσα απειλεί. Βασίζεται λοιπόν στο «νόμο των πιθανοτήτων», που επιτρέπει να υπολογίζεται με μαθηματική ακρίβεια το ύψος του ασφαλιστρού. γ) Η μετάθεση των κινδύνων στο φορέα της ασφάλισης. δ) Η δυνατότητα δημιουργίας οικονομικού βάρους (οικονομικής ανάγκης) από την επέλευση του κινδύνου. ε) Το αντάλλαγμα για την κάλυψη της οικονομικής ανάγκης (ασφάλιστρο ή εισφορά). στ) Η νομική αξίωση κατά του φορέα ασφάλισης προς ασφαλιστική παροχή³.

² Μ. Πριναράκη, *Γενικές αρχές της ιδιωτικής ασφάλισης*, Financial Forum, Αθήνα 1999, σ. 171

³ Ι. Ρόκκα, *Εισαγωγή στο δίκαιο της ιδιωτικής ασφάλισης*, ό.π., σ. 19

2. Ασφαλιστική επιστήμη και ασφαλιστικό δίκαιο

Η εξέλιξη της ασφάλισης και κυρίως της ιδιωτικής ασφάλισης δεν οφείλεται μόνο στην πρακτική, αλλά και στην επιστήμη. Οι επιστήμες στις οποίες βασίστηκε η εξέλιξη της ασφάλισης, αφορούν κυρίως στην οικονομική, στα νομικά, στα μαθηματικά και στην ιατρική.

Τα ασφαλιστικά οικονομικά αφορούν στην οικονομική και κυρίως στην διοικητική των ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Αντικείμενο της διοικητικής των ασφαλιστικών επιχειρήσεων είναι η έρευνα της διαδικασίας εξισορρόπησης των κινδύνων, η επιχειρησιακή πολιτική, ο στρατηγικός σχεδιασμός, η έρευνα της φερεγγυότητας, η λογιστική, η χρηματοδότηση, αλλά και, από την άποψη των ασφαλισμένων, η έρευνα των μεμονωμένων (ατομικών) και των συλλογικών κινδύνων.

Τα ασφαλιστικά μαθηματικά αποβλέπουν στην πρόβλεψη της συχνότητας και της έκτασης των κινδύνων με βάση το νόμο του μεγάλου αριθμού, καθώς και στον υπολογισμό των ασφαλίσεων και των τεχνικών αποθεμάτων. Χρησιμεύουν επίσης στις ασφαλιστικές εργασίες, ιδιαίτερα στους κλάδους ζωής. Η ασφαλιστική ιατρική χρησιμεύει κυρίως στον υπολογισμό του ασφαλίστρου ζωής, στον υπολογισμό της έκτασης της ζημιάς, στις ασφαλίσσεις ατυχημάτων και στο σύνολο της ασφαλιστικής παροχής στις ασφαλίσσεις ασθενειών⁴.

Η ασφάλιση δεν είναι απλώς ένα οικονομικό αγαθό αλλά και μία σύμβαση, το ιδιαίτερο περιεχόμενο της οποίας ρυθμίζεται κυρίως από το νόμο και τους γενικούς όρους συναλλαγών. Ασφαλιστικό δίκαιο είναι το σύνολο των κανόνων δικαίου (νόμοι, νομοθετήματα, έθιμα, συνήθειες και συναλλακτικά ήθη που αφενός μεν ρυθμίζουν τις σχέσεις των κοινωνικών και ιδιωτικών φορέων ασφάλισης με τους ασφαλισμένους, αφετέρου δε το καθεστώς λειτουργίας των φορέων αυτών, η νομολογία και η νομική φιλολογία που έχει διαπλάσει τους πιο πάνω κανόνες καθώς οι γενικοί όροι των ασφαλιστηρίων⁵.

⁴ Στο ίδιο, σ. 111

⁵ Στο ίδιο, σ. 121

3. Το αντικείμενο εργασίας της ασφαλιστικής επιχείρησης

Ασφαλιστική επιχείρηση είναι η επιχείρηση που έχει αντικείμενο τη σύναψη ασφαλιστικών (πρωτασφαλιστικών) προτάσεων (άσκηση ιδιωτικής ασφάλισης για δικό της λογαριασμό κατά την ορολογία του νόμου). Η άσκηση ιδιωτικής ασφάλισης είναι η σπουδαιότερη, αλλά όχι η μοναδική ασφαλιστική εργασία. Άλλες ασφαλιστικές εργασίες είναι κυρίως η άσκηση ασφαλιστικής πρακτόρευσης, η άσκηση ασφαλιστικής μεσιτείας, η άσκηση αντασφάλισης, και η άσκηση παραγωγής ασφαλιστρών. Οι πιο πάνω εργασίες αποτελούν αντικείμενο της επιχείρησης ασφαλειομεσιτείας, παραγωγής ασφαλιστρών και της επιχείρησης αντασφάλισεων και προσδίδουν σ'αυτόν που τις ασκεί την ιδιότητα του ασφαλιστικού πράκτορα, του ασφαλειομεσίτη, του παραγωγού εφ' όσον είναι φυσικό πρόσωπο ή της ασφαλιστικής πρακτορικής, ασφαλιστικής μεσιτικής και αντασφαλιστικής εργασίας, εφ' όσον είναι νομικό πρόσωπο.

Η επιχείρηση παραγωγής ασφαλίσεων επιτρέπεται να ασκείται μόνο από φυσικό πρόσωπο, τον παραγωγό ασφαλίσεων, ενώ η ασφαλειομεσιτική και αντασφαλιστική επιχείρηση δεν ρυθμίζεται ειδικά απ' το νόμο. Οι εργασίες πάντως των επιχειρήσεων που δεν ρυθμίζονται από το νόμο, δεν μπορούν να αντιβαίνουν σε διατάξεις νόμων και ιδιαίτερα αυτών που ρυθμίζουν τις άλλες ασφαλιστικές εργασίες. Όλες οι ασφαλιστικές εργασίες που προαναφέρονται, εντάσσονται στο χώρο της επιχείρησης ιδιωτικής ασφάλισης και προσδίδουν την εμπορική ιδιότητα σε αυτόν που τις ασκεί. Ασφαλιστική επιχείρηση κατά το νόμο είναι μόνο η επιχείρηση της οποίας η εργασία συνίσταται στην «άσκηση ασφάλισης» και αποκλειστικό σκοπό έχουν τις ασφαλιστικές εργασίες⁶.

Η ασφαλιστική επιχείρηση έχει αντικείμενο εργασίας την σύναψη για δικό της λογαριασμό ασφαλιστικών συμβάσεων και απαγορεύεται να ασκεί άλλες δραστηριότητες πέρα των ασφαλιστικών εργασιών και έτσι, επειδή η ασφαλιστική εργασία δεν είναι μόνο η σύναψη ασφαλιστικών συμβάσεων επιτρέπεται η ασφαλιστική επιχείρηση να ασκεί εργασίες νόμιμης αντιπροσώπευσης άλλων ασφαλιστικών επιχειρήσεων, εργασίες αντασφαλιστικές κ.α. Κατ' εξαίρεση ο νόμος επιτρέπει στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις την άσκηση εργασιών ασφαλιοποίησης και τουριστικής βοήθειας που αν και παρεμφερής δεν υπόκεινται στην έννοια της ασφαλιστικής σύμβασης του άρθρου 189 ΕμπΝ.

Η κύρια ασφαλιστική εργασία της επιχείρησης είναι ο υπολογισμός και η διαχείριση του κινδύνου που αναλαμβάνει, ο σωστός κατακερματισμός του σε αντασφαλιστές, η σωστή χρήση των διαφόρων μορφών αντασφάλισης, ο σωστός υπολογισμός του ποσοστού ίδιας κράτησης, δηλαδή του ποσοστού που σε

⁶ Στο ίδιο, σ. 118

περίπτωση επέλευσης του κινδύνου θα βαρύνει τελικώς την επιχείρηση, η εκτίμηση των κινδύνων που πρόκειται να αναληφθούν (εργασίες που σχετίζονται με την ανάληψη του κινδύνου-underwriting), η επενδυτική πολιτική που θα ασκηθεί για τα αποθέματα κτλ. Αντικείμενο εμπορίας του ασφαλιστή είναι ο κίνδυνος. Όλες οι άλλες διαδικασίες που επιβάλλει η πολύπλοκη ειδική νομοθεσία στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις αποτελούν απλές προϋποθέσεις με τις οποίες είναι επιτρεπτή η άσκηση ασφάλισης. Όμως, μόνο αυτή η εργασία δεν αρκεί. Για την λειτουργία της σύγχρονης ασφαλιστικής επιχείρησης απαιτείται και η εξειδικευμένη εργασία που συνίσταται στις σχέσεις προς τον ασφαλισμένο. Η παρουσίαση, η πρόταση ή προπαρασκευή ασφαλιστικών συμβάσεων, αποτελούν εργασίες ασφαλιστικής πρακτόρευσης που ο ασφαλιστής μπορεί να αναθέτει σε ξεχωριστή επιχείρηση (επιχείρηση ασφαλιστικής πρακτόρευσης) έναντι προμήθειας ή να ασκεί απευθείας ο ίδιος⁷.

4. Το θεσμικό πλαίσιο και ο κώδικας δεοντολογίας των ασφαλιστικών εταιριών

Η ανάπτυξη της ασφαλιστικής αγοράς συνδέεται στενά με την πορεία εξέλιξης της παγκόσμιας οικονομίας. Η θεαματική αύξηση της επενδυόμενης αξίας σε όλες τις φάσεις της παραγωγικής διαδικασίας, οι σημαντικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα συνεχώς σε ότι αφορά τη διακίνηση και τη διανομή αγαθών και η σημαντική βελτίωση του επιπέδου της ευημερίας των κοινωνιών και της μόρφωσης - εκπαίδευσης των ατόμων, δημιούργησαν αυξημένη ζήτηση ασφαλιστικής προστασίας.

Η αυξημένη ζήτηση της ασφαλιστικής προστασίας αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για τη διάδοση της ασφάλισης. Ταυτόχρονα, όμως, με την αυξανόμενη διαχρονικά ανάγκη για ασφάλιση, παρουσιάστηκε και η ανάγκη νομοθετικών ρυθμίσεων. Οι ρυθμίσεις αυτές αποσκοπούσαν είτε στην επίλυση έντονων κοινωνικών προβλημάτων, τα οποία προέκυπταν με την εξέλιξη των κοινωνιών, είτε στην οριοθέτηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που επέβαλλε η κοινωνική πρόοδος.

Οι κανόνες του κώδικα δεοντολογίας ασφαλιστικών επιχειρήσεων - ο οποίος εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος - αναφέρονται κυρίως στις σχέσεις των ασφαλιστικών επιχειρήσεων με τους συναλλασσόμενους καταναλωτές, τα διαμεσολαβούντα πρόσωπα και τις άλλες ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Με τη θέσπισή τους, επιδιώκεται η διασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού, στα πλαίσια της ισχύουσας νομοθεσίας, ελληνικής και ευρωπαϊκής, και των συναλλακτικών ηθών.

⁷ Στο ίδιο, σ. 128

Αναλυτικότερα, οι κανόνες του Κώδικα Δεοντολογίας, εφόσον τηρηθούν, ρυθμίζουν τις υποχρεώσεις των ασφαλιστικών επιχειρήσεων έναντι των καταναλωτών, θέματα προβολής (διαφημίσεις) ασφαλιστικών υπηρεσιών, τις σχέσεις ασφαλιστικών επιχειρήσεων και διαμεσολαβούντων προσώπων, τις μεταξύ των ασφαλιστικών εταιριών σχέσεις, τις υποχρεώσεις τους έναντι του προσωπικού τους, των δημοσίων υπηρεσιών και του φυσικού περιβάλλοντος, την επίλυση των μεταξύ τους διαφορών, καθώς και θέματα τήρησης του Κώδικα.

4.1. Πηγές δικαίου της επιχείρησης ιδιωτικής ασφάλισης

Οι κυριότερες πηγές είναι:

1. Το νδ 400/1970 «περί ιδιωτικής ασφαλίσεως επιχειρήσεως»
2. Το πδ 118/1985 «συμμόρφωση νομοθεσίας προς τις διατάξεις των οδηγιών που αφορούν στην ανάληψη δραστηριότητας πρωτασφαλήσεων, συμπεριλαμβανομένων και των ασφαλίσεων ζωής, στην κοινοτική συνασφάλιση και στα μέτρα σχετικά με τις δραστηριότητες του πράκτορα και του μεσίτη ασφαλίσεων».
3. Το νδ 551/1970 «περί ιδιωτικής επιχείρησης ασφαλίσεως πλοίων και αεροσκαφών».
4. Ο ν 1569/1985 «διαμεσολάβηση στις συμβάσεις ιδιωτικής ασφάλισης, σύσταση σώματος ειδικών πραγματογνωμών τροχαίων ατυχημάτων, λειτουργία γραφείων διεθνούς ασφαλίσεως και άλλες διατάξεις».
5. Το πδ 298/1986 «δικαιώματα και υποχρεώσεις ασφαλιστικών πρακτόρων, παραγωγών κτλ».
6. Ο κν 2190/1920 «περί ανωνύμων εταιριών».
7. Οι υπουργικές αποφάσεις 85538/ 7254, 85539/ 7253 και 20956/ 7958 «περί τρόπου υπολογισμού των αποθεμάτων των ασφαλιστικών επιχειρήσεων».
8. Η υπουργική απόφαση Κ43961/1986 «περί καθορισμού των ασφαλιστικών προμηθειών»⁸.

4.2. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία

Η ενιαία ασφαλιστική αγορά υποδηλώνει την ασφαλιστική αγορά των κρατών-μελών της ΕΕ χωρίς εθνικά σύνορα, και αποτελεί το τρίτο και τελευταίο στάδιο για την πλήρη απελευθέρωση της άσκησης της ασφαλιστικής δραστηριότητας στην ΕΕ. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά οι Οδηγίες «πρώτης», «δεύτερης» και «τρίτης» γενεάς οι οποίες μέσω της θέσπισης της ελευθερίας

⁸ Στο ίδιο, σ. 130.

εγκαταστάσεως, της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και της ενιαίας άδειας λειτουργίας αντίστοιχα, επιδιώκουν την επίτευξη της ενιαίας ασφαλιστικής αγοράς.

α) οι οδηγίες 73/239 και 76/267

Το πρώτο στάδιο απελευθέρωσης στην ασφαλιστική αγορά αφορούσε την ελευθερία εγκαταστάσεως, την ίδρυση, δηλαδή, ασφαλιστικής εταιρίας, πρακτορείου ή υποκαταστήματος σε οποιαδήποτε χώρα της Κοινότητας. Οι σχετικές Κοινοτικές Οδηγίες που προέβλεπαν τους κανόνες ελεύθερης εγκατάστασης (73/239 για τις ασφαλίσσεις κατά ζημιών και 79/267 για τις ασφαλίσσεις ζωής) είναι γνωστές και ως οδηγίες «πρώτης» γενεάς. Οι εν λόγω Οδηγίες έθεσαν μεταξύ άλλων και τους κανόνες για το περιθώριο φερεγγυότητας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Τα υποκαταστήματα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, όμως, από την άλλη πλευρά, εξακολουθούσαν να υπόκεινται σε διπλό έλεγχο, των εποπτικών αρχών των χωρών προέλευσης και υποδοχής αντίστοιχα.

β) οι οδηγίες 88/357, 90/168 και 90/619

Το δεύτερο στάδιο απελευθέρωσης της ασφαλιστικής αγοράς που έγινε με την καθιέρωση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στις ασφαλίσσεις, επέτρεψε την τοπική αποσύνδεση της ασφαλιστικής επιχείρησης από τον ασφαλισμένο κίνδυνο ή τον υποψήφιο ασφαλισμένο. Με τις οδηγίες της λεγόμενης «δεύτερης» γενεάς για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (88/357 για τις ασφαλίσσεις κατά ζημιών, 90/618 για τον κλάδο αυτοκινήτων και 90/619 για τις ασφαλίσσεις ζωής) από μια ασφαλιστική επιχείρηση, σε όλες τις χώρες – μέλη της ΕΕ, υπό τον έλεγχο της εποπτεύουσας αρχής προέλευσης, ολοκληρώθηκε και το δεύτερο στάδιο απελευθέρωσης.

γ) οι οδηγίες 92/49 και 92/96

Το τρίτο και τελευταίο στάδιο απελευθέρωσης επέρχεται με την καθιέρωση της ενιαίας άδειας λειτουργίας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, την οποία χορηγεί η εποπτεύουσα αρχή της χώρας προέλευσης και η οποία ισχύει για όλες τις χώρες – μέλη της ΕΕ. Επομένως, με τη θέσπιση των οδηγιών 92/49 για τις ασφαλίσσεις κατά ζημιών και 92/96 για τις ασφαλίσσεις ζωής, που αποτελούν τις Οδηγίες της «τρίτης» γενεάς, υλοποιείται η Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά Ασφαλίσεων, από 01/07/1994, ημερομηνία κατά την οποία τίθενται σε εφαρμογή⁹.

⁹ Η. Πολυζωγόπουλος και Ι. Φασόης, *Ο κλάδος της ιδιωτικής ασφάλισης*, IOBE, Αθήνα Μάρτιος 1999, σ. 23-24

5. Η λειτουργία των ασφαλιστικών επιχειρήσεων

Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις που λειτουργούν στην Ελλάδα (με αντικείμενο την άσκηση ασφαλίσεως) διέπονται κυρίως από τις διατάξεις του ΝΔ 400/70, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει έως σήμερα. Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις για να εκπληρώσουν το σκοπό τους μπορούν να ιδρύουν και ανώνυμες εταιρίες που δεν έχουν ως αντικείμενο τις ασφαλιστικές εργασίες, δεν μπορούν όμως οι ίδιες να ασκούν αντικείμενο άλλο πέραν των ασφαλιστικών εργασιών.

Νομική μορφή

Η ασφάλιση στην Ελλάδα ασκείται μόνο από ανώνυμη εταιρία και από αλληλασφαλιστικό συνεταιρισμό, ο οποίος έχει συσταθεί σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο. Ασφάλιση μπορούν να ασκούν και επιχειρήσεις δημοσίου δικαίου με σκοπό αποκλειστικά ασφαλιστικές εργασίες. Ασφαλιστικές επιχειρήσεις που έχουν την έδρα τους σε κράτος- μέλος της ΕΕ, μπορούν να εγκαθίστανται και να λειτουργούν στην Ελλάδα με τη μορφή υποκαταστήματος ή γραφείου, είτε να ασκούν ασφαλιστικές εργασίες με ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, όπως προβλέπεται από τις Κοινοτικές Οδηγίες. Επίσης, επιτρέπεται η άσκηση ναυτικών ασφαλίσεων διαμέσου γραφείων αντιπροσωπείας μεσιτών των Lloyd's Λονδίνου, κατόπιν αδείας του Υπουργείου Ανάπτυξης. Ασφαλιστικές επιχειρήσεις που έχουν έδρα σε τρίτη χώρα μπορούν να ασκήσουν ασφάλιση στην Ελλάδα υπό καθεστώς εγκατάστασης. Οι ανώνυμες ασφαλιστικές επιχειρήσεις διοικούνται από Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των Μετόχων.

Έδρα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων

Οι ανώνυμες ασφαλιστικές επιχειρήσεις, καθώς και οι νόμιμοι αντιπρόσωποι των αλλοδαπών ασφαλιστικών εταιριών και των μεσιτών των Lloyd's Λονδίνου, μπορούν να εδρεύουν:

- I. Στην περιφέρεια της πρώην Διοίκησης Πρωτευούσης.
- II. Στα αστικά συγκροτήματα Θεσσαλονίκης, Πάτρας, Καβάλας, Ηρακλείου.
- III. Σε άλλες πόλεις, οι οποίες ορίζονται με Προεδρικό Διάταγμα που εκδίδεται κατόπιν πρότασης του Υπουργείου Ανάπτυξης.

Δεν διέπονται από τις διατάξεις του ΝΔ 400/70, οι ελληνικές επιχειρήσεις που πληρούν σωρευτικά τους εξής όρους:

- I. Ασκούν μόνο τον κλάδο βοήθειας.
- II. Η δραστηριότητά τους ασκείται καθαρά σε τοπικό πλαίσιο νόμου και παρέχουν τις υπηρεσίες τους μόνο σε είδος.

- III. Τα ετήσια έσοδά τους από την παροχή υπηρεσιών βοήθειας σε πρόσωπα που βρίσκονται σε δυσχερή θέση δεν υπερβαίνουν τις 200.000 ευρωπαϊκές λογιστικές μονάδες.

Εποπτεία και εποπτεύουσα αρχή.

Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις βρίσκονται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Ανάπτυξης (Γενική Γραμματεία Εμπορίου), που ασκείται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νομοθετικού πλαισίου και έχει ως σκοπό την προστασία και εξασφάλιση των συμφερόντων των ασφαλισμένων και των δικαιούχων αποζημίωσης από ασφαλιστική σύμβαση. Στα πλαίσια αυτά, σύμφωνα με απόφαση του Υπουργείου Ανάπτυξης, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις υποχρεούνται να υποβάλλουν στη Διεύθυνση Ασφαλιστικών Επιχειρήσεων & Αναλογιστικής ένα μήνα μετά τη λήξη κάθε εξαμήνου, τα οικονομικά τους στοιχεία κατά κλάδο ασφάλισης σε μαγνητικά μέσα (δισκέτες), με σκοπό τη διενέργεια ελέγχου και την έκδοση Δελτίου Ιδιωτικής Ασφάλισης.

Η λειτουργία ασφαλιστικής εταιρίας στην Ελλάδα προϋποθέτει άδεια που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, κατά κλάδο ασφάλισης. Η άδεια λειτουργίας ανακαλείται στις περιπτώσεις που παραβιάζεται η νομοθεσία (άρθρα 43 έως 50 του ΝΔ 400/70), καθώς και αν έπαψαν να συντρέχουν οι προϋποθέσεις για τις οποίες αυτή δόθηκε ή παραβιάζονται σοβαρά οι κάθε είδους υποχρεώσεις της εταιρίας.

Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις υποχρεούνται να σχηματίζουν αποθέματα για τις ασφαλίσσεις που συνάπτουν (τεχνικά αποθέματα). Τα τεχνικά αποθέματα είναι τα εξής:

➤ Τεχνικά αποθέματα ασφαλίσεων κατά ζημιών

- I. Οι υποχρεώσεις του ασφαλιστή για ζημιές που δεν εξοφλήθηκαν, είτε έχουν αναγγελθεί, είτε όχι (απόθεμα εκκρεμών ζημιών).
- II. Οι προβλέψεις για κάλυψη των κινδύνων και εξόδων που αναλογούν σε κάθε ασφαλιστήριο για την περίοδο από το κλείσιμο του ισολογισμού, μέχρι τη λήξη της περιόδου για την οποία υπολογίστηκε το ασφάλιστρο (απόθεμα κινδύνων σε ισχύ).

➤ Τεχνικά αποθέματα ασφαλίσεων ζωής.

- I. Η διαφορά της παρούσας αξίας των υποχρεώσεων που έχουν αμοιβαία αναληφθεί από την ασφαλιστική εταιρία και τον ασφαλισμένο, και το απόθεμα των ποσών που διανέμονται ή επιστρέφονται στους ασφαλισμένους (μαθηματικό απόθεμα). Ουσιαστικά, το μαθηματικό απόθεμα είναι το ποσό του ασφάλιστρου που αποταμιεύεται και επενδύεται και από το οποίο έχουν αφαιρεθεί τα έξοδα διαχείρισης, τα οποία μειώνονται προοδευτικά.
- II. Το απόθεμα των εκκρεμών και λοιπών πληρωτέων παροχών.

III. Το απόθεμα ασφαλίσεως κινδύνων σωματικών βλαβών που συνάπτονται συμπληρωματικά με ασφαλίσεις ζωής.

Με σκοπό τη διασφάλιση των συμφερόντων των δικαιούχων οποιασδήποτε παροχής από ασφαλιστική σύμβαση (ασφάλισμα), οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις υποχρεούνται σε «ασφαλιστική τοποθέτηση» (επένδυση) των περιουσιακών στοιχείων που απαρτίζουν τα τεχνικά αποθέματα.

Την ασφαλιστική τοποθέτηση αποτελούν τα ακόλουθα περιουσιακά στοιχεία:

➤ Κατάθεση σε τράπεζα περιουσιακών στοιχείων, ως εξής:

- I. Μετρητά.
- II. Τραπεζικά πιστοποιητικά καταθέσεων.
- III. Ομόλογα, ομολογίες και έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου ή ΝΠΔΔ ή Δημοσίων ή Δημοτικών επιχειρήσεων ή κεντρικών διοικήσεων άλλων κρατών – μελών της ΕΕ και του ΕΟΧ ή διεθνών οργανισμών.
- IV. Τραπεζικά ομόλογα.
- V. Μεριδία αμοιβαίων κεφαλαίων.
- VI. Μετοχές ανωνύμων εταιριών εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) ή σε χρηματιστήριο άλλου κράτους-μέλους, στην κύρια ή παράλληλη αγορά.
- VII. Μετοχές ΑΕ μη εισηγμένες στο χρηματιστήριο (αυστηρότερες προϋποθέσεις τοποθετήσεως).
 - Ακίνητα.
 - Μετρητά στο ταμείο της εταιρίας.
 - Απαιτήσεις από ενυπόθηκα δάνεια.
 - Μεταφορικά μέσα πλήρους κυριότητας.
 - Παράγωγοι τίτλοι (options, futures, swaps και repos).
 - Απαιτήσεις κατά ασφαλισμένων από μη εισπραχθέντα ασφάλιστρα.

Αν η ασφαλιστική εταιρία παραβαίνει τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από το νόμο για το σχηματισμό τεχνικών αποθεμάτων και την ασφαλιστική τους τοποθέτηση, τότε ο Υπουργός Ανάπτυξης μπορεί με απόφασή του:

1. Να χαρακτηρίζει ως ασφαλιστική τοποθέτηση μέρος ή το σύνολο της ελεύθερης περιουσίας της.
2. Να απαγορεύει την ελεύθερη διάθεση μέρους ή και του συνόλου της περιουσίας της.
3. Να ανακαλεί προσωρινά ή οριστικά την άδεια λειτουργίας της.
4. Να λαμβάνει κάθε άλλο πρόσφορο μέτρο, με σκοπό τη διασφάλιση των συμφερόντων των ασφαλισμένων, καθώς και κάθε άλλου δικαιούχου ασφάλισματος.

Κάθε ασφαλιστική εταιρία υποχρεούται, επιπροσθέτως, να συγκροτεί περιθώριο φερεγγυότητας, ανάλογο προς το σύνολο των δραστηριοτήτων της, το οποίο αντιστοιχεί στην ελεύθερη από κάθε προβλεπόμενη υποχρέωση περιουσία της, χωρίς να συνυπολογίζονται σε αυτή τα άυλα περιουσιακά της στοιχεία. Όσον αφορά δραστηριότητες ασφαλίσεων κατά ζημιών, το περιθώριο φερεγγυότητας υπολογίζεται σε συνάρτηση, είτε προς το ετήσιο ποσό ασφαλίσεων, είτε προς τη μέση επιβάρυνση των ασφαλιστικών αποζημιώσεων των τριών τελευταίων χρήσεων. Τα περιουσιακά στοιχεία που απαρτίζουν το περιθώριο φερεγγυότητας είναι κυρίως:

1. Το καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο και το μισό του μη καταβεβλημένου.
2. Τα αποθεματικά που δεν αντιστοιχούν σε ασφαλιστικές υποχρεώσεις.
3. Τα κέρδη εις νέον.
4. Συμπληρωματικές εισφορές, υπεραξίες, διαφορές αποτίμησης αποθεματικών κλπ.

Αναφορικά με δραστηριότητες ασφαλίσεων ζωής, το ελάχιστο περιθώριο φερεγγυότητας καθορίζεται ανάλογα με τους ασκούμενους κλάδους, ενώ τα στοιχεία που το αποτελούν είναι:

1. Η ελεύθερη από κάθε υποχρέωση περιουσία της ασφαλιστικής εταιρίας.
2. Ποσοστό μέχρι 25% των αποθεματικών της κερδών.
3. Το 50% από τα μελλοντικά κέρδη, οι υπεραξίες, οι διαφορές αποτίμησης αποθεμάτων.

Κάθε ασφαλιστική εταιρία, τέλος, υποχρεούται να διαθέτει εγγυητικό κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί το 1/3 του περιθωρίου φερεγγυότητας. Το Υπουργείο Ανάπτυξης για να διαπιστώσει την τήρηση των ανωτέρω εκ μέρους των ασφαλιστικών εταιριών, προβαίνει σε υποχρεωτικό έλεγχο, τουλάχιστον μια φορά το χρόνο, της οικονομικής τους κατάστασης.

Στην περίπτωση όπου το κατεχόμενο περιθώριο φερεγγυότητας μιας ασφαλιστικής εταιρίας υπολείπεται του απαιτούμενου από τη νομοθεσία ποσού, η διοίκηση υποχρεώνεται να υποβάλλει για έγκριση στο Υπουργείο σχέδιο οικονομικής ανασυγκρότησης. Εάν, επιπλέον, το κατεχόμενο περιθώριο φερεγγυότητας υπολείπεται και του εγγυητικού κεφαλαίου, το οποίο η εταιρία πρέπει να διαθέτει, η εταιρία υποχρεώνεται να υποβάλει για έγκριση στο Υπουργείο σχέδιο βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης για τη συμπλήρωσή του.

Τέλος, όταν η ασφαλιστική εταιρία, η οποία εμπίπτει στις δύο ανωτέρω περιπτώσεις, δεν συμμορφώνεται εντός της προθεσμίας που έχει ταχθεί με τα μέτρα ανασυγκρότησης ή βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης, ο Υπουργός Ανάπτυξης μπορεί να ανακαλέσει την άδεια λειτουργίας για όλους τους κλάδους που ασκούνται από αυτήν¹⁰.

¹⁰ Στο ίδιο, σ. 25-28

B. Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο της ιδιωτικής ασφάλισης

1. Η ειδική νομοθεσία που διέπει την ασφαλιστική επιχείρηση που εργάζεται στην Ελλάδα – Κρατική μέριμνα

Το νομικό πλαίσιο της ασφάλισης στην Ελλάδα αποτέλεσε ο γαλλικός εμπορικός κώδικας 1807, που περιείχε ρύθμιση της θαλάσσιας ασφάλισης. Ο κώδικας αυτός εφαρμοζόταν από το 1814 στην Κωνσταντινούπολη, έγινε αποδεκτός από τις εθνικές συνελεύσεις (1821-1827) και ίσχυε την εποχή του Καποδίστρια (1828-1832). Αντίθετα, ο νόμος της Ύδρας του 1818 δε ρύθμιζε άμεσα τη θαλάσσια ασφάλιση. Ρύθμιζε όμως τόσο αυτός όσο και ο ναυτικός νόμος των Σπεταιών του 1814, το ναυτικό δάνειο το οποίο ήταν από την αρχαιοελληνική εποχή το πρώτο είδος θαλάσσιας ασφάλισης και αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξή της¹¹.

Ο σκοπός της νομοθεσίας της ιδιωτικής ασφάλισης που, παρόλες τις τροποποιήσεις, έχει ελλείψεις και παρουσιάζει εύλογες ερμηνευτικές δυσχέρειες, είναι πρώτιστα η προστασία του καταναλωτικού κοινού και των ασφαλισμένων γενικότερα. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 νδ 400/1970, «η εποπτεία του Υπουργείου Εμπορίου έχει σκοπό την προστασία και εξασφάλιση των συμφερόντων των ασφαλισμένων και των δικαιούχων αποζημίωσης από ασφαλιστική σύμβαση». Η πολιτεία με τη νομοθεσία της μεριμνά για να υπάρχουν επαρκείς εγγυήσεις τήρησης της υπόσχεσης μόνο αυτών που υποσχέθηκαν «ασφαλιστική κάλυψη» ή παρόμοια παροχή κι αυτό γιατί η παροχή κρίνεται ότι υπόκειται περισσότερο σε κίνδυνο ματαίωσης εξ αιτίας αφερεγγυότητας και γιατί οι δέκτες αυτής της υπόσχεσης κρίνονται περισσότερο άξιοι προστασίας¹².

Η ασφαλιστική επιχείρηση τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα, ανήκει στις επιχειρήσεις εκείνες που υπόκεινται σε έντονο κρατικό έλεγχο. Ο κρατικός έλεγχος αναφέρεται τόσο στη λειτουργία της επιχείρησης όσο και στην παροχή υπηρεσιών που προσφέρει. Η αναγκαιότητα της κρατικής εποπτείας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων συνίσταται στην αντίληψη ότι είναι προς το συμφέρον του κοινού η ανάπτυξη της ασφάλισης και ότι το κράτος έχει υποχρέωση μέριμνας προς την κατεύθυνση αυτή. Η οικονομική και κοινωνική σημασία της ασφάλισης, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η κακή χρήση της ασφαλιστικής κάλυψης μπορεί να προκαλέσει ζημιά στο καταναλωτικό κοινό, το οποίο δε μπορεί να προστατευθεί με τα μέσα προστασίας του κοινού δικαίου, επιβάλλουν την ειδική κρατική εποπτεία. Εννοείται βεβαίως ότι η κρατική εποπτεία δεν υπάρχει για να υποκαταστήσει τη

¹¹ Κ. Μακρή, *Η ιστορία της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα*, Εθν. Ασφαλιστική, Αθήνα 1996, σ.155

¹² Ι. Ρόκκας, *Εισαγωγή στο δίκαιο της ιδιωτικής ασφάλισης*, ό.π., σ. 121

δικαστική εξουσία, ούτε για να εξαφανίσει τις διαφορές που τυχόν αναφύονται μεταξύ ασφαλιστή και ασφαλισμένου¹³.

Η νομοθεσία για την ιδιωτική επιχείρηση ασφάλισης ενσωμάτωσε σχετικά πρόσφατα τις βασικές κοινοτικές Οδηγίες στα πλαίσια της υλοποίησης της ελευθερίας εγκατάστασης υπό καθεστώς ελεύθερου ανταγωνισμού. Σύμφωνα με το νδ 400/1970 η ασφαλιστική επιχείρηση μπορεί να ασκηθεί μόνο από 1) ανώνυμη εταιρεία (την ειδική ανώνυμη ασφαλιστική εταιρεία), 2) συνεταιρισμό, τον ειδικό ασφαλιστικό συνεταιρισμό, 3) ειδικά για τις θαλάσσιες ασφαλίσσεις, μέσω γραφείων αντιπροσωπείας μεσιτών Λλοϋδς Λονδίνου, 4) επιχειρήσεις δημοσίου δικαίου που ασχολούνται αποκλειστικά με ασφαλιστικές εργασίες. Οι δύο πρώτες επιχειρησιακές μορφές, ως προς την λειτουργία τους διέπονται από τις διατάξεις του πιο πάνω νομοθετήματος με το οποίο προβλέπεται η εξασφάλιση της φερεγγυότητας της επιχείρησης και της προστασίας των καταναλωτών. Το ίδιο ισχύει και για την δημόσια επιχείρηση για την οποία δεν υπάρχει νομοθετική δέσμευση ως προς την ιδιαίτερη μορφή της. Για να συσταθεί δημόσια ασφαλιστική επιχείρηση απαιτείται κάθε φορά ειδική νομοθετική επέμβαση (ρύθμιση). Όμως το πλέγμα των διατάξεων που αφορούν στην φερεγγυότητα και τις προϋπόθεσης λειτουργίας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων έχει εισαχθεί στην νομοθεσία μας κατ' επιταγή κοινοτικών δεσμεύσεων και δεν μπορεί να τροποποιηθεί έγκυρα από τον νόμο που θα αποτελέσει την βάση λειτουργίας μιας συγκεκριμένης δημόσιας ασφαλιστικής επιχείρησης.

Επίσης στην Ελλάδα μπορεί με τις προϋποθέσεις του νόμου να ασκήσει ασφάλιση αφού προηγούμενα εγκατασταθεί με υποκατάστημα ή πρακτορείο, 5) αλλοδαπή ανώνυμη ασφαλιστική εταιρεία προκειμένου όμως για ασφαλιστική επιχείρηση που έχει την έδρα της και εργάζεται νόμιμα σε άλλο κράτος μέλος και πληρεί τις προϋποθέσεις της «συντονισμένης» ευρωπαϊκής νομοθεσίας ως προς τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις, υπάρχει περιορισμός ως προς την επιχειρησιακή μορφή¹⁴.

¹³ Στο ίδιο, σ. 122

¹⁴ Στο ίδιο, σ.125

1.1. Το νομοθετικό διάταγμα 400/ 1970

Ο νόμος 1023/1917 περί ιδιωτικής επιχειρήσεως ασφαλίσεως, είναι σημαντικό ιστορικό γεγονός για τη λειτουργία των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, καθώς για πρώτη φορά ρυθμίζονται οι κανόνες και οι βασικές αρχές ίδρυσης, λειτουργίας και δράσης των ασφαλιστικών εταιριών στην Ελλάδα. Προβλέπονταν επίσης από το νόμο αυτό ευνοϊκές ρυθμίσεις για τις ελληνικές ασφαλιστικές επιχειρήσεις και περιοριστικές διατάξεις για τις αλλοδαπές, οι οποίες μπορούσαν να εγκατασταθούν ανεξέλεγκτα και με το γόητρο της εθνικής τους προέλευσης παρέσυραν τους ασφαλισμένους, χωρίς να παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις. Ο κρατικός έλεγχος και η εποπτεία στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις, κυρίως στις ασφαλίσεις ζωής, προβλέπονταν με το νόμο να γίνεται και προληπτικά, κατά την ίδρυση και στη συνέχεια κατά τη λειτουργία τους. Ο νόμος αυτός στηρίχτηκε, κατά βάση, στο γερμανικό νόμο της 12ης Μαΐου 1902 περί ιδιωτικών ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Αυτός είναι κυρίως ο λόγος που οι ρυθμίσεις του νόμου 1023/ 1917 ήταν επιτυχείς. Ο νόμος 1023/1917 παρέμεινε σε ισχύ για πάρα πολλά χρόνια. Η διεθνής όμως εξέλιξη του θεσμού της ιδιωτικής ασφάλισης κατέστησε απολύτως αναγκαίο τον εκσυγχρονισμό του, καθώς δεν ανταποκρινόταν πλέον στις νέες συνθήκες των οικονομικών, κοινωνικών και συναλλαγματικών σχέσεων.

Έτσι, στις 15/01/1970 ψηφίστηκε το νδ 400 «περί ιδιωτικής επιχειρήσεως ασφαλίσεως», που αποτελεί και σήμερα ακόμη, το βασικό κορμό της λειτουργίας της ιδιωτικής ασφάλισης και της ιδιωτικής επιχείρησης ασφάλισης. Με τις ρυθμίσεις του παραπάνω νομοθετικού διατάγματος διασφαλίζονται, κυρίως, τα συμφέροντα των ασφαλισμένων και για το σκοπό αυτό η εποπτεία του κράτους στην όλη λειτουργία της ιδιωτικής ασφάλισης προβλέπεται ότι πρέπει να είναι ουσιαστικότερη, έτσι που να υπάρχει εγγύηση για τη μεγαλύτερη δυνατή προστασία του κοινού. Αυτό ήταν απαραίτητο γιατί μέχρι τότε είχαν παρουσιαστεί πολλά αρνητικά φαινόμενα καταστρατήγησης από ορισμένες εταιρίες συμφερόντων ασφαλιζομένων σ' αυτές, με πολλές παρενέργειες και δυσάρεστες επιπτώσεις όχι μόνο στους ασφαλιζόμενους αλλά και γενικότερα στην εθνική οικονομία.

Η ασφαλιστική αγορά στην πλειοψηφία της ανταποκρίθηκε θετικά στις διατάξεις του νέου αυτού νόμου, υπήρχαν όμως και περιπτώσεις που δεν έγινε συμμόρφωση με τις ρυθμίσεις του με συνέπεια να καταστεί αναγκαία η τροποποίησή τους. Ειδικότερα ορισμένες ασφαλιστικές εταιρίες δε συμμορφώθηκαν με την υποχρέωσή τους να διαθέσουν και να δεσμεύσουν ορισμένα περιουσιακά τους στοιχεία για την εξασφάλιση των ασφαλισμένων σ' αυτές. Επίσης, δεν είχαν σχηματίσει τα υποχρεωτικά από το νόμο τεχνικά και μαθηματικά αποθέματα, το

περιθώριο φερεγγυότητας, το από το 1982 εγγυητικό κεφάλαιο και δεν εκπλήρωσαν και άλλες υποχρεώσεις τους. Συνέπεια των παραπάνω ήταν μέχρι πρόσφατα να ανακληθούν από την εποπτεύουσα αρχή, δηλαδή το Υπουργείο Εμπορίου, οι άδειες λειτουργίας πολλών ασφαλιστικών επιχειρήσεων και να αρχίσει μια προσπάθεια για την καταπολέμηση παρόμοιων φαινομένων, με σκοπό την εξυγίανση της ιδιωτικής ασφάλισης και ασφαλιστικής αγοράς.

Το νομοθετικό διάταγμα έτσι όπως ισχύει με τις τροποποιήσεις, συμπληρώσεις και αντικαταστάσεις διατάξεών του που έγιναν έως σήμερα, ορίζει ότι η ασφάλιση στην Ελλάδα ασκείται μόνο από ανώνυμη εταιρία και από αλληλασφαλιστικό συνεταιρισμό και θέτει τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις υπό την εποπτεία του Υπόγειου Ανάπτυξης (Γενική Γραμματεία Εμπορίου / Διεύθυνση Ασφαλιστικών Επιχειρήσεων & Αναλογιστικής), με σκοπό την προστασία και εξασφάλιση των συμφερόντων των ασφαλισμένων και των δικαιούχων αποζημίωσης από ασφαλιστική σύμβαση. Ορίζει τον υποχρεωτικό σχηματισμό αποθεμάτων για τις ασφαλίσσεις που συνάπτουν οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις, καθώς και τον τρόπο επένδυσης των περιουσιακών τους στοιχείων που απαρτίζουν τα αποθέματα.

Επίσης, το εν λόγω διάταγμα ταξινομεί τις ασφαλιστικές εργασίες σε κλάδους ασφάλισης, σύμφωνα με τις Οδηγίες της ΕΕ και το «Κλαδικό Λογιστικό Σχέδιο Ασφαλιστικών Εταιριών». Οι ασφαλιστικοί κλάδοι διακρίνονται σε δύο βασικές ομάδες: τις ασφαλίσσεις κατά ζημιών και τις ασφαλίσσεις ζωής. Τέλος, καθορίζει τους κανόνες ίδρυσης και λειτουργίας και θέτει το πλαίσιο ελέγχου των ασφαλιστικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, είτε αυτές έχουν τη νομική μορφή της ανωνύμου ασφαλιστικής εταιρίας, είτε του υποκαταστήματος αλλοδαπής ασφαλιστικής εταιρίας, είτε ασκούν κλάδους ασφάλισης σε άλλη χώρα - μέλος της ΕΕ με ελεύθερη παροχή υπηρεσιών¹⁵.

1.2. Ο νόμος 489/1976

Σύμφωνα με το Ν 489/1976, ο κύριος ή κάτοχος αυτοκινήτου που κυκλοφορεί μέσα στην Ελλάδα, υποχρεούται να έχει καλύψει με ασφάλιση την έναντι τρίτων αστική ευθύνη εκ της κυκλοφορίας του οχήματος. Η ασφαλιστική σύμβαση της κάλυψης της αστικής ευθύνης αυτοκινήτων καταρτίζεται σύμφωνα με τους εγκρινόμενους γενικούς και ειδικούς όρους και για τα προβλεπόμενα κάθε φορά ελάχιστα ασφαλιστικά ποσά.

Με το Νόμο αυτό συνιστάται Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) με την επωνυμία «Επικουρικό Κεφάλαιο ασφάλισης ευθύνης από ατυχήματα αυτοκινήτων», το οποίο τελεί υπό την εποπτεία και τον έλεγχο του Υπουργείου

¹⁵ Κωδικοποίηση Νομοθετικού Διατάγματος 400/1970 (ΦΕΚ 10/Α.17.01.1970, Περι Ιδιωτικής Επιχειρήσεως Ασφαλίσεως), Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, Αθήνα 2003

Ανάπτυξης (Εμπορίου), με σκοπό την καταβολή ασφαλιστικής αποζημίωσης λόγω θανάτου, σωματικών βλαβών ή υλικών ζημιών από αυτοκινητιστικά ατυχήματα, όταν:

1. Αυτός που υπέχει ευθύνη παραμένει άγνωστος (εξαιρούνται οι υλικές ζημιές).
2. Το ατύχημα προήλθε από ανασφάλιστο όχημα.
3. Το ατύχημα προήλθε από αυτοκίνητο οδηγούμενο από πρόσωπο που προκάλεσε από πρόθεση το ατύχημα.
4. Ο ασφαλιστής πτώχευσε ή ανακλήθηκε η άδεια ασφαλιστικής εταιρίας.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η υποχρέωση του «Επικουρικού Κεφαλαίου» της κάλυψης των υποχρεώσεων ασφαλιστικών επιχειρήσεων που οδηγήθηκαν σε πτώχευση ή ανάκληση της άδειας λειτουργίας τους, ενδέχεται να δημιουργήσει φαινόμενα «ηθικού κινδύνου» (moral hazard), καθότι τελικά οι ζημιές μιας αφερέγγυας επιχείρησης θα καλυφθούν από τις υγιείς επιχειρήσεις του κλάδου, λόγω των εισφορών που είναι υποχρεωμένες να καταβάλλουν σ' αυτό.

Τέλος, με τον ίδιο νόμο συνίσταται ΝΠΙΔ με την επωνυμία «Γραφείο Διεθνούς Ασφάλισης», το οποίο τελεί υπό τον έλεγχο και την εποπτεία του Υπουργού Ανάπτυξης (Εμπορίου), με σκοπό το διακανονισμό ζημιών και την καταβολή αποζημιώσεως, είτε εξαιτίας αυτοκινητιστικών ατυχημάτων που προκαλούν αλλοδαποί στην Ελλάδα, είτε ατυχημάτων που προκαλούν Έλληνες στο εξωτερικό¹⁶.

1.3. Ο νόμος 1569/1985

Ο ν. 1569/85 καθορίζει ότι τη διαμεσολάβηση στη σύναψη ασφαλιστικών συμβάσεων ασκούν οι ασφαλιστικοί πράκτορες, οι μεσίτες ασφαλίσεων οι ασφαλιστικοί σύμβουλοι και οι συντονιστές ασφαλιστικών συμβούλων.

Ασφαλιστικός πράκτορας είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει ως αποκλειστικό έργο να αναλαμβάνει με σύμβαση και έναντι προμήθειας ασφαλιστικές εργασίες σε ορισμένη περιφέρεια της ελληνικής επικράτειας, στο όνομα και για λογαριασμό μίας ή περισσότερων ασφαλιστικών εταιριών. Ο ασφαλιστικός πράκτορας παρουσιάζει, προτείνει προπαρασκευάζει, προσυπογράφει ή συνάπτει ως αντιπρόσωπος ασφαλιστικές συμβάσεις. Σε περίπτωση επέλευσης του κινδύνου, παρέχει στον ασφαλισμένο την απαραίτητη συνδρομή για την εκτέλεση της ασφαλιστικής σύμβασης.

Μεσίτης ασφαλίσεων είναι το πρόσωπο το οποίο έχει ως αποκλειστικό έργο - κατ' εντολή του ασφαλισμένου χωρίς να δεσμεύεται ως προς την επιλογή της ασφαλιστικής εταιρίας - έναντι προμήθειας που καταβάλλεται από τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις, να φέρει σε επαφή ασφαλιζομένους και επιχειρήσεις, να προβαίνει σε όλες τις αναγκαίες προπαρασκευαστικές εργασίες για τη σύναψη ασφαλιστικών συμβάσεων, να λαμβάνει την αποδοχή από την ασφαλιστική εταιρία και την έγκριση

¹⁶ Πολυζωγόπουλος Η. και Φασόης Ι., *Ο κλάδος της ιδιωτικής ασφάλισης*, ό.π., σ. 20

του ασφαλιζόμενου και να βοηθά κατά περίπτωση τη διαχείριση και την εκτέλεσή τους, ιδίως σε περίπτωση επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου.

Ασφαλιστικός σύμβουλος είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο μελετά την αγορά, παρουσιάζει και προτείνει λύσεις ασφαλιστικής κάλυψης των αναγκών των πελατών, με ασφαλιστικές συμβάσεις για λογαριασμό ασφαλιστικών εταιριών ή ασφαλιστικών πρακτόρων ή μεσιτών, έναντι προμήθειας για την πρόσκτηση εργασιών. Ο ασφαλιστικός σύμβουλος δεν έχει δικαίωμα υπογραφής ασφαλιστηρίων, ούτε εκπροσώπησης ασφαλιστικής επιχείρησης ή ασφαλιστικού πράκτορα ή μεσίτη.

Συντονιστής ασφαλιστικών συμβούλων είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο για λογαριασμό μιας ασφαλιστικής εταιρίας ζωής ή/και μιας μόνο ασφαλιστικής εταιρίας ασφαλίσεων κατά ζημιών, έναντι προμήθειας διαμεσολαβεί στη σύναψη ασφαλιστικών συμβάσεων διαμέσου ομάδας συμβούλων, τους οποίους επιλέγει, εκπαιδεύει και εποπτεύει.

Τέλος, ο Ν 1569/85 προσδιορίζει τα τυπικά προσόντα κάθε μίας κατηγορίας διαμεσολαβούντων, τους όρους λειτουργίας των εταιριών τους (επιχειρήσεις ασφαλιστικής πρακτόρευσης - μεσιτείας), και παράλληλα, οριοθετεί τις σχέσεις τους με τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις και τους ασφαλιζόμενους¹⁷.

1.4. Ο νόμος 2496/1997

Η ασφαλιστική σύμβαση είναι η συμφωνία μεταξύ του ασφαλιστή και του ασφαλιζόμενου για την κάλυψη ενός κινδύνου έναντι ασφαλιστή. Ο ασφαλιστής αναλαμβάνει την κάλυψη του κινδύνου και ο ασφαλιζόμενος δεσμεύεται να πληρώσει τα συμφωνημένα ασφάλιστρα. Όπως ισχύει για όλες τις συμβάσεις μεταξύ ιδιωτών, η ασφαλιστική σύμβαση διέπεται από τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα.

Στην περίπτωση της ασφαλιστικής σύμβασης, οι γενικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα συμπληρώνονται και εξειδικεύονται από το νόμο 2469/97. Το νομοθέτημα αυτό εκσυγχρονίζει τα ισχύοντα μέχρι σήμερα για την ασφαλιστική σύμβαση, καθορίζει τις υποχρεώσεις μεταξύ των συμβαλλομένων και ρυθμίζει ικανοποιητικά τις σχέσεις ασφαλιστή - ασφαλιζόμενου, ενισχύοντας το θεσμό της ασφάλισης. Θα πρέπει να τονίσουμε ότι ο εν λόγω Νόμος παρέχει αυξημένη προστασία του ασφαλιζόμενου έναντι του ασφαλιστή, καθώς του δίνεται το δικαίωμα εναντιώσεως στη σύμβαση, εάν το περιεχόμενο του ασφαλιστηρίου παρεκκλίνει από την αίτηση για ασφάλιση, ενώ παράλληλα, υποχρεώνει την εταιρία να παρέχει κάθε είδους πληροφόρηση στον ασφαλιζόμενο αναφορικά με ενδεχόμενες αποκλίσεις του συμβολαίου από την αίτηση για ασφάλιση και άλλους παράγοντες που περιλαμβάνονται σε ένα ασφαλιστήριο συμβόλαιο¹⁸.

¹⁷ Στο ίδιο, σ. 21

¹⁸ Στο ίδιο, σ. 22

Συμπεράσματα

Η ιδιωτική ασφάλιση παρέχεται κατά κανόνα από ιδιωτικούς φορείς και διέπεται από διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου. Ο φορέας είναι κατά κανόνα εμπορική επιχείρηση και η ασφαλιστική σχέση που τον συνδέει με τον ασφαλισμένο είναι η σύμβαση, το περιεχόμενο της οποίας ρυθμίζεται κυρίως από το νόμο και τους γενικούς όρους συναλλαγών.

Κυριότερα χαρακτηριστικά της ασφάλισης είναι ο κίνδυνος, η ένωση προσώπων που είναι εκτεθειμένα στους ομοειδής κατά κανόνα κινδύνους, η μετάθεση των κινδύνων στο φορέα της ασφάλισης, η δυνατότητα δημιουργίας οικονομικού βάρους – ανάγκης από την επέλευση του κινδύνου, το αντάλλαγμα - ασφάλιστρο και η νομική αξίωση για ασφαλιστική παροχή.

Ασφαλιστική επιχείρηση κατά το νόμο είναι μόνο η επιχείρηση της οποίας η εργασία συνίσταται στην «άσκηση ασφάλισης» και αποκλειστικό σκοπό έχει τις ασφαλιστικές εργασίες. Η διασφάλιση των συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των ασφαλιστικών επιχειρήσεων καθώς και η ρύθμιση των μεταξύ τους σχέσεων ή με τους καταναλωτές ή με το προσωπικό, τις δημόσιες υπηρεσίες κτλ καθορίζονται από τους κανόνες του Κώδικα Δεοντολογίας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατόπιν των τριών κοινοτικών οδηγιών της για ελευθερία εγκαταστάσεως ασφαλιστικής επιχείρησης σε οποιαδήποτε χώρα της ΕΕ, για ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και ενιαία άδεια λειτουργίας, υλοποιείται και τίθεται σε εφαρμογή από 01/07/1994 η Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά Ασφαλίσεων.

Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις που λειτουργούν στην Ελλάδα διέπονται κυρίως από τις διατάξεις του ΝΔ 400/1970 βασικός δε σκοπός της νομοθεσίας της ιδιωτικής ασφάλισης είναι η προστασία του καταναλωτικού κοινού και των ασφαλισμένων γενικότερα. Βρίσκονται υπό την εποπτεία του Υπουργού Ανάπτυξης και Εμπορίου και υπόκεινται σε έντονο κρατικό έλεγχο προς αποφυγή φαινομένων που έχουν συνέπειες τόσο στους ασφαλισμένους όσο και στην οικονομία γενικότερα. Έτσι, το ΝΔ 400/1970 ορίζει τον υποχρεωτικό σχηματισμό αποθεμάτων και τον τρόπο επένδυσης των περιουσιακών στοιχείων των ασφαλιστικών επιχειρήσεων που απαρτίζουν τα αποθέματα. Ταξινομεί τις ασφαλιστικές εργασίες σε κλάδους, καθορίζει τους κανόνες ίδρυσης και λειτουργίας και θέτει το πλαίσιο ελέγχου των ασφαλιστικών επιχειρήσεων.

Η ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

A. Κατηγοριοποίηση των ασφαλιστικών εταιριών

1. Ασφαλιστική αγορά και ασφαλιστική επιχείρηση

Ασφαλιστική αγορά είναι ο «οικονομικός τόπος» όπου παρέχεται και ζητείται ασφαλιστική προστασία. Είναι δηλαδή ο τόπος όπου ασφαλιστικές επιχειρήσεις και αιτούμενοι ασφάλιση ή επιχειρήσεις, μόνοι ή μέσω οργανωμένων επαγγελματιών που ασχολούνται με τη διαμεσολάβηση στην ιδιωτική ασφάλιση, ανταλλάσσουν το οικονομικό αγαθό της ασφάλισης έναντι πληρωμής ανταλλάγματος (ασφαλίστρου, αντασφαλίστρου, προμήθειας, εισφοράς). Οι σχέσεις προσφέροντα και λήπτη ασφάλισης πρέπει να διαμορφώνονται ελεύθερα από τους συμβαλλόμενους, με καθεστώς ελεύθερου ανταγωνισμού, ώστε να εξασφαλίζεται η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων του ιδιωτικού δικαίου. Εκτός ασφαλιστικής αγοράς βρίσκεται η κοινωνική ασφάλιση.

Επειδή τα δεδομένα της αγοράς σε κάθε μεμονωμένο ασφαλιστικό κλάδο διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους, γι' αυτό δεν υπάρχει ενιαία ασφαλιστική αγορά, αλλά μερικές επί μέρους (κατά κλάδο) αγορές. Κυριότερη και ευρύτερη όμως είναι η διάκριση μεταξύ της λεγόμενης καταναλωτικής ασφαλιστικής αγοράς που αφορά σε ασφαλίσεις του καθενός, όπως η ασφάλιση αυτοκινήτου, η ασφάλιση ζωής, οικοσυσκευής κτλ και της βιομηχανικής ή εμπορικής ή επαγγελματικής ασφαλιστικής αγοράς, όπως είναι η ασφάλιση βιομηχανικών κινδύνων πυρκαγιάς, πλημμύρας, διακοπής επιχείρησης, απώλειας κερδών, επαγγελματικής αστικής ευθύνης κτλ.

Στην ασφαλιστική αγορά διακρίνουμε τους τρεις ακόλουθους βασικούς παράγοντες, οι οποίοι αποτελούν τα συστατικά της μέρη:

1. Τους πωλητές, δηλαδή τις ασφαλιστικές εταιρίες, που αναλαμβάνουν σύμφωνα με τις δυνατότητές τους και την άδεια λειτουργίας τους την κάλυψη των ασφαλιστικών κινδύνων.
2. Τους αγοραστές, τα φυσικά ή νομικά, δηλαδή, πρόσωπα (ασφαλιζόμενοι) που επιθυμούν να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους για ασφαλιστική κάλυψη των οικονομικών τους συμφερόντων.
3. Τους διαμεσολαβούντες, δηλαδή τους πράκτορες, μεσίτες και συμβούλους ασφαλίσεων, που είτε ως σύμβουλοι του «αγοραστή», είτε ως εκπρόσωποι του «πωλητή» βοηθούν στη σύναψη ασφαλίσεων.

Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις λειτουργούν βέβαια με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια για να αποκομίζουν κέρδη, επιτελούν όμως και ένα σημαντικό κοινωνικό

έργο. Η κοινωνική πλευρά της δραστηριότητάς τους καλλιεργεί το αίσθημα της προστασίας στους ασφαλιζόμενους για τις σοβαρές οικονομικές συνέπειες από τους κινδύνους και τις ζημιές που προκαλούνται σ' αυτούς. Η συμβολή της ασφάλισης και των ασφαλιστικών επιχειρήσεων είναι καθοριστική για την οικονομία. Με την ασφάλιση συγκεντρώνονται μεγάλα κεφάλαια, κάτι που αποτελεί βασικό στόχο και παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης κάθε χώρας.

Οι ασφαλιστικές εταιρίες που έχουν ιδρυθεί στην Ελλάδα με τη μορφή της ανωνύμου εταιρίας, διοικούνται από το Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ), σύμφωνα με τη νομοθεσία περί ανωνύμων εταιριών (Ν 2190/1920), το οποίο εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των Μετόχων και προεδρεύεται από τον Πρόεδρό του. Εντολοδόχος του ΔΣ, που συνέρχεται τακτικά μια φορά το μήνα, είναι ο Γενικός Διευθυντής, ο οποίος μέσω των Αναπληρωτών ή Βοηθών Γενικών Διευθυντών, στους οποίους έχει κατανεμηθεί η υπηρεσιακή αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας, μεταφέρει για υλοποίηση τις αποφάσεις του ΔΣ, προς τα λοιπά στελέχη του υπηρεσιακού μηχανισμού της εταιρίας.

Η λειτουργία μιας αλλοδαπής ασφαλιστικής εταιρίας στην Ελλάδα, αντιθέτως, με τη μορφή του γραφείου ή του υποκαταστήματος, προϋποθέτει τον ορισμό ενός νόμιμου αντιπροσώπου (φυσικό ή νομικό πρόσωπο), ο οποίος είναι υπεύθυνος να μεταβιβάσει στο διοικητικό μηχανισμό αλλά και στο δίκτυο πωλήσεων, τις αποφάσεις της έδρας σε θέματα τιμολογιακής πολιτικής, ανάληψη κινδύνων, πιθανών επεκτάσεων κτλ¹.

Το πλήθος των ασφαλιστικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως νομικής μορφής (ανώνυμη εταιρία ή υποκατάστημα αλλοδαπής ασφαλιστικής εταιρίας) το 2003 ανέρχεται σε 100. Το αντίστοιχο μέγεθος το 2000 ήταν 109 και το 1997 ήταν 132 και το 1996 ήταν 139, όσες και το 1995. Από πλευράς όγκου παραγωγής ασφαλίσεων, από πρωτασφαλίσεις, όλων των κλάδων η εγγεγραμμένη παραγωγή έφθασε τα 3,23 δις ευρώ έναντι 2,89 δις ευρώ το 2002, παρουσιάζοντας αύξηση 11,72%.

¹ Κ. Μακρή, *Η ιστορία της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα*, Εθνική Ασφαλιστική, Αθήνα 1996, σ. 28

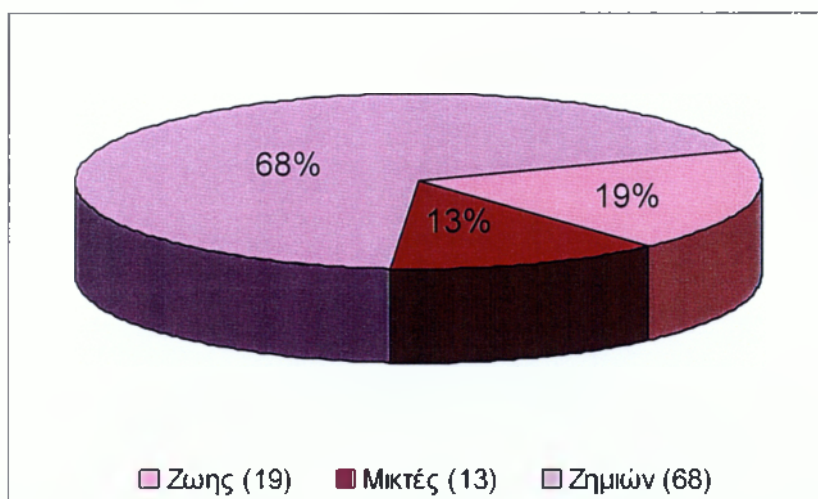
1.1. Κατηγορίες ταξινόμησης των ασφαλιστικών εταιριών

Μια ασφαλιστική εταιρία μπορεί να δραστηριοποιείται (κατόπιν των προϋποθέσεων που ορίζονται από τη νομοθεσία και την παροχή ανάλογης άδειας από την εποπτεύουσα αρχή):

- Στις ασφαλίσσεις ζωής.
- Στις ασφαλίσσεις κατά ζημιών (οπότε, αποκαλείται για συντομία εταιρία γενικών ασφαλίσεων).
- Και στα δύο είδη ασφαλίσεων (οπότε, αποκαλείται για συντομία μικτή ασφαλιστική εταιρία).

Από τις 100 ασφαλιστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιήθηκαν στην Ελλάδα, οι 19 παρουσίασαν παραγωγή μόνο στις ασφαλίσσεις ζωής, οι 68 στις ασφαλίσσεις ζημιών και οι 13 παρουσίασαν παραγωγή και στις ασφαλίσσεις ζωής και στις ασφαλίσσεις ζημιών (μικτές ασφαλιστικές εταιρίες).

Γράφημα 1 : Κατανομή ασφαλιστικών εταιριών κατά κλάδο ασφάλισης το 2003

Πηγή: Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος

2. Διαχωρισμός των ασφαλιστικών επιχειρήσεων

2.1. Με βάση το νομικό καθεστώς λειτουργίας

Η νομική μορφή, με την οποία μία εταιρία μπορεί να δραστηριοποιηθεί στην Ελλάδα, μπορεί να είναι η ακόλουθη:

- 1) Ανώνυμη ασφαλιστική εταιρία, δηλαδή εταιρία που έχει συσταθεί στην Ελλάδα σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία περί ανωνύμων εταιριών (Ν 2190/1920), ανεξαρτήτως προελεύσεως των κεφαλαίων.
- 2) Υποκατάστημα αλλοδαπής ασφαλιστικής εταιρίας, που εκπροσωπείται από τον νόμιμο αντιπρόσωπό της στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως της χώρας προελεύσεως της μητρικής εταιρίας.
- 3) Άσκηση ασφαλιστικών δραστηριοτήτων με ελεύθερη παροχή υπηρεσιών χωρίς την ύπαρξη εγκατάστασης στην Ελλάδα, με περιορισμό της παροχής άδειας λειτουργίας από εποπτική αρχή χώρας - μέλους της ΕΕ (ενιαία άδεια λειτουργίας).

Η ομαδοποίηση των ασφαλιστικών επιχειρήσεων αναλόγως μας δίνει 70 εγκατεστημένες ανώνυμες ασφαλιστικές εταιρίες (17 ασφαλίσεων ζωής, 41 ασφαλίσεων ζημιών και 12 μικτές) και 30 υποκαταστήματα αλλοδαπών ασφαλίσεων εταιριών (2 ασφαλίσεων ζωής, 27 ασφαλίσεων ζημιών και 1 μικτή).

2.2. Με βάση τη μετοχική σύνθεση

Παρά το ότι η ακριβής ποσοστιαία κατανομή του μετοχικού κεφαλαίου μιας ανώνυμης εταιρίας στους μετόχους είναι άγνωστη στο ευρύ κοινό, θα μπορούσαμε να κατανείμουμε τις ασφαλιστικές εταιρίες στις τρεις ακόλουθες κατηγορίες, χρησιμοποιώντας ως κριτήριο τη μετοχική τους σύνθεση. Αναλυτικότερα, οι ασφαλιστικές εταιρίες διαχωρίζονται σε:

- 1) Ασφαλιστικές εταιρίες που είναι θυγατρικές κρατικών τραπεζών και των οποίων οι τράπεζες κατέχουν ποσοστό επί του μετοχικού τους κεφαλαίου μεγαλύτερο του 50%. Παραδείγματα, αποτελούν οι ασφαλιστικές εταιρίες Εθνική Ασφαλιστική, Αστήρ, Πανελλήνιος και ΕΤΕΒΑ Ασφαλιστική που είναι θυγατρική της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος (και έχουν συγχωνευθεί από το 1997 σε μια εταιρία την Εθνική Ασφαλιστική), Αγροτική Ασφαλιστική και Αγροτική Ζωής που είναι θυγατρικές της Αγροτικής Τράπεζας, Φοίνιξ και METROLIFE Εμπορική (ασφαλιστική ζωής που προήλθε από τη συγχώνευση της METROLIFE Ζωής και της Ιονικής Ασφαλιστικής) που είναι θυγατρικές της Εμπορικής Τράπεζας.

- 2) Ελληνικές ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρίες, των οποίων η πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου βρίσκεται σε χέρια Ελλήνων επιχειρηματιών (όπως η Interamerican, η Ασπίς Πρόνοια, η Ελληνοβρετανική, η Ευρωπαϊκή Πίστη κ.α.)
- 3) Ασφαλιστικές εταιρίες αλλοδαπών συμφερόντων, οι οποίες δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, είτε με τη νομική μορφή της ανωνύμου εταιρίας, της οποίας η πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου βρίσκεται στα χέρια αλλοδαπών (φυσικών ή νομικών) προσώπων, είτε με τη μορφή του υποκαταστήματος αλλοδαπής ασφαλιστικής εταιρίας.

2.3. Τραπεζοασφάλιση: Bancassurance

Όταν αναφερόμαστε στο θεσμό του Bancassurance, ουσιαστικά αναφερόμαστε σε δύο αγορές, τη χρεωπιστωτική και την ασφαλιστική. Δύο αγορές που ταυτόχρονα είναι και συμπληρωματικές και ανταγωνιστικές. Συμπληρωματικές ως προς το ότι κινούνται με διαφορετικά προϊόντα και καλύπτουν διαφορετικές ανάγκες του πελάτη, στα ευρύτερα όμως πλαίσια της ανάγκης «αποταμίευσης» - «επένδυσης» – «εξασφάλισης» και ανταγωνιστικές ως προς το ότι τα όρια αυτά δεν είναι πάντα διακριτά.

Οι αγορές αυτές λειτούργησαν για πολλές δεκαετίες χωριστά και παράλληλα, χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Συνεργασίες υπήρχαν αλλά οι διαχωριστικές γραμμές ήταν σαφείς. Τα τελευταία χρόνια όμως, οι αγορές αυτές άρχισαν να συγκλίνουν όλο και περισσότερο και οι εκπρόσωποί τους, τραπεζίτες από τη μία πλευρά και ασφαλιστές από την άλλη, να συνειδητοποιούν τα αμοιβαία οφέλη που δημιουργούσε η σύγκλιση αυτή. Αποτέλεσμα αυτής της σύγκλισης είναι η δημιουργία του bancassurance στα μέσα της δεκαετίας του '70, που, όμως λειτούργησε με πολύ απλές εφαρμογές και κυρίως ως διάθεση ασφαλιστικών προϊόντων μέσω καταστημάτων μιας τράπεζας.

Η διείσδυση των τραπεζών στο χώρο των ασφαλιστικών εργασιών, άλλοτε με τη μορφή συμφωνιών συνεργασίας για την πώληση ασφαλιστικών προϊόντων, άλλοτε με την ίδρυση θυγατρικών ασφαλιστικών εταιριών και άλλοτε με τη διάθεση τραπεζικών προϊόντων με ασφαλιστικό κάλυμμα, επικράτησε διεθνώς με τον όρο «bancassurance» (τραπεζοασφάλιση). Οι κυριότερες αιτίες που ώθησαν την τραπεζική διείσδυση στις ασφαλιστικές εργασίες είναι:

- ❖ ο κορεσμός της αγοράς από τα παραδοσιακά τραπεζικά προϊόντα ωθεί προς την ασφαλιστική αγορά με τα νέα ελκυστικά προϊόντα.
- ❖ Η ύπαρξη προσωπικού και δικτύου υποκαταστημάτων μπορεί με μικρή σχετικά επένδυση και κόστος να αποφέρει νέες πηγές εσόδων για τις τράπεζες, χωρίς την ανάγκη να αυξήσουν το περιθώριο φερεγγυότητάς τους.

- ❖ Τα μεγάλα πελατολόγια των τραπεζών που προσφέρονται για επιτυχείς καμπάνιες marketing.
- ❖ Οι ενημερωμένοι πελάτες με τις ολοένα και περισσότερες απαιτήσεις.
- ❖ Η προσφορά ολοκληρωμένων υπηρεσιών στον πελάτη.

Πρώτες οι τράπεζες, συνειδητοποιώντας τη μελλοντική ανάπτυξη που θα γνώριζε ο ασφαλιστικός κλάδος και τα οφέλη που οι ίδιες θα απολάμβαναν από αυτή τη συνεργασία, στράφηκαν προς αυτή την κατεύθυνση. Εξάλλου, αυτός ήταν ο μόνος τρόπος για να διατηρήσουν ακέραιη την πελατειακή τους βάση.

Βασικοί παράγοντες που συντέλεσαν για την είσοδο των τραπεζών στον ασφαλιστικό κλάδο είναι οι εξής:

1. Η μείωση των περιθωρίων κέρδους των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από τις κλασικές τραπεζικές εργασίες και η αύξηση των δαπανών τους.
2. Οι σημαντικές νομοθετικές αλλαγές.
3. Η μεταβολή στις επενδυτικές προτιμήσεις των πελατών της τράπεζας.
4. Η ανάγκη για αποδοτικότερη χρησιμοποίηση του εκτεταμένου ισχυρού, αλλά και δαπανηρού τραπεζικού δικτύου.
5. Η τεχνολογική υποδομή των τραπεζών.
6. Η αντιμετώπιση του προβλήματος της αυξημένης κινητικότητας της πελατειακής τους βάσης.
7. Η κρίση που κλονίζει τα κρατικά συστήματα ασφάλισης διεθνώς.

Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Bancassurance είναι τα παρακάτω:

A) Τα πλεονεκτήματα για τις ασφαλιστικές εταιρίες είναι:

1. Επέκταση του συστήματος προώθησης προϊόντων.
2. Περισσότερες εργασίες, που εξαρτώνται φυσικά από την δυνατότητα των τραπεζών να πωλούν ασφαλιστικά προϊόντα.
3. Νέα προϊόντα, σύνθετα, που ικανοποιούν τον πελάτη.
4. Χαμηλό κόστος εργασιών (πρόσκτησης, εκπαίδευσης, διαφήμισης, διαχείρισης).
5. Δημιουργία οικονομιών κλίμακας.
6. Ευκολότερο management και control.
7. Υποστήριξη της τράπεζας σε οικονομικούς και μηχανογραφικούς τομείς.
8. Πρόσβαση στο πελατολόγιο της τράπεζας.
9. Αύξηση της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού στην ασφαλιστική εταιρία, εξαιτίας της υποστήριξης που της παρέχει η τράπεζα.

Αντιθέτως, τα μειονεκτήματα για τις ασφαλιστικές εταιρίες από την τραπεζική διείσδυση είναι:

1. Το προϊόν δεν προσαρμόζεται στις ειδικές ανάγκες του πελάτη.
2. Η ενδεχόμενη μερική εξάρτηση της ασφαλιστικής επιχείρησης από την τράπεζα.

Β) Τα πλεονεκτήματα του bancassurance για τις τράπεζες είναι:

1. Οι πελάτες των τραπεζών επιθυμούν πολλές φορές και Ασφάλεια Ζωής.
2. Οι πελάτες των τραπεζών αισθάνονται ότι θα συμβουλευτούν σωστά, επειδή πιστεύουν ότι οι τράπεζες λειτουργούν πιο «αντικειμενικά».
3. Δεν υπάρχει κίνδυνος για τις τράπεζες από την προώθηση των ασφαλιστικών προϊόντων.
4. Προμήθειες υπέρ των τραπεζών.
5. Δεν έχει ανάγκη η τράπεζα από ιδιαίτερες τεχνικές γνώσεις.
6. Καλή εξυπηρέτηση, μειωμένα παράπονα, ιδιαίτερα αν μεταξύ τράπεζας και ασφαλιστικής εταιρίας, υπάρχει ενιαία εταιρική κουλτούρα.

Αντίθετα, τα μειονεκτήματα για τις τράπεζες είναι:

1. Ο μη πλήρης έλεγχος της τράπεζας στα ασφαλιστικά προϊόντα, που σημαίνει ότι δεν μπορεί να προστατεύσει πλήρως τα συμφέροντά της.
2. Τα αυτόνομα ασφαλιστικά προγράμματα που προσφέρουν οι τράπεζες δεν μειώνουν την ελκυστικότητα ενός σταθερού ασφαλιστικού προϊόντος.
3. Θα υπάρξει σύγκρουση από την ομοιότητα που θα προκύψει μεταξύ των ασφαλιστικών και των τραπεζικών προϊόντων.
4. Θα υπάρξει σύγκρουση από τη μεγαλύτερη ευελιξία που έχουν οι ασφαλιστικές εταιρίες.

Παράλληλα, όμως, οφέλη δημιουργούνται πέρα από τις ασφαλιστικές εταιρίες και τις τράπεζες, και για τους πελάτες, εφόσον ο θεσμός του bancassurance είναι ένας θεσμός που στηρίζεται στη μείωση του κόστους διάθεσης των προϊόντων και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Τρεις είναι οι βασικές στρατηγικές (μορφές) της τραπεζικής διείσδυσης στις ασφαλιστικές εργασίες.

1. Η στρατηγική της συνεργασίας (ή ανταγωνιστικής συμμαχίας), η οποία αφορά τη σύναψη συμφωνιών διανομής ασφαλιστικών προϊόντων από τράπεζες. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η τράπεζα γίνεται πράκτορας της ασφαλιστικής εταιρίας, που ούτως ή άλλως ενδιαφέρεται να διευρύνει το δίκτυο πωλήσεών της. Πολλές φορές για να ενδυναμωθεί η συγκεκριμένη συνεργασία, ακολουθείται από την απόκτηση μετοχικής σχέσης. Παράδειγμα αποτελεί η συνεργασία της International Life με την Εγνατία Τράπεζα.
2. Η στρατηγική των θυγατρικών, η οποία αντανακλά κυρίως την επιθυμία των τραπεζών να ελέγχουν απόλυτα την ασφαλιστική διαδικασία, αλλά και να καταστήσουν κερδοφόρο το μεγάλο δίκτυό τους (παράδειγμα επιτυχούς εφαρμογής η Γαλλία).

3. Η στρατηγική της ολοκλήρωσης, η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία μιας ενιαίας δομής που θα ελέγχει απόλυτα και τις δύο δραστηριότητες. Η συνένωση της ασφαλιστικής Nationale Nederlanden στην Ολλανδία με την τράπεζα NMB Postbank και η δημιουργία του International Nederlanden Group (I.N.G.), αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Το εγχείρημα υλοποίησης του bancassurance σίγουρα δεν είναι εύκολη υπόθεση. Έχει πολλά εμπόδια να υπερβεί προτού να θεωρηθεί επιτυχημένο. Στη συνέχεια εντοπίζονται τα σημεία τα οποία είναι δυνατά να σταθούν αφορμή για τριβές και συγκρούσεις στην τραπεζοασφαλιστική συνεργασία και προτείνονται λύσεις για τον καταλληλότερο χειρισμό τους.

α) Οι δύο χώροι, τραπεζικός και ασφαλιστικός, χαρακτηρίζονται από διαφορετική φιλοσοφία. Οι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί, από τη μία πλευρά, κινούνται βάσει της ζήτησης και η φιλοσοφία πωλήσεών τους στηρίζεται στην αντίδραση (του πελάτη), ενώ οι ασφαλιστικές εταιρίες, από την άλλη πλευρά δραστηριοποιούνται βάσει της ανάγκης και η φιλοσοφία των πωλήσεών τους είναι επιθετική (προς τον πελάτη).

β) Η ειδοποιός διαφορά των δυο κλάδων εντοπίζεται στις διαμετρικά αντίθετες κουλτούρες τους. Η μεν τραπεζική κουλτούρα είναι τυπική, γραφειοκρατική, συντηρητική, η δε ασφαλιστική είναι ενθουσιώδης, επιθετική, ριψοκίνδυνη.

γ) Οι managers των τραπεζών και των ασφαλιστικών εταιριών, που διαμορφώνονται επαγγελματικά σε τελείως διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, είναι φυσικό να εμφανίζουν ιδιαιτερότητες ως προς τον τρόπο σκέψης και επιχειρηματικής δράσης.

Για να αντιμετωπιστούν οι όποιες διαφορές, πρέπει κατ' αρχήν να γίνουν κατανοητές. Τα πρόσωπα που ηγούνται των εξελίξεων πρέπει να αναλαμβάνουν ρόλους δυναμικούς και να παίρνουν προληπτικά μέτρα, προτού επέλθει ρήξη και οριστική αποστασιοποίηση ανάμεσα στους δύο χώρους. Επίσης, για γόνιμη τραπεζοασφαλιστική συνεργασία πρέπει να γίνουν σεβαστές και από τις δύο πλευρές, οι διαφορές που χωρίζουν το τραπεζικό από το ασφαλιστικό στέλεχος.

Ο κλάδος ζωής είναι αυτός που συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη τραπεζική διείσδυση. Αυτό οφείλεται κυρίως στη μακρόχρονη διάσταση του προϊόντος ζωής. Επίσης, τα προϊόντα που κλίνουν περισσότερο προς την προστασία παρά στην επένδυση, μπορούν εύκολα να διεκδικούν φορολογικές απαλλαγές. Ακόμα υπάρχουν τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης και κερδοφορίας στον τομέα των συντάξεων, όπου οι δημογραφικές μεταβολές και η γήρανση του πληθυσμού ασκούν σοβαρές πιέσεις στα ασφαλιστικά ταμεία.

Σε αντίθεση με τις ασφάλειες ζωής, η ανάπτυξη του bancassurance στους γενικούς κλάδους δεν ήταν σημαντική. Οι τράπεζες θεωρούν γενικά ότι πρόκειται για τομέα μη ανταγωνιστικό με τα προϊόντα τους, με μικρή ανάπτυξη και πολύ μικρό οικονομικό ενδιαφέρον. Επιπλέον, δεν έχουν την τεχνική κατάρτιση για τη σωστή

ανάληψη κινδύνων, ούτε την ευχέρεια του χρόνου για να εξομαλύνουν τα πρώτα αρνητικά αποτελέσματα.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι τα χαρακτηριστικά στοιχεία του bancassurance που αναμένεται να σηματοδοτήσουν στο μέλλον, είναι:

1. Η συνεχιζόμενη διείσδυση των ευρωπαϊκών τραπεζών στην ασφαλιστική αγορά ζωής.
2. Η είσοδος μεγαλύτερου αριθμού τραπεζών στις προσωπικές ασφαλίσσεις.
3. Η συνεχής ενοποίηση του χώρου των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών μέσω συγχωνεύσεων, συμμετοχών ή joint ventures μεταξύ τραπεζών και ασφαλιστικών εταιριών.
4. Η επέκταση του bancassurance στις λιγότερο αναπτυγμένες ευρωπαϊκές αγορές, κυρίως της ανατολικής Ευρώπης.

B. Η ελληνική ασφαλιστική αγορά μέσα από τις εκθέσεις της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος (ΕΑΕΕ)

Ο ελεύθερος ανταγωνισμός στην ασφαλιστική αγορά έχει πεδία δράσης α) την ποιότητα της υπηρεσίας (ή προϊόντος όπως έχει επικρατήσει να λέγεται η ασφάλιση), που διαμορφώνεται κυρίως αλλά όχι αποκλειστικά από τους γενικούς όρους με τους οποίους συνάπτεται η ασφαλιστική σύμβαση, την ταχύτητα διακανονισμού των ζημιών κτλ, β) τις κύριες παροχές, λχ ασφαλιστικά προγράμματα των διαφόρων ασφαλιστικών επιχειρήσεων, γ) τις παρεπόμενες παροχές, δηλαδή την παρακολούθηση, τις συμβουλές, δ) το ασφάλιστρο και ε) τις προσυμβατικές επαφές κατά την διαδικασία πρόσκτησης πελατών.

Επιτρεπτοί περιορισμοί από την νομοθεσία για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού υπάρχουν στις καταναλωτικές ασφαλίσεις, στο μέτρο που αυτοί ανάγονται σε κρατική παρέμβαση ή οφείλονται στην βελτίωση θέσης του «καταναλωτή» ή απλού «ασφαλισμένου» (λχ η εισαγωγή υποχρεωτικών τιμολογίων για καταναλωτικές ασφαλίσεις, δηλαδή αστικής ευθύνης από αυτοκίνητα, πυρκαγιάς μέχρι ενός ποσού ή υποχρεωτικών όρων ασφαλιστηρίων). Εννοείται ότι και ο μετά από κρατική παρέμβαση περιορισμός του ανταγωνισμού, όπου γίνεται, απαιτεί για τη νομιμοποίησή του ειδικούς λόγους, όπως είναι κυρίως η προστασία του καταναλωτή.

Στην ιδιωτική ασφάλιση, κατά κανόνα, τα ασφάλιστρα είτε επιβάλλονται είτε ελέγχονται από την πολιτεία. Ο φραγμός αυτός στην ελεύθερη διαμόρφωση των τιμών δικαιολογείται από τον κοινωνικό ρόλο που επιφυλάσσουν τα σύγχρονα κράτη στην ασφάλιση και την ανάγκη διαφύλαξης της φερεγγυότητας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων από την απειλή του καταστρεπτικού ανταγωνισμού μεταξύ ασφαλιστρών.

1. Ιδιωτική Ασφάλιση και Ελληνική Οικονομία

Η μέτρηση του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλισης μέσα στα πλαίσια της ελληνικής οικονομίας, καθώς και η απεικόνιση του μεγέθους του σε ποσοστά διεθνούς συγκρισιμότητας, επιτυγχάνεται με τον υπολογισμό των εξής δεικτών:

1. Του ποσοστού της συνολικής παραγωγής ασφαλιστρών επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ).
2. Του ποσοστού των επενδύσεων των ασφαλιστικών επιχειρήσεων επί του ΑΕΠ.
3. Των κατά κεφαλήν ασφαλιστρών.

1.1. Ποσοστό ασφαλίσεων επί του ΑΕΠ

Πρόκειται για δείκτη διεθνούς αποδοχής ο οποίος απεικονίζει το βαθμό διεξόδου του κλάδου στο σύνολο της οικονομίας μιας χώρας. Για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, η τιμή του δείκτη των συνολικών ασφαλίσεων προς το ΑΕΠ παρουσιάζει αύξηση σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά. Έτσι μετά το 1999, οπότε ο δείκτης έλαβε την υψηλότερη τιμή του (2,23%) των τελευταίων 10 χρόνων, το 2001 μειώθηκε στο 2,02%, ενώ το 2003 υπολογίζεται στο 2,12%. Είναι φανερό ότι το ειδικό βάρος του κλάδου αυξάνει μέσα στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας, βοηθώντας με τον δικό του τρόπο την αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας. Ο παρακάτω πίνακας (πίνακας 1) επομένως καταγράφει το ποσοστό συμμετοχής της συνολικής παραγωγής ασφαλίσεων από πρωτασφαλίσεις επί του ΑΕΠ (εκφρασμένου σε τρέχουσες αγοραίες τιμές) της χώρας, για τη χρονική περίοδο 1997-2003.

(Πίνακας 1) ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΕΠ

ΕΤΟΣ	ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΑ	ΑΕΠ	%
1997	1.685,00	97.234,50	1,73%
1998	1.993,50	105.773,30	1,83%
1999	2.409,00	112.836,90	2,13%
2000	2.572,50	121.412,70	2,12%
2001	2.646,00	131.024,00	2,02%
2002	2.895,30	141.334,00	2,05%
2003	3.234,70	152.572,00	2,12%

Πηγή: Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος.
(τα ποσά είναι σε εκατομμύρια ευρώ, ΑΕΠ σε τρέχουσες αγοραίες τιμές)

1.2. Ποσοστό επενδύσεων επί του ΑΕΠ

Το ποσοστό αυτό αποτελεί διεθνώς ένα δείκτη του βαθμού ανάπτυξης της ασφαλιστικής αγοράς μιας χώρας. Αναδεικνύει τη δυναμικότητα και το βαθμό ωριμότητας των εταιριών, ιδιαίτερος αυτών που ασκούν ασφαλίσεις ζωής. Το ποσοστό επενδύσεων της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς, αφού έλαβε το 2000 τη μέγιστη τιμή του (4,63%) των τελευταίων 12 χρόνων, παρουσίασε κάμψη το 2001 στο επίπεδο του 4,35% και το 2002 στο 4,12%, αλλά το 2003 παρουσίασε ανάκαμψη στο επίπεδο του 4,54%. Απέχει όμως αρκετά από το αντίστοιχο μέσο ποσοστό των άλλων ευρωπαϊκών χωρών με υψηλότερο βαθμό ανάπτυξης της ασφαλιστικής αγοράς.

(Πίνακας 2) ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΕΠ

ΕΤΟΣ	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	ΑΕΠ	%
1997	2.955,10	97.234,50	3,04%
1998	3.616,30	105.773,30	3,42%
1999	5.130,60	112.836,90	4,55%
2000	5.627,00	121.412,70	4,63%
2001	5.695,50	131.024,00	4,35%
2002	5.820,10	141.334,00	4,12%
2003	6.928,30	152.572,00	4,54%

Πηγή: Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών.
(τα ποσά είναι σε εκατομμύρια ευρώ, ΑΕΠ σε τρέχουσες αγοραίες τιμές)

1.3. Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα

Για δεύτερη συνεχή χρονιά, ο λόγος των ασφαλίσεων από πρωτασφαλίσεις προς το σύνολο του πληθυσμού (εκτίμηση στα μέσα κάθε έτους), παρουσιάζει το 2003 ξανά αύξηση. Ο δείκτης των συνολικών κατά κεφαλήν ασφαλίσεων αντιστοιχούσε σε 177,40 ευρώ το 1997 και παρουσιάζοντας συνεχή αύξηση τα επόμενα χρόνια έφθασε να πάρει το 2003 τη μέγιστη τιμή του (293,89 ευρώ ανά κάτοικο).

Ο παρακάτω πίνακας (πίνακας 3) καταγράφει την εξέλιξη του δείκτη των συνολικών κατά κεφαλήν ασφαλίσεων την περίοδο 1997-2003. Η τελευταία στήλη του πίνακα (πίνακας 3) παρουσιάζει τον υπολογισμό του αντίστοιχου μεγέθους εκφρασμένου σε ευρωπαϊκές νομισματικές μονάδες ευρώ με τη χρήση της μέσης ετήσιας συναλλαγματικής ισοτιμίας fixing των ετών 1997-1999, ενώ για τα έτη 2000-2001 χρησιμοποιείται η σταθερή ισοτιμία μετατροπής : 1 ευρώ = 340,75 δραχμές, έως την πλήρη μετάβαση στο νέο νόμισμα (ευρώ) τον Μάρτιο του 2002. Με βάση αυτό τον υπολογισμό, το 2003 αντιστοιχούσαν συνολικά ασφάλιστρα 293,89 ευρώ ανά κάτοικο.

Ο αντίστοιχος υπολογισμός των κατά κεφαλήν ασφαλίσεων για τις ασφαλίσεις ζωής παρουσιάζει παρόμοια εξέλιξη, με αποτέλεσμα το 2003 να αντιστοιχούν 130,41 ευρώ ασφάλιστρα ζωής ανά κάτοικο (πίνακας 4).

Αντίθετα, ο δείκτης των κατά κεφαλήν ασφαλίσεων για τις ασφαλίσεις κατά ζημιών καταγράφει ιδιαίτερα δυναμική αύξηση σε όλα τα χρόνια της εξεταζόμενης περιόδου, ακόμη και το 2003, με αποτέλεσμα να αντιστοιχούν 163,48 ευρώ ασφάλιστρα ζημιών ανά κάτοικο το 2003, έναντι 89,01 ευρώ το 1997 (πίνακας 5).

**(Πίνακας 3) ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΑ
(ΣΕ ΕΥΡΩ)**

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΩΝ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΑ
1997	1.685,00	10.498,80	177,40
1998	1.933,50	10.511,00	189,08
1999	2.409,00	10.521,70	239,48
2000	2.672,50	10.570,00	243,38
2001	2.646,00	10.964,08	240,97
2002	2.895,30	11.003,20	263,13
2003	3.234,70	11.006,38	293,89

Πηγή: Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος
(σύνολο ασφαλίσεων από πρωτασφαλίσεις σε εκατομμύρια ευρώ)

**(Πίνακας 4) ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΑ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ ΖΩΗΣ
(ΣΕ ΕΥΡΩ)**

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΩΝ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΑ
1997	839,60	10.498.800	88,40
1998	989,80	10.511.000	96,80
1999	1.339,40	10.521.700	133,15
2000	1.320,80	10.570.000	124,96
2001	1.291,50	10.964.080	117,80
2002	1.310,40	11.003.200	119,10
2003	1.453,30	11.006.377	130,41

Πηγή: Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος

**(Πίνακας 5) ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΑ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ ΖΗΜΙΩΝ
(ΣΕ ΕΥΡΩ)**

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΩΝ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΑ
1997	845,40	10.498.800	89,01
1998	943,70	10.511.000	92,28
1999	1.069,60	10.521.700	106,33
2000	1.251,70	10.570.000	118,42
2001	1.350,40	10.964.080	123,17
2002	1.584,80	11.003.200	144,03
2003	1.799,40	11.006.377	163,48

Πηγή: Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος

Γ. Η ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά

1. Παραγωγή ασφαλιστρων

Αύξηση παραγωγής των χωρών μελών της ΕΕ (11,4%) παρουσιάζεται το 2000, με αποτέλεσμα το ύψος των ασφαλιστρων να φθάσει τα 735,8 δις. ευρώ περίπου. Από αυτά, 471,6 δις. ευρώ αποτελούν την παραγωγή ασφαλίσεων ζωής (αύξηση 14,1%) ενώ τα 264,2 δις. ευρώ περίπου, αποτελούν παραγωγή ζημιών (αύξηση 6,9%). Συνεχίζεται επομένως το 2000 η μεγάλη ανάπτυξη των ασφαλειών ζωής πανευρωπαϊκά, με ρυθμούς μεγαλύτερους των ασφαλίσεων κατά ζημιών, με συνέπεια όχι μόνο η παραγωγή ασφαλίσεων ζωής να ξεπερνά το 50% της συνολικής παραγωγής ασφαλιστρων, αλλά και η απόκλιση από τα ασφάλιστρα κατά ζημιών να διευρύνεται συνεχώς.

Το 2001 χαρακτηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ασφαλίσεων ως μία ιδιαίτερα δύσκολη χρονιά για τις ευρωπαϊκές ασφαλιστικές επιχειρήσεις ιδιαίτερα εξαιτίας των σοβαρών συνεπειών του τρομοκρατικού χτυπήματος της 11ης Σεπτεμβρίου, του οποίου το μισό κόστος φέρεται από τους ευρωπαίους ασφαλιστές και αντασφαλιστές, σύμφωνα με την έκθεση της CEA «European Insurance in figures: Basic Data 2001». Η συμμετοχή ασφαλίσεων ζωής στο σύνολο παραγωγής ασφαλιστρων είναι ελαφρά μικρότερη από αυτή του 2000. Αντίστοιχα, η συμμετοχή ασφαλίσεων κατά ζημιών στο σύνολο της παραγωγής ασφαλιστρων είναι μικρότερη από το 2000.

Το 2002 χαρακτηρίζεται ως μία χρονιά χαμηλής οικονομικής δραστηριότητας για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Οικονομίας, σε ένα ασταθές διεθνές περιβάλλον, στο οποίο η πτώση των χρηματαγορών που παρατηρήθηκε τα προηγούμενα έτη συνεχίζεται, σύμφωνα με την CEA. Αντίθετα, η ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά ακολουθώντας μία άσχημη χρονιά όπως ήταν το 2001, το έτος 2002 καταγράφει μια σημαντική ανάπτυξη κατά 5,5% συνολικά.

Το 2003 χαρακτηρίστηκε από μία απογοητευτική αναμονή για τα σημάδια ανάκαμψης της Ευρωπαϊκής Οικονομίας, σε αντίθεση με τις προβλέψεις για βελτίωση της παγκόσμιας οικονομικής καταστάσεως. Φαίνεται ότι η δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι κυριότερες ευρωπαϊκές χώρες στο να συμπληρώσουν τις διαρθρωτικές μεταβολές που θα τις οδηγήσουν στις νέες οικονομικές συνθήκες όπως διαμορφώνονται, ίσως σημαίνει ότι η Ευρώπη θα ωφεληθεί με καθυστέρηση και σε αναλογικά χαμηλότερα ποσοστά, σύμφωνα με την ετήσια έκδοση της CEA.

2. Αριθμός επιχειρήσεων – εργαζομένων

Το σύνολο των εργαζομένων που δραστηριοποιήθηκαν το 2000 στις χώρες της ΕΕ ανήλθε στις 4.786. Ο μέσος όρος ασφαλιστρων ανά εταιρία είναι περίπου 153,7 εκατομμύρια ευρώ. Το σύνολο των εργαζομένων (υπαλλήλων) στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις είναι 891.043, συνεπώς ο μέσος αριθμός απασχολούμενων ανά εταιρία είναι 186.

Ο αριθμός των ασφαλιστικών επιχειρήσεων για το 2001 ανέρχεται στις 4.693, μειωμένες κατά 2% περίπου από το 2000 και στις 4.550 για το 2002, δηλαδή μειωμένες κατά 3% περίπου από την προηγούμενη χρονιά. Ενώ οι συγχωνεύσεις των εταιριών συνεχίζονται, το 2003 ο αριθμός τους εκτιμάται στις 4.508, μειωμένες δηλαδή από αυτές που είχαν καταγραφεί το 2002 κατά 0,9%.

3. Επενδύσεις ασφαλιστικών επιχειρήσεων

Οι χώρες μέλη της ΕΕ παρουσίασαν για το 2000 επενδύσεις ύψους περίπου 4,8 τρισεκατομμυρίων ευρώ (έναντι 4,3 περίπου τρις. ευρώ το 1999- αύξηση 11,1%). Οι υψηλοί ρυθμοί αύξησης των επενδύσεων των ευρωπαϊκών ασφαλιστικών επιχειρήσεων που παρατηρήθηκαν την περίοδο 1995 – 1999, επιβραδύνθηκαν σημαντικά το 2000, ενώ το 2001 οι επενδύσεις παρουσιάζονται πρακτικά σταθεροποιημένες στα προηγούμενα επίπεδα. Κυριότερες αιτίες για την κάμψη αυτή θεωρούνται, η πτώση των κεφαλαιαγορών αφ' ενός και αφ' ετέρου η επιβράδυνση των δραστηριοτήτων στις ασφαλίσεις ζωής. Το 2002 οι επενδύσεις φαίνονται να είναι αυξημένες σε τρέχουσες τιμές (1,6%) αλλά σε αποπληθωρισμένες τιμές παρουσιάζουν οριακή μείωση (-0,1%). Το 2003, παρουσιάζοντας ένα ποσοστό αύξησης, φαίνεται ότι ο όγκος των επενδύσεων των ευρωπαϊκών ασφαλιστικών επιχειρήσεων μεγεθύνεται ξανά μετά την πτώση που κατέγραψε το 2002. Κυριότερες αιτίες για τη μεγέθυνση αυτή θεωρούνται, η άνοδος των κεφαλαιαγορών (μετά την πτώση των προηγούμενων ετών) αφ' ενός και αφ' ετέρου η αναπροσαρμογή της αξίας των παλαιών ομολόγων υπό καθεστώς πτώσεως.

4. Η εξέλιξη των βασικών οικονομικών μεγεθών και δεικτών του κλάδου

Κατά τη χρονική περίοδο 2000-2002, παρατηρούμε αύξηση των ασφαλίσεων από πρωτασφαλίσεις στην ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά. Τα ασφάλιστρα του κλάδου ζωής αυξάνονται με μεγαλύτερους ρυθμούς σε σχέση με τα ασφάλιστρα του κλάδου ζημιών κατά το 2001, σημειώνουν όμως αύξηση με φθίνοντα ρυθμό το 2002.

Η ποσοστιαία συμμετοχή της Ελλάδος στο σύνολο των αντιστοιχών μεγεθών της ΕΕ κυμαίνεται γενικά στα ίδια επίπεδα, διαχρονικά. Κατά τη χρονική περίοδο 2000-2002, γενικώς παρατηρείται μικρή αύξηση στους βασικούς δείκτες της ευρωπαϊκής ασφαλιστικής αγοράς. Η ποσοστιαία συμμετοχή της Ελλάδας σημειώνει πτώση το 2001, ανακάμπτει όμως το 2002. Την ίδια πορεία διατηρεί τόσο στον κλάδο ζωής όσο και στον κλάδο κατά ζημιών.

Παρατηρούμε επομένως, ότι αφ' ενός οι ασφαλίσεις ζωής επιτυγχάνουν μικρότερο όγκο παραγωγής ασφαλίσεων από τις ασφαλίσεις ζημιών και αφ' ετέρου, μεταβάλλονται με ποσοστό χαμηλότερο από αυτό των ασφαλίσεων ζημιών, με συνέπεια να διευρύνεται χρόνο με το χρόνο η απόσταση που χωρίζει τους εν λόγω κλάδους.

(Πίνακας 6) ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΕΤΗ	2000			2001			2002		
	ΕΛΛΑΔΑ	Ε.Ε.	% ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	ΕΛΛΑΔΑ	Ε.Ε.	% ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	ΕΛΛΑΔΑ	Ε.Ε.	% ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ
Ασφάλιστρα από πρωτασφαλίσεις αγοράς, εκατομ. ευρώ (σύνολα)	2.573	735.799	0,35%	2.642	798.753	0,33%	2.895,3	798.839	0,36%
Εκ των οποίων:									
Ασφάλιστρα Κλάδου Ζωής	1.321	471.600	0,28%	1.292	521.455	0,25%	1.310,5	493.851	0,27%
Ασφάλιστρα Κλάδου Ζημιών	1.252	264.199	0,47%	1.350	277.298	0,49%	1.584,8	304.988	0,52%
Σύνολο Επενδύσεων (σύνολα αγοράς, εκατομ. ευρώ)	4.955	4.823.419	0,10%	5.696	4.782.161	0,12%	5.829,1	4.661.318	0,12%
Αριθμός εταιριών	110	4.786	2,30%	107	4.693	2,28%	102,0	44.550	2,24%
Αριθμός απασχολούμενων	9.500	891.043	1,07%	9.500	875.666	1,08%	9.500,0	874.400	1,09%
ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ									
Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα (ευρώ)	243,38	1.753	13,88%	240,96	2.105	11,45%	263,13	2.110	12,47%
Εκ των οποίων:									
Κ.κ.α. κλάδου ζωής	124,96	1.097	11,39%	117,79	1.372	8,59%	119,1	1.304	9,13%
Κ.κ.α. κλάδου ζημιών	116,42	656	18,05%	123,17	733	16,80%	144,03	806	17,87%
Ποσοστό ασφαλίσεων επί του Α.Ε.Π.	2,13%	8,20%		2,03%	9,10%		2,05%	8,70%	
Ποσοστό επενδύσεων επί του Α.Ε.Π.	4,10%	53,90%		4,37%	54,50%		4,12%	50,70%	
Απασχολούμενοι ανά εταιρία	86	186		89	187		93	192	

Πηγή: Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος.

Παρατήρηση: Τα μεγέθη της ΕΕ αποτελούν καταγραφή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ασφαλειών (C.E.A.) για τα έτη 2000-2001-2002.

Συμπεράσματα

Η ασφαλιστική αγορά είναι ο οικονομικός τόπος όπου παρέχεται και ζητείται η ασφάλιση ως οικονομικό αγαθό. Τα κυριότερα συστατικά της αποτελούν οι πυλώνες, δηλαδή οι ασφαλιστικές εταιρίες, οι αγοραστές – ασφαλιζόμενοι (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) και οι διαμεσολαβούντες – πράκτορες, δηλαδή αυτοί που βοηθούν στη σύναψη της ασφαλιστικής σύμβασης.

Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις ταξινομούνται βάση του νομικού καθεστώτος λειτουργίας τους σε ανώνυμες ασφαλιστικές εταιρίες υποκαταστήματα αλλοδαπής ασφαλιστικής εταιρίας και σε άσκηση ασφαλιστικών δραστηριοτήτων με ελεύθερη παροχή υπηρεσιών χωρίς την ύπαρξη εγκατάστασης στην Ελλάδα. Βάση της μετοχικής τους σύνθεσης, ταξινομούνται σε θυγατρικές τραπεζών όπου ποσοστό μεγαλύτερο το 50% του μετοχικού κεφαλαίου τους ανήκει στις τράπεζες, σε ιδιωτικές επιχειρήσεις όπου η πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου ανήκει σε Έλληνες επιχειρηματίες και σε ασφαλιστικές εταιρίες αλλοδαπών συμφερόντων όπου η πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου ανήκει σε αλλοδαπά νομικά ή φυσικά πρόσωπα ενώ είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 άρχισε να λειτουργεί ο θεσμός του bancassurance (τραπεζοασφάλιση) στη βάση του ότι οι δύο αγορές, χρεοπιστωτική (τραπεζική) και ασφαλιστική, έχουν αμοιβαία οφέλη από τη σύγκλισή τους. Πρόκειται για την διείσδυση των τραπεζών στο χώρο των ασφαλιστικών εργασιών, θεσμό που στηρίζεται στη μείωση του κόστους των ασφαλιστικών προϊόντων με παράλληλη βελτίωση των περιεχόμενων υπηρεσιών.

Από την μέτρηση του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλισης και την απεικόνιση του μεγέθους του σε ποσοστά διεθνούς συγκρισιμότητας, βάσει οικονομικών δεικτών όπως του ποσοστού ασφαλίσεων επί του ΑΕΠ, του ποσοστού επενδύσεων επί του ΑΕΠ και των κατά κεφαλήν ασφαλίσεων, προκύπτει πως, η ιδιωτική ασφάλιση αποτελεί έναν κλάδο με ανοδική πορεία το ειδικό βάρος του οποίου αυξάνει μέσα στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας, βοηθώντας στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Στην ΕΕ η πορεία της ασφαλιστικής αγοράς φαίνεται να συμβαδίζει σε γενικές γραμμές με την πορεία των χρηματαγορών – κεφαλαιαγορών, ενώ σαφές είναι πως ο όγκος παραγωγής ασφαλίσεων από ασφαλίσεις κατά ζημιών είναι εμφανώς μεγαλύτερες από αυτό των ασφαλίσεων ζωής, ανοίγοντας παράλληλα την ψαλίδα που χωρίζει τους δύο κλάδους.

ΕΙΔΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Τα υγιή συνταξιοδοτικά συστήματα, οφείλουν να διαφυλάξουν την ικανότητά τους ώστε να εκπληρώσουν τους κοινωνικούς τους στόχους, δηλαδή, την επάρκεια των συντάξεων, την οικονομική τους βιωσιμότητα, τον εκσυγχρονισμό τους ως ανταπόκριση στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της οικονομίας, της κοινωνίας και των ατόμων. Στο πλαίσιο αυτό οφείλει επάρκεια των συντάξεων. Οφείλει, λοιπόν, να εξασφαλίζει ότι τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας δεν απειλούνται από τη φτώχεια και ότι το βιοτικό τους επίπεδο είναι αξιοπρεπές. Ότι τα άτομα αυτά μετέχουν στην οικονομική ευμάρεια της χώρας τους και μπορούν επομένως, να συμμετέχουν δραστικά στη δημόσια, κοινωνική και πολιτική ζωή. Επιπλέον, οφείλει να παρέχει πρόσβαση σε όλους σε κατάλληλες συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις δημοσίου ή και ιδιωτικού χαρακτήρα, που τους επιτρέπουν να αποκτήσουν συνταξιοδοτικά δικαιώματα, βάση των οποίων μπορούν να διατηρήσουν, σε εύλογο βαθμό, το βιοτικό τους επίπεδο μετά τη συνταξιοδότησή τους. Σημαντική είναι δε, η προώθηση της αλληλεγγύης εντός και μεταξύ των γενεών.

Η οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών προγραμμάτων έχει στόχο την επίτευξη υψηλού οικονομικού επιπέδου απασχόλησης μέσω ολοκληρωμένων μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας, την εξασφάλιση του ότι όλοι οι κλάδοι κοινωνικής προστασίας προσφέρουν αποτελεσματικά κίνητρα για τη συμμετοχή των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας και την εφαρμογή ορθών φορολογικών πολιτικών συμπεριλαμβανομένης, αν χρειαστεί, της μείωσης του χρέους. Ταυτόχρονα, οφείλει την εξασφάλιση της διατήρησης της ισορροπίας μεταξύ των επαγγελματικά ενεργών ατόμων και των συνταξιούχων, χωρίς να επιβαρύνονται υπερβολικά οι πρώτοι και παράλληλα προβλέποντας τη διατήρηση των επαρκών συντάξεων για τους δεύτερους. Τα συνταξιοδοτικά συστήματα που χρηματοδοτούνται από το δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα πρέπει να μπορούν να παρέχουν συντάξεις με την απαιτούμενη αποδοτικότητα, προσβασιμότητα, δυνατότητα μεταφοράς και ασφάλεια. Επιπλέον, πρέπει να είναι συμβατά με τις απαιτήσεις της ευελιξίας και της ασφάλειας στην αγορά εργασίας.

Τα τρία σημερινά συνταξιοδοτικά συστήματα, δηλαδή: 1) τα συνταξιοδοτικά συστήματα μέσω δημοσίων συστημάτων με βάση τις αποδοχές (1ος άξονας), 2) τα ιδιωτικά επαγγελματικά συστήματα (2ος άξονας), 3) τα συστήματα ατομικής ασφάλισης συνταξιοδότησης (3ος άξονας) προσφέρουν καλές ευκαιρίες στους περισσότερους Ευρωπαίους να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο και μετά τη σύνταξη¹.

¹ Μ. Κούρμπελα, «Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στα δημόσια οικονομικά», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ.315, Μάιος 2003, σ.46

A. Τα τρία συνταξιοδοτικά συστήματα: Οι τρεις πυλώνες

1. Η θέση της Παγκόσμιας Τράπεζας, της Ευρώπης και της Ελλάδας για τα συστήματα συνταξιοδότησης και το σύστημα των τριών πυλώνων

1.1. Η Παγκόσμια Τράπεζα

Οι συστάσεις και η βοήθεια που παρείχε ο χρηματοδοτικός οργανισμός της Παγκόσμιας Τράπεζας στις αναπτυσσόμενες χώρες για την αναθεώρηση των δημόσιων συνταξιοδοτικών τους συστημάτων αλλά και οι προτάσεις αναθεώρησης προς τις ανεπτυγμένες χώρες επηρεάσθηκε σημαντικά από τη δημοσίευση του ερευνητικού πορίσματος της Παγκόσμιας Τράπεζας για τις προτεινόμενες πολιτικές που έφερε τίτλο «Averting the old age crisis» το οποίο είδε για πρώτη φορά το φως της δημοσιότητας το 1994. Η μελέτη, που αποτελεί κείμενο γενικής εφαρμογής κι εκφράζει κυρίως πολιτικές απόψεις, περιγράφει τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα συνταξιοδοτικά συστήματα στις χώρες όλου του κόσμου και πρότεινε νέες λύσεις. Η εφαρμογή των λύσεων αυτών υποβλήθηκε από τον εν λόγω οργανισμό σε πολλές χώρες με την παροχή δανείων αλλά και άλλων υπηρεσιών, όπως την παροχή τεχνικών συμβουλών αλλά και το άνοιγμα του δημόσιου διαλόγου για την ευρύτερη κατανόηση των συνταξιοδοτικών ζητημάτων.

Σύμφωνα με την έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας η σύνταξη γήρατος αντιμετωπίζει προβλήματα σε ολόκληρο τον κόσμο. Τρεις είναι οι βασικές λειτουργίες που τα συνταξιοδοτικά συστήματα μιας χώρας πρέπει να καλύπτουν, όπως υποστηρίζει η έκθεση, προκειμένου να διασφαλίσουν τη σύνταξη γήρατος και να μην συσσωρεύουν προβλήματα. Οι λειτουργίες αυτές είναι η αναδιανομή, δηλαδή μια μεταβίβαση εισοδήματος προς τους περισσότερο φτωχούς, αποταμιευτική λειτουργία που επιφέρει μια εξομάλυνση του εισοδήματος κατά τη διάρκεια του βίου και η ασφαλιστική λειτουργία, η οποία παρέχει προστασία έναντι του κινδύνου του εξανεμισμού των ατομικών αποταμιεύσεων που μπορεί να προκαλέσουν την οικονομική ύφεση, ο πληθωρισμός οι κακές επενδυτικές επιλογές ή η αποτυχία των δημόσιων συνταξιοδοτικών προγραμμάτων. Αντιστοίχως τρία είναι και τα εργαλεία - πυλώνες, υποσυστήματα της ασφάλισης γήρατος, που θα πρέπει να αναπτύξει ένα κράτος για να διασφαλίσει τη σύνταξη γήρατος και ταυτόχρονα την οικονομική ανάπτυξη.

Ο πρώτος πυλώνας είναι ένα σύστημα υπό δημόσια διαχείριση, στο οποίο η συμμετοχή είναι υποχρεωτική. Το σύστημα αυτό έχει τον περιορισμένο στόχο της μείωσης της φτώχειας ανάμεσα στους ηλικιωμένους και της εξασφάλισης ενός ελάχιστου επιπέδου διαβίωσης, χρηματοδοτείται από τη φορολογία και έχει αναδιανεμητικό χαρακτήρα.

Ο δεύτερος πυλώνας τίθεται υπό ιδιωτική διαχείριση, είναι υποχρεωτικός και λειτουργεί έχοντας ως βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Ο πυλώνας αυτός μπορεί να αποτελείται είτε από ιδιωτικούς λογαριασμούς αποταμίευσης είτε από επαγγελματικά ταμεία.

Ο τρίτος πυλώνας του συστήματος καλύπτει την εθελοντική αποταμίευση, που μπορεί να λάβει τη μορφή ιδιωτικών λογαριασμών αποταμίευσης ή επαγγελματικών ταμείων, στα οποία η υπαγωγή είναι προαιρετική. Ο πυλώνας αυτός παρέχει μια πρόσθετη προστασία για τα άτομα που επιθυμούν να έχουν ένα επιπλέον εισόδημα στην τρίτη ηλικία.

Η επιλογή του συστήματος των τριών πυλώνων αιτιολογείται στο κείμενο της έκθεσης με την ανάδειξη των αδυναμιών που θα είχε η στήριξη του συνταξιοδοτικού συστήματος αποκλειστικά και μόνο σε ένα πυλώνα. Η στήριξη του συστήματος αποκλειστικά σε ένα δημόσιο αναδιανεμητικού χαρακτήρα πυλώνα θεωρείται ότι έχει ως συνέπεια το χαμηλό κόστος και τις αυξημένες μεταβιβάσεις για τις πρώτες γενεές ασφαλισμένων. Για τις επόμενες γενεές δικαιούχων η επιλογή αυτή θεωρείται ότι επιφυλάσσει περιορισμένες μεταβιβάσεις εξαιτίας της ωρίμανσης του συστήματος και της γήρανσης πληθυσμού, που αυξάνουν τις δαπάνες του συστήματος. Η τακτική των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων και των αυξημένων επιδομάτων οφείλονται στον ελλιπή σχεδιασμό που συχνά διακρίνει το σύστημα, το οποίο αποτελεί συχνά αντικείμενο πολιτικής χειραγώγησης. Θεωρείται επίσης ότι πραγματοποιούνται αδικίες σε ότι αφορά την αναδιανομή καθώς οι μεγαλύτερες μεταβιβάσεις συχνά αποδίδονται σε δικαιούχους που ήταν υψηλόμισθοι. Η αποκλειστική στήριξη σε ένα δημόσιο πυλώνα θεωρείται πως αυξάνει το κίνητρο διαφυγής από τις εισφορές, δημιουργεί στρεβλώσεις στην αγορά εργασίας και επίσης εμποδίζει την ανάπτυξη της αγοράς κεφαλαίου μέσω της μειωμένης αποταμίευσης που προκαλούν οι υπέρογκες συντάξεις των πρώτων δικαιούχων. Σε μια ενδεχόμενη αποτυχία του συστήματος οι δικαιούχοι δεν διαθέτουν άλλο θεσμικό μέσο στήριξης.

Παρομοίως αρνητικά αποτελέσματα θα είχε η αποκλειστική στήριξη σε ιδιωτικά διευθυνόμενα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά καθεστώτα. Θα ήταν δυνατό να δημιουργήσει εμπόδια στην ομαλή λειτουργία της αγοράς εργασίας ενώ η λειτουργία της αναδιανομής θα ήταν αμφισβητούμενη. Επίσης αναγνωρίζεται πως η επιλογή αυτή δεν προστατεύει εκείνους που διαθέτουν μικρή επαγγελματική εμπειρία ή εκείνους που εμφανίζουν υψηλή επαγγελματική κινητικότητα. Κάτω από ορισμένες συνθήκες που σχετίζονται με την κεφαλαιοποίηση των συστημάτων αυτών και την τήρηση παγίων αποθεματικών είναι δυνατό να παρουσιασθεί αθέτηση εκπλήρωσης υποχρέωσης από την πλευρά του εργοδότη ή της ασφαλιστικής εταιρείας.

Η στήριξη του συστήματος σε ιδιωτικούς λογαριασμούς αποταμίευσης θεωρείται ότι μπορεί να ενισχύσει την ανάπτυξη αγοράς κεφαλαίων ενώ δεν έχει στρεβλωτικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας και δεν ενέχει κίνδυνο της πολιτικής χειραγώγησης του

συστήματος. Ωστόσο η επιλογή των ιδιωτικών λογαριασμών αποταμίευσης ως μοναδικού συνταξιοδοτικού συστήματος δεν απαντά στο πρόβλημα του χάσματος ενημέρωσης μεταξύ των ανθρώπων ή στο πρόβλημα του φαινομένου της φτώχειας και της ύπαρξης ατόμων που οι πολλές χαμηλές απολαβές τους παρεμποδίζουν κάθε αποταμίευση και υπό την έννοια αυτή θα ήταν κοινωνικά ανάληγη. Επίσης, δεν μπορεί να εγγυηθεί το ύψος των μελλοντικών απολαβών έναντι της πιθανότητας κακών επενδυτικών επιλογών ή της εμφάνισης οικονομικής ύφεσης και μάλλον δεν επαρκεί ως μέσο αποταμιευτικό στις περιπτώσεις του φαινομένου μακροζωίας.

Η συσσώρευση των προηγούμενων προβλημάτων καταδεικνύει κατά τη συγκεκριμένη έκθεση την ανάγκη εφαρμογής ενός συστήματος πολλαπλών πυλώνων με τον συναφή διαχωρισμό της αναδιανεμητικής από την αποταμιευτική λειτουργία που θεωρείται η λύση για την εφαρμογή των προβλημάτων αυτών. Το μοίρασμα των συνταξιοδοτικών προγραμμάτων σε διαφορετικές οικονομικές και διαχειριστικές αρχές έχει ως συνέπεια μία διασπορά των λειτουργιών των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Έτσι ο πρώτος πυλώνας επιτελεί τη λειτουργία της αναδιανομής ενώ ο δεύτερος και ο τρίτος πυλώνας καλύπτουν τη λειτουργία της αποταμίευσης. Ο διαχωρισμός των δύο αυτών λειτουργιών συνεισφέρει στη διατήρηση ενός μικρού μεγέθους δημόσιου πυλώνα και στην αποφυγή πολλών από εκείνα τα προβλήματα που θεωρούνται παρελκόμενα του τεράστιου μεγέθους των δημόσιων συστημάτων. Η ασφαλιστική λειτουργία παρέχεται και από τους τρεις πυλώνες , επιλογή που επιβάλλεται από την ανάγκη διασποράς του κινδύνου στις σύγχρονες κοινωνίες της διακινδύνευσης.

Ο πρώτος πυλώνας, που είναι δημόσια διαχειριζόμενος, χρηματοδοτείται από την φορολογία και δίνει έτσι τη δυνατότητα παροχής συντάξεων σε σύντομο χρονικό διάστημα από την εισαγωγή του. Παρέχει επίσης τη δυνατότητα της αναδιανομής προς όφελος των οικονομικά ασθενέστερων καθώς και τη δυνατότητα διασφάλισης έναντι κακών επενδυτικών επιλογών, οικονομικής ύφεσης, πληθωριστικών πιέσεων και γενικά αποτυχιών της αγοράς. Κατά την άποψη των συγγραφέων του κειμένου όμως, ο πυλώνας αυτός θα πρέπει να έχει περιορισμένο μέγεθος ώστε να επιτρέπει την ανάπτυξη των άλλων πυλώνων αλλά και περιορισμένους στόχους, οι οποίοι θα αποκλείουν την αλόγιστη αναδιανομή στο πλαίσιο της ίδιας γενιάς δικαιούχων ή και μεταξύ των γενεών κι επομένως δεν θα απαιτούν την επιβολή υψηλής φορολογίας η οποία θεωρείται ότι προκαλεί στρεβλώσεις στην αγορά εργασίας. Το σύστημα συμπληρώνεται από το δεύτερο πυλώνα των επαγγελματικών ταμείων ή των ιδιωτικών λογαριασμών αποταμίευσης, ο οποίος είναι υποχρεωτικός και λειτουργεί με βάση κεφαλαιοποιητικό σύστημα και τον τρίτο πυλώνα ο οποίος συγκροτείται από τα ίδια συστατικά μέρη με τον προηγούμενο αλλά λειτουργεί σε προαιρετική βάση, προσφέροντας μία επιπλέον προστασία σε εκείνους που το επιθυμούν.

Η συζήτηση σχετικά με την αναγκαιότητα αναθεώρησης των εθνικών συστημάτων συνταξιοδότησης με βάση την ανάπτυξη τριών διακριτών «πυλώνων» εισάγεται με το κείμενο της Παγκόσμιας Τράπεζας «Averting the old age crisis». Σύμφωνα με την ΠΤ, ένας κυρίαρχος δημόσιος πυλώνας δεν αρκεί για να εξυπηρετήσει όλους τους στόχους της κοινωνικής ασφάλισης (αναδιανομή, αποταμίευση και ασφάλιση). Η βιωσιμότητα των δημόσιων καθεστώτων με δεδομένη τη φάση ωρίμανσης στην οποία έχουν περιέλθει και τη γήρανση του πληθυσμού, καθίσταται προβληματική. Εξάλλου, με την κυριαρχία ενός δημόσιου αναδιανεμητικού πυλώνα παραμένει ανεκμετάλλευτη μια ευκαιρία ανάπτυξης των κεφαλαιαγορών.

Προτείνεται κατά συνέπεια η αναδιάρθρωση των εθνικών καθεστώτων με βάση την ανάπτυξη δύο συμπληρωματικών πυλώνων. Η σχετική σημασία κάθε πυλώνα καθώς και το χρονοδιάγραμμα της μετάβασης στο σύστημα των τριών πυλώνων θα ποικίλει για κάθε χώρα.

Οι τρεις πυλώνες ορίζονται ως εξής:

1. Ο πρώτος πυλώνας είναι δημόσιος, υποχρεωτικός, έχει περιορισμένο στόχο την εξασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου διαβίωσης για την τρίτη ηλικία, και παρέχει κάλυψη για διάφορους ασφαλιστικούς κινδύνους. Χρηματοδοτείται από τη φορολογία και έχει αναδιανεμητικό χαρακτήρα.
2. Ο δεύτερος πυλώνας είναι υποχρεωτικός, λειτουργεί με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα και τίθεται υπό ιδιωτική διαχείριση. Ο πυλώνας αυτός μπορεί να έχει εναλλακτικά τη μορφή ιδιωτικών λογαριασμών αποταμίευσης ή επαγγελματικών ταμείων.
3. Ο τρίτος πυλώνας περιλαμβάνει ιδιωτικούς λογαριασμούς αποταμίευσης ή επαγγελματικά ταμεία, σε προαιρετική όμως βάση, για όσους επιθυμούν περαιτέρω προστασία ή επιπλέον πόρους.²

² *Averting the old age crisis: Policies to protect the old and promote the growth*, The World Bank, 1994

1.2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην κοινωνική ασφάλιση παραμένει συντρέχουσα προς την αρμοδιότητα των κρατών – μελών. Η κοινότητα υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση των κρατών – μελών μέσω της θέσπισης ελάχιστων προδιαγραφών ή μέτρων ενθάρρυνσης της μεταξύ τους συνεργασίας. Οι κοινοτικές παρεμβάσεις στο πεδίο αυτό νομιμοποιούνται ωστόσο στο βαθμό που κρίνονται απαραίτητες για την προώθηση του στόχου της απρόσκοπτης λειτουργίας της ενιαίας αγοράς, και πιο συγκεκριμένα της ελεύθερης κυκλοφορίας εργαζομένων υπηρεσιών και κεφαλαίων. Έτσι, νομική βάση για την έκδοση οδηγιών σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης ήταν άρθρα της Συνθήκης τα οποία αναφέρονται στην κοινωνική δράση που απαιτείται για την ανάπτυξη ενιαίας αγοράς.

Αναφορές στο σύστημα των τριών πυλώνων συναντάμε μόνο σε μη δεσμευτικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι εν λόγω αναφορές, αν και ακολούθησαν χρονικά το παράδειγμα της Παγκόσμιας Τράπεζας, δεν υιοθετούν πιστά το μοντέλο της τελευταίας. Στην Πράσινη Βίβλο της Επιτροπής για την «Ανάπτυξη των συμπληρωματικών συντάξεων στην ενιαία αγορά», οι τρεις πυλώνες ορίζονται ως εξής:

1. Ο πρώτος πυλώνας αφορά στις κρατικές συντάξεις,
2. Ο δεύτερος πυλώνας αφορά σε συστήματα υποχρεωτικά ή παρέχοντας φορολογικά κίνητρα για την υπαγωγή σε αυτά.
3. Ο τρίτος πυλώνας περιλαμβάνει προσωπικά συνταξιοδοτικά προγράμματα μέσω εταιριών ασφαλειών ζωής.

Η κοινοτική αντίληψη για το σύστημα των τριών πυλώνων διαφοροποιείται από την αντίστοιχη της Παγκόσμιας Τράπεζας, στο βαθμό που ο δεύτερος πυλώνας για την πρώτη δεν αναφέρεται στην ιδιωτική ασφάλιση. Αντίθετα, η Παγκόσμια Τράπεζα περιλαμβάνει στο δεύτερο πυλώνα τόσο τα επαγγελματικά όσο και τα ατομικά συνταξιοδοτικά προγράμματα (ιδιωτική ασφάλιση), με την προϋπόθεση η υπαγωγή σε ένα τέτοιο πρόγραμμα να είναι υποχρεωτική. Αντίστοιχα, ο τρίτος πυλώνας, χαρακτηρίζεται στην περίπτωση της Παγκόσμιας Τράπεζας από τον προαιρετικό χαρακτήρα των (επαγγελματικών ή ιδιωτικών) προγραμμάτων που περιλαμβάνει για την Ευρωπαϊκή Ένωση αφορά αποκλειστικά στην ιδιωτική ασφάλιση³.

³ www.europa.eu.int

1.3. Η Ελλάδα

Η εισαγωγή της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα, μέσω των συστημάτων δεύτερου πυλώνα, είναι πρόσφατη και φαίνεται να εμπνέεται από το ευρωπαϊκό πρότυπο. Το θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη και λειτουργία των επαγγελματικών συστημάτων ασφάλισης εισάγεται στην Ελλάδα με τις διατάξεις άρθρων του νόμου 3029/2002. Η συμπληρωματική ασφάλιση διακρίνεται από τα μέχρι σήμερα υφιστάμενα καθεστάτα επικουρικής ασφάλισης καθώς:

- Παρέχεται από μη κερδοσκοπικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που δημιουργούνται και λειτουργούν βάσει του νέου νόμου,
- Είναι προαιρετική,
- Εξαρτάται από την επαγγελματική απασχόληση,
- Λειτουργεί με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα.

Τα επαγγελματικά ταμεία ιδρύονται προαιρετικά ανά επιχείρηση, κλάδο ή κλάδους εργαζομένων, των εργοδοτών ή με μεταξύ τους συμφωνία, υπό την προϋπόθεση ότι ο αριθμός των εργαζομένων ανά επιχείρηση ή κλάδο υπερβαίνει τους 100. Όπως είδαμε παραπάνω, τα συνταξιοδοτικά συστήματα που συνδέονται με την απασχόληση και παρέχονται από μη κερδοσκοπικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ανήκουν σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση στο δεύτερο πυλώνα, ανεξάρτητα από τον προαιρετικό ή υποχρεωτικό χαρακτήρα. Ωστόσο, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, τα επαγγελματικά ταμεία που εισάγονται στην Ελλάδα με το νέο νόμο εντάσσονται στον τρίτο πυλώνα, λόγω του προαιρετικού τους χαρακτήρα.

Τόσο η διάκριση σε πυλώνες όσο και η αναφορά στο δεύτερο πυλώνα ασφάλισης δε συναντώνται, με ελάχιστες εξαιρέσεις, στην ελληνική θεωρία. Η απουσία αυτή, με δεδομένο ότι η σχετική συζήτηση εισάγεται σε διεθνές επίπεδο το 1994, παύει να είναι αναμενόμενη στη μεταγενέστερη ελληνική θεωρία, η οποία ωστόσο δεν φαίνεται να έχει αναδείξει το ζήτημα της ανάπτυξης του δεύτερου πυλώνα σε ζήτημα πρωταρχικό στα πλαίσια της γενικότερης συζήτησης για τη μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Την ελληνική θεωρία απασχόλησε κυρίως η διάκριση των καθεστώτων ασφάλισης στην Ελλάδα σε καθεστάτα κύριας και επικουρικής ασφάλισης. Η διάκριση αυτή βασίζεται στον αυτοδύναμο ή παρεπόμενο χαρακτήρα προστασίας: η κύρια ασφάλιση περιλαμβάνει τις βασικές παροχές κοινωνικής προστασίας που χορηγούνται σε ορισμένη κοινότητα ασφαλισμένων από οργανισμούς που ιδρύθηκαν για το σκοπό αυτό και αποτελούν νπδδ⁴,

⁴ Η κοινωνική ασφάλιση από φορείς με μορφή ΝΠΙΔ αποκλείεται όσον αφορά την κύρια ασφάλιση μια και ο συνταγματικός νομοθέτης θέλησε ρητά να αποτελέσει κρατική μέριμνα. Έτσι, στο σύνταγμα, με τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 22, όρισε ότι «το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων όπως ο νόμος ορίζει». Βλέπε Κ. Κρεμαλής, *Δίκαιο κοινωνικών ασφαλίσεων*, Αντ. Ν. Σακουλά, Αθήνα 1985, σ. 89

ενώ ο όρος επικουρική ασφάλιση χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ασφάλιση που συμπληρώνει την κύρια. Ανάλογα με τη χρήση του στην ελληνική θεωρία είναι άλλοτε ταυτόσημος του όρου συμπληρωματική ασφάλιση όπως αυτός νοείται διεθνώς, ενώ άλλοτε περιγράφει αποκλειστικά τα υφιστάμενα στην Ελλάδα καθεστώτα επικουρικής ασφάλισης (στα οποία δεν περιλαμβάνονται τα επαγγελματικά ταμεία).

2. Λειτουργία του δεύτερου πυλώνα

Η ανάπτυξη του δεύτερου πυλώνα ασφάλισης και συγκεκριμένα των επαγγελματικών συστημάτων συνταξιοδότησης, τείνει σήμερα να αντιμετωπίζεται ως βασικός παράγοντας εκσυγχρονισμού των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, δεδομένου ότι τα δημόσια συστήματα συνταξιοδότησης έρχονται αντιμέτωπα με πολλαπλές και σημαντικές προκλήσεις (δημογραφικό ζήτημα, οικονομική βιωσιμότητα, ανάγκη προσαρμογής στις μεταβολές εργασίας). Ωστόσο, τόσο η διάκριση των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε τρεις πυλώνες, όσο και η περίμετρος του κάθε πυλώνα δεν είναι ακόμα παγιωμένες, με τρόπο ενιαίο, σε θεσμικό και θεωρητικό επίπεδο. Πράγματι, ενώ η σχετική συζήτηση εισάγεται για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο από την Παγκόσμια Τράπεζα, η ευρωπαϊκή προσέγγιση των πυλώνων δεν ακολούθησε πιστά το προτεινόμενο από αυτή μοντέλο. Διαφοροποιήσεις επίσης παρουσιάζονται και στον τρόπο με τον οποίο τα εθνικά συνταξιοδοτικά συστήματα έχουν αναπτύξει ή υιοθετούν το πρότυπο των πυλώνων και ειδικότερα του δεύτερου.

2.1. Ο δεύτερος πυλώνας στην Ευρώπη

Σε αντίθεση με την Ελλάδα, ο δεύτερος πυλώνας ασφάλισης είναι αρκετά αναπτυγμένος στα υπόλοιπα κράτη - μέλη της ΕΕ. Το 25% του ενεργού πληθυσμού της ένωσης καλύπτεται σήμερα από επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα, ενώ σε ορισμένες χώρες (Δανία, Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο) το ποσοστό κάλυψης αγγίζει μέχρι και το 80%. Το μερίδιο των επαγγελματικών συντάξεων στο σύνολο των συντάξεων ανέρχεται σε 10%. Τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα στις χώρες της ΕΕ παρουσιάζουν ανομοιογένεια. Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι δεν έχουν θεσπιστεί με κρατική νομοθεσία αλλά με συλλογική διαπραγμάτευση και σύναψη συλλογικής σύμβασης εργασίας είτε σε κλαδικό (Δανία, Ολλανδία, Γερμανία) είτε σε επιχειρησιακό επίπεδο (Γερμανία) ή με πρωτοβουλία ενός μεμονωμένου εργοδότη (Βέλγιο, Λουξεμβούργο,

Μεγάλη Βρετανία). Στην περίπτωση της Γαλλίας έχουν εθνικό χαρακτήρα, έχουν δηλαδή θεσπισθεί με εθνική διεπαγγελματική συλλογική σύμβαση εργασίας⁵.

2.2. Ο δεύτερος πυλώνας στην Ελλάδα

Από τη σύγκριση της ελληνικής περίπτωσης με αυτές των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, προκύπτει η ουσιαστική ανυπαρξία του δεύτερου πυλώνα και συγκεκριμένα των επαγγελματικών συντάξεων, στην Ελλάδα. Οι συντάξεις που συμπληρώνουν την κύρια σύνταξη καταβάλλονται στη χώρα μας από υποχρεωτικά επικουρικά ταμεία τα οποία έχουν μορφή ΝΠΔΔ. Έτσι, στην ελληνική έννομη τάξη οι φορείς επικουρικής ασφάλισης είναι συστήματα εκ του νόμου και υπάγονται ή μπορεί να υπαχθούν στον κανονισμό ΕΟΚ 1408/71. Σύμφωνα με τη νομολογιακή ερμηνεία του άρθρου 22 του Συντάγματος, υποχρεωτική ασφάλιση είτε ως κύρια είτε ως επικουρική έχει εξαιρεθεί από το χώρο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για λόγους δημόσιου συμφέροντος.

Τα ιδιωτικά καθεστώτα επικουρικής ασφάλισης που λειτουργούν με μορφή ΝΠΔΔ, ιδρύθηκαν σύμφωνα με το νόμο 281/1914 περι σωματείων και 2151/1920 περι επαγγελματικών σωματείων. Πρόκειται για αλληλοβοηθητικά ταμεία, που θεωρούνται ιδιωτικοί ασφαλιστικοί οργανισμοί χωρίς δημόσια εξουσία, οργανωμένοι σε αυτοτελή νομικά πρόσωπα σωματειακής μορφής, καθώς και ειδικούς λογαριασμούς που αποτελούν συγκέντρωση περιουσίας για ειδικό σκοπό κοινωνικοασφαλιστικής υφής. Οι παραπάνω φορείς καθώς και τα λοιπά υφιστάμενα ειδικά ταμεία ή λογαριασμοί εξομοιώθηκαν καταχρηστικά με πρόσφατη νομοθετική παρέμβαση με φορείς κοινωνικής ασφάλισης (Ν 1902/1990 άρθρο 10 παρ. 1 και 18 παρ.3, 1976/1991 άρθρο9 παρ.1 και 2084/1992 άρθρο 2 παρ. 4). Συγκεκριμένα, με το νόμο 2084/92, «φορείς της κοινωνικής ασφάλισης είναι όλα τα ασφαλιστικά ταμεία και οι οργανισμοί που λειτουργούν με τη μορφή νπδδ. Επίσης φορείς ασφάλισης νοούνται τα ταμεία ή οι κλάδοι ή λογαριασμοί που λειτουργούν με τη μορφή νπιδ, οι υπηρεσίες και κάθε άλλος φορέας ανεξαρτήτως ονομασίας και νομικής μορφής που χορηγούν περιοδικές παροχές υπό τύπο συντάξεων (κύριες και επικουρικές), βοηθημάτων ή μερισμάτων ή παροχές ασθενείας ή εφάπαξ βοηθήματα εφόσον καταβάλλεται εργοδοτική εισφορά ή κοινωνικός φόρος». Προβάλλουν, κατά συνέπεια, δύο κυρίαρχα χαρακτηριστικά του ελληνικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης που το διαφοροποιούν από τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά.

Ι. Απουσία των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών καθεστώτων συμπληρωματικής ασφάλισης και,

⁵ (MISSOC, Social protection in the member states of the EU, [http://europa.eu.int./comm/employment social/](http://europa.eu.int./comm/employment_social/)).

II. Ένταση του κρατικού παρεμβατισμού με την τάση απορρόφησης κάθε δραστηριοποιούμενου φορέα στον ενδιάμεσο χώρο μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής ασφάλισης.⁶

Τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα τα υπάρχοντα συμπληρωματικά συστήματα στην Ελλάδα να μην μπορούν να θεωρηθούν επαγγελματικά και οι επικουρικές συντάξεις που χορηγούν να εντάσσονται στον πρώτο πυλώνα. Ο δημόσιος χαρακτήρας της επικουρικής ασφάλισης στην Ελλάδα και η άμεση υπαγωγή της στην κοινωνική ασφάλιση θα την αποκλείει από την έννοια της επαγγελματικής ασφάλισης ακόμα και αν εισαχθεί σε αυτή κεφαλαιοποιητικό ή μικτό σύστημα χρηματοδότησης. Τίθεται κατά συνέπεια το ζήτημα αν ο δεύτερος πυλώνας απαιτεί τη νομοθετική εισαγωγή της προαιρετικής δυνατότητας των εργαζομένων μιας επιχείρησης ή ενός κλάδου να επιλέγουν μεταξύ της επικουρικής ασφάλισης ή των επαγγελματικών συστημάτων.

Η εφαρμογή των επαγγελματικών συστημάτων στην ελληνική πραγματικότητα ενδέχεται να παρουσιάσει προβλήματα, και ιδιαίτερα ως προς τον τρόπο σύστασης ενός τέτοιου επαγγελματικού συστήματος. Ενώ στην Ευρώπη επικρατεί η κλαδική ή επιχειρησιακή διαπραγμάτευση, στην Ελλάδα δεν υπάρχει εμπειρία συλλογικών διαπραγματεύσεων σε αντίστοιχα θέματα ούτε σε κλαδικό επίπεδο ούτε σε επίπεδο επιχείρησης.

⁶ Κ. Κρεμαλής, *Προβλήματα οριοθέτησης της ιδιωτικής ασφάλισης*, Αντ. Ν. Σακουλά, Αθήνα 1996, σ. 57

3. Τα Επαγγελματικά Ταμεία (ΕΤΑ)

Ο Γ. Ψηλός σε άρθρο του για την μεταρρύθμιση του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης σημειώνει μεταξύ άλλων ότι ο ν.3029/2002 «προβαίνει σε ρυθμίσεις σχετικές με την ίδρυση Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (τρίτος πυλώνας) ως ΝΠΔΔ (άρθρο 7 – 8)». Σημειώνει εξάλλου ότι με το νέο νόμο δεν επήλθε καμία βελτίωση ώστε να θεραπευτεί η κρίση του ελληνικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης η οποία έχει τρεις μορφές: κρίση οικονομική, οργανωτική, διοικητική⁷.

Αναφορά στον τρίτο πυλώνα με αφορμή την ψήφιση του νέου νόμου συναντάμε και στον ημερήσιο τύπο⁸. Σε σχετικό άρθρο διαβάζουμε ότι με το νόμο «εισάγεται ο τρίτος πυλώνας ασφάλισης ο οποίος θα είναι προαιρετικός και θα λειτουργεί πέραν της υποχρεωτικής κοινωνικής κύριας και επικουρικής. Την ασφάλιση του τρίτου πυλώνα θα παρέχουν νεοσύστατα ταμεία συμπληρωματικής ασφάλισης με τη μορφή ΝΠΙΔ».

Η άποψη αυτή, αν λάβουμε υπόψη τον προαιρετικό χαρακτήρα των νεοεισαχθέντων επαγγελματικών ταμείων, προσεγγίζει φαινομενικά τη διάκριση των πυλώνων με βάση το πρότυπο της Παγκόσμιας Τράπεζας. Ωστόσο, εκτός αν δεχτούμε ότι η εισαγωγή του τρίτου πυλώνα δεν προϋποθέτει την ύπαρξη του δεύτερου θα πρέπει να υποτεθεί ότι η ίδια άποψη κατατάσσει τα υφιστάμενα νομοθετικά καθεστώτα επικουρικής προστασίας στο δεύτερο πυλώνα, με βάση τον υποχρεωτικό τους χαρακτήρα. Η διάκριση παύει κατά συνέπεια να ανταποκρίνεται στο πρότυπο της Παγκόσμιας Τράπεζας, μια και ο υποχρεωτικός δεύτερος πυλώνας αφορά, κατά την τελευταία, αποκλειστικά σε ιδιωτικά – και όχι δημόσια - συστήματα, που επιπλέον λειτουργούν με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα.

Σχετικά με τη διάκριση δεύτερου και τρίτου πυλώνα, ο Γ. Αμίσις⁹, σημειώνει ότι σύμφωνα με τη νομική θεωρία και νομολογία, η διάκριση μεταξύ των παροχών δεύτερου και τρίτου πυλώνα βασίζεται στις γενικές αρχές των παροχών δεύτερου πυλώνα, οι οποίες περιγράφονται ως εξής:

1. Οι παροχές δεύτερου πυλώνα είναι αυτές που έχουν σκοπό να διασφαλίσουν ότι ο ασφαλισμένος αποκτά δικαίωμα χρηματικής παροχής κατά τη συνταξιοδότηση (αναπηρία ή θάνατο), η οποία αντιπροσωπεύει ένα επιπλέον εισόδημα, από αυτό που θα λάμβανε από το δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης για τον ίδιο κίνδυνο

⁷ Γ. Ψηλού *Μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης*, τόμος 58ος, τεύχος 1387, Σεπτέμβριος 2002, σ. 1105

⁸ Κ. Παπάδης, «Ο νόμος για την ιδιωτική ασφάλιση», *Το Βήμα*, 06/06/2002

⁹ G. Amitsis, «Current policies and reform plans for the greek benefits framework», *Benefits and Compensation International*, Vol. 31, No7, March 2002

2. Η κάλυψη είναι συλλογική, τα προγράμματα αφορούν ομαδική ασφάλιση, π.χ. οι εργαζόμενοι μιας εταιρείας.
3. Η υπαγωγή μπορεί να είναι υποχρεωτική ή προαιρετική.

Όπως προκύπτει από τη σύντομη αυτή επισκόπηση της ελληνικής θεωρίας, κυρίαρχη είναι η άποψη ότι η επικουρική ασφάλιση έχει ακριβώς τα ίδια χαρακτηριστικά με την κύρια, με αναφορά προφανώς αποκλειστικά στα νομοθετικά καθεστώτα επικουρικής ασφάλισης, που χαρακτηρίζουν την ελληνική εμπειρία. Μικρή μερίδα της θεωρίας αναφέρεται στην επικουρική ασφάλιση δίνοντας στον όρο ευρύτερη έννοια και τονίζοντας την αναγκαιότητα εισαγωγής και στην Ελλάδα της επαγγελματικής ασφάλισης, μέσω συλλογικών διαπραγματεύσεων. Τέλος, δεν λείπουν εκείνοι που τοποθετούν τα επαγγελματικά ταμεία στον τρίτο πυλώνα.

Ένας σύγχρονος θεσμός ασφάλισης, που χρησιμοποιείται αρκετά χρόνια τώρα στις ΗΠΑ και της ΕΕ, είναι τα Επαγγελματικά Ταμεία Ασφάλισης (ETA). Στην Ελλάδα τα ETA άρχισαν να εφαρμόζονται μόλις τα τελευταία δύο χρόνια, με την ψήφιση του ν. 3029/2002, και αναμένεται να συμβάλλουν σημαντικά στον εκσυγχρονισμό του συνταξιοδοτικού μας συστήματος, διασφαλίζοντας αξιοπρεπείς και βιώσιμες συντάξεις για τους μελλοντικούς συνταξιούχους. Τα Επαγγελματικά Ταμεία αποτελούν συστήματα του δεύτερου πυλώνα ασφάλισης και χορηγούν συνταξιοδοτικές παροχές στους ασφαλισμένους τους πέραν της βασικής κρατικής σύνταξης του ασφαλιστικού τους φορέας. Λαμβάνοντας ως βάση τη λογική των τριών πυλώνων για αναδιαμόρφωση και επανασχεδιασμό, το συνταξιοδοτικό μας σύστημα συνίσταται σε μία συνεργασία μεταξύ:

- α) του κράτους, το οποίο παρέχει τη βασική κρατική σύνταξη και την κρατική σύνταξη ανάλογη του εισοδήματος,
- β) των εργοδοτών, οι οποίοι παρέχουν επαγγελματικά συνταξιοδοτικά σχήματα και
- γ) των ασφαλιστικών εταιριών, οι οποίες παρέχουν ιδιωτικές συντάξεις.

Τα ETA έρχονται με σκοπό την παροχή στους ασφαλισμένους και δικαιούχους των παροχών, επαγγελματικής ασφαλιστικής προστασίας πέραν της παρεχόμενης από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση για τους ασφαλιστικούς κινδύνους και ενδεικτικά, τους κινδύνους γήρατος, θανάτου, αναπηρίας, επαγγελματικού ατυχήματος, ασθενείας, διακοπής της εργασίας. Χορηγούν παροχές σε είδος ή σε χρήμα, που καταβάλλονται περιοδικώς ή εφάπαξ. Ιδρύονται προαιρετικά ανά επιχείρηση, κλάδο ή κλάδους εργαζομένων, υπό την προϋπόθεση ότι ο αριθμός των ασφαλιζομένων κατά επιχείρηση ή επαγγελματικό κλάδο υπερβαίνει τους 100. Επίσης, ιδρύονται με πρωτοβουλία των αυτοτελώς απασχολούμενων ή των ελεύθερων επαγγελματιών ή των αγροτών ή των

επαγγελματικών τους οργανώσεων, υπό την προϋπόθεση ότι ο αριθμός των ασφαλιζόμενων μελών τους υπερβαίνει τους 100¹⁰.

3.1. Η διεθνής εμπειρία

Σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική, τα ETA λειτουργούν ως αυτόνομοι οργανισμοί με τη μορφή νομικών προσώπων ειδικού σκοπού, όπως trusts, foundations or corporate entities και κατέχουν ή ελέγχουν την περιουσία των ταμείων για το συμφέρον των μελών τους. Η διοίκησή τους ασκείται από το διοικητικό συμβούλιο του ταμείου, στο οποίο συνήθως συμμετέχουν εκπρόσωποι της εργοδοσίας και των εργαζομένων, και έχει την ευθύνη της διαχείρισης των περιουσιών στοιχείων, της σύνταξης των αναλογιστικών – οικονομικών εκθέσεων, της δημιουργίας και ενημέρωσης αρχείου ασφαλισμένων, της συλλογής των εισφορών, της τήρησης του καταστατικού και της καταβολής των συντάξεων. Σύμφωνα με έρευνα του 2002, το 25% του ενεργού πληθυσμού της ΕΕ καλύπτεται από επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Η αξία των στοιχείων του ενεργητικού που κατέχουν τα Επαγγελματικά Ταμεία στην Ευρώπη υπερβαίνει τα 2.000 δισεκατομμύρια ευρώ και αντιστοιχεί στο 25% περίπου του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην πλειονότητα των χωρών του ΟΟΣΑ, ο δεύτερος πυλώνας είναι επικουρικός και αποτελείται από ταμεία συντάξεων που προσφέρουν συντάξεις είτε με βάση τις εισφορές (defined contribution) είτε με βάση το μισθό των εργαζομένων (defined benefit).

Τα ETA βασίζονται στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα, δηλώνοντας ότι οι εισφορές των εργοδοτών και των εργαζομένων επενδύονται στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων με σκοπό τη χρηματοδότηση των ήδη υπάρχοντων συνταξιούχων. Χωρίζονται δε στα ταμεία ορισμένων εισφορών και τα ταμεία ορισμένων παροχών. Στα ταμεία ορισμένων εισφορών (defined contribution), το ύψος της σύνταξης εξαρτάται αποκλειστικά από το ύψος των εισφορών και τις αποδόσεις του κεφαλαίου του ταμείου ή και από τις επενδυτικές επιλογές του εργαζομένου. Η υποχρέωση του εργοδότη εξαντλείται με την καταβολή των εισφορών και άρα οι εργαζόμενοι αναλαμβάνουν εξ' ολοκλήρου τον επενδυτικό κίνδυνο. Στα ταμεία ορισμένων παροχών (defined benefit), το ύψος της σύνταξης εξαρτάται από το μισθό του εργαζομένου κατά το χρόνο συνταξιοδότησής του. Η παροχή σύνταξης εγγυάται από την επιχείρηση που εργάζεται ο εργαζόμενος, η οποία και αναλαμβάνει καθ' ολοκληρίαν και τον επενδυτικό κίνδυνο. Τα ταμεία συνδέονται με την άσκηση του επαγγέλματος (κλαδικά ταμεία) ή με μισθωτή εργασία σε συγκεκριμένη επιχείρηση (εταιρικά ταμεία). Η οργάνωση

¹⁰ Φ, Ψιμάρη-Βούλγαρη & Χ. Λεμονάκη, «Επαγγελματικά Ταμεία: Η απάντηση στο μέλλον της κοινωνικής ασφάλισης», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 339, τεύχος Μαΐου 2005, σ. 26-27

και λειτουργία τους γίνεται από νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, ενώ το κράτος δεν εγγυάται την παρεχόμενη σύνταξη¹¹.

3.2. Ο θεσμός των ΕΤΑ στην Ελλάδα

Ο θεσμός των ΕΤΑ στην Ελλάδα εισήχθη με το ν. 3029/02, που σχεδιάστηκε για να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες της χώρας και να παρακολουθεί τις εξελίξεις στην ΕΕ και τα άλλα κράτη – μέλη. Σύμφωνα με αυτό το νόμο, ο ρόλος του κράτους είναι πεπερασμένος αναφορικά με την ανάληψη πρωτοβουλιών για τη δημιουργία των ΕΤΑ. Τα ΕΤΑ ιδρύονται κυρίως με πρωτοβουλίες των εργαζομένων τους και μόνο αυτοί και οι κοινωνικοί φορείς, στη βάση όσων ορίζει ο ν. 3029/02, έχουν τη δυνατότητα δημιουργίας τους.

Στη χώρα μας, ιδρύθηκε το πρώτο ΕΤΑ των εργαζομένων στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών το Μάιο του 2004, ως ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με αντικείμενο την παροχή πρόσθετων παροχών υγείας στους υπαλλήλους του Υπουργείου Οικονομικών, ενώ ακολούθησαν άλλα δύο ταμεία, του προσωπικού των ΕΛΤΑ και των Οικονομολόγων. Από την έως σήμερα πορεία του συγκεκριμένου θεσμού, το μέλλον διαφαίνεται λαμπρό, κυρίως λόγω της αποδοχής των εργαζομένων και των παρεχόμενων καλύψεων των ΕΤΑ. Ειδικότερα, υπάρχει μεγάλη προοπτική δημιουργίας αντίστοιχων ταμείων για πολλούς ετερόκλητους κλάδους εργαζομένων, όπως για παράδειγμα εκείνων που ανήκουν στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στις ΔΕΚΟ, στα διάφορα ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ, και στις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Η παροχή φορολογικών κινήτρων σε εργαζομένους και επιχειρήσεις σε εθελοντική βάση δημιουργούν επαγγελματικά ταμεία που αποτελεί αναγκαία συνθήκη για τη δημιουργία του δεύτερου πυλώνα συντάξεων. Η διευκρίνιση του Υπουργείου Οικονομικών, ότι απαλλάσσει τις εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών από τη φορολογία και εναρμονίζει το καθεστώς φορολόγησης των εισφορών με την ευρωπαϊκή πρακτική, δείχνει τη βούληση του κράτους στο θέμα της φορολόγησης των εισφορών.

Η διεθνής εμπειρία διδάσκει ότι η επιτυχής εισαγωγή του θεσμού των ΕΤΑ στη χώρα μας δύναται να συμβάλλει σε σημαντικό βαθμό στη μεταρρύθμιση και τον εκσυγχρονισμό του συνταξιοδοτικού μας συστήματος, εξασφαλίζοντας τις περιβόητες βιώσιμες συντάξεις για τους μελλοντικούς συνταξιούχους. Θα συμβάλλουν στην εύρυθμη λειτουργία και ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών αγορών. Επιπλέον, τα ΕΤΑ θα ζητήσουν τη συνεργασία των ιδιωτικών ασφαλιστικών επιχειρήσεων προκειμένου να αγοράσουν

¹¹ Στο ίδιο

ασφαλιστικά προϊόντα από αυτές, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία μιας μεγάλης αγοράς με πολύ καλές προοπτικές ανάπτυξης.

Η λειτουργία, τέλος, των ΕΤΑ προβλέπεται ότι θα συμβάλλει άμεσα στην επέκταση της ασφαλιστικής προστασίας των εργαζομένων, καθώς θα καλύψει τόσο υφιστάμενα κενά από την έλλειψη επικουρικής ασφάλισης των ελεύθερων επαγγελματιών, όσο και την ανάγκη πρόσθετης ενίσχυσης των εργαζομένων εκείνων με μεγάλες παροχές. Ήδη διαφαίνεται ότι έχουν ωριμάσει οι συνθήκες μεταξύ των κοινωνικών εταιριών για την αξιοποίηση του νέου αυτού θεσμού.

3.3. Η αναφορά στα επαγγελματικά συστήματα από την ελληνική έκθεση στρατηγικής για τις συντάξεις

Η έκθεση των Υπουργείων Οικονομίας και Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με τίτλο «Η Ελληνική Έκθεση Στρατηγικής για τις Συντάξεις» (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων: Η Έκθεση της Στρατηγικής για τις Συντάξεις, Σεπτέμβριος 2002)¹². Πρόκειται για ένα κείμενο το οποίο αφού έχει κάνει μια ιστορική αναδρομή στο θέμα των συντάξεων, περιγράφει τους στόχους που έχουν τεθεί όσον αφορά την επάρκεια των συντάξεων, στην οικονομική βιωσιμότητα και στον εκσυγχρονισμό του συστήματος συντάξεων.

Η θεσμοθέτηση των συστημάτων επαγγελματικής ασφάλισης θεωρείται ως σημαντικό βήμα εκσυγχρονισμού της κοινωνικής ασφάλισης. Η μέχρι πρόσφατα απαγόρευση ίδρυσης και λειτουργίας τους είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των δυνατοτήτων κοινωνικού διαλόγου αλλά και των ελευθεριών σε σχέση με τη διακίνηση αγαθών, προσώπων και κεφαλαίου. Υποστηρίζεται ότι τα επαγγελματικά ταμεία θα παράσχουν τη δυνατότητα να χρηματοδοτηθούν αποκλίσεις ή ιδιαιτερότητες συγκεκριμένων κλάδων εργαζομένων. Η λειτουργία τους με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα θα διευκολύνει τη διαδικασία μεταφοράς δικαιωμάτων. Προβλέπεται ότι τα νέα συστήματα ασφάλισης θα επιτρέψουν τη δραστηριοποίηση διεθνών συνταξιοδοτικών ταμείων καθώς και άλλων οργανισμών που επιθυμούν να προωθήσουν επενδύσεις στην Ελλάδα στο πεδίο των ασφαλιστικών υπηρεσιών.

¹² Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων: *Η ελληνική έκθεση στρατηγικής για τις συντάξεις*, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2002, www.hewitt.gr

B. Τρίτος πυλώνας: Είδη ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων

Ο ιδιωτικός τομέας έχει αναπτύξει ένα σύνολο προγραμμάτων συνταξιοδότησης. Στη συνέχεια παρατίθενται τα προγράμματα της Interamerican:

1. Η **σύνταξη ζωής** είναι ένα πρωτοποριακά σχεδιασμένο συνταξιοδοτικό πρόγραμμα που προσαρμόζεται συνεχώς στις απαιτήσεις και προσφέρει ευελιξία χωρίς να στερεί τη σιγουριά της εγγύησης.

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Δίνεται σε όλους με ηλικία από 18 – 60 ετών.

Αποταμίευση με σκοπό τη σύνταξη

- Ελάχιστη εγγυημένη σύνταξη 100 ευρώ.
- Ελάχιστη διάρκεια συμβολαίου 10 έτη.
- Δυνατότητα επιλογής της καταβολής του ασφαλιστρού.
- Δυνατότητα έκτακτων καταβολών.
- Συμμετοχή στην υπεραπόδοση.

Προγραμματισμός

- Αναπροσαρμογή του ασφαλιστρού.
- Ευελιξία πληρωμών.

Εγγύηση

- Ελάχιστη ισόβια εγγυημένη μηνιαία σύνταξη ή εγγυημένο εφάπαξ ποσό στη λήξη του συμβολαίου.
- Εγγυημένο τεχνικό επιτόκιο 3,35% (το υψηλότερο που επιτρέπει η σχετική νομοθεσία).
- Εγγύηση διακανονισμού του τρόπου παροχής της σύνταξης από την έναρξη της ασφάλισης.

Ασφαλιστική προστασία

- Σε περίπτωση θανάτου του ασφαλισμένου, επιστροφή όλων των καταβληθέντων ασφαλιστρών, έντοκα με 3,35%.
- Δίνονται όλα τα προσαρτήματα.
- Προαιρετικό κεφάλαιο θανάτου με την απλή συμπληρωματική.

2. Η αξία ζωής είναι ένα μοντέρνο και ευέλικτο πρόγραμμα το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στον ασφαλισμένο να συνδυάσει και να συνδέσει τη συστηματική του αποταμίευση με την επένδυσή της σε A/K και ταυτόχρονα με την ασφαλιστική της προστασία.

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Δίνεται σε όλους ηλικίας 0 – 60 ετών.

Επένδυση

- Επενδύει σε A/K interamerican.
- Δυνατότητα αλλαγής της επενδυτικής επιλογής.
- Εγγυημένη απόδοση τα τελευταία τρία χρόνια.

Αποταμίευση

- Ελάχιστο ασφάλιστρο 300 ευρώ.
- Ελάχιστη διάρκεια από 10 έτη – ισοβίως.
- Δυνατότητα επιλογής του τρόπου καταβολής του ασφαλίστρου.
- Δυνατότητα έκτακτων καταβολών.

Προγραμματισμός

- Αναπροσαρμογή του ασφαλίστρου.
- Αύξηση και μείωση του ασφαλίστρου.

Ασφαλιστική προστασία

- Δίνεται με όλα τα προσαρτήματα.
- Υποχρεωτικό ασφαλιζόμενο κεφάλαιο θανάτου: Το τριπλάσιο του ασφαλίστρου ή 2.934,70 ευρώ.
- Επιπλέον, προαιρετικό ασφαλιζόμενο κεφάλαιο θανάτου είτε μέσω της Αξίας Ζωής είτε με την Απλή Συμπληρωματική Ασφάλεια.

Επιβράβευση

- Από τον 11ο χρόνο το ασφάλιστρο επενδύεται κατά 104%.
- Bonus διατήρησης του συμβολαίου.
- Η αξία ζωής δίνει:
 - Στη λήξη, τον λογαριασμό σε καθαρή τιμή και το bonus.
 - Στο θάνατο, τον λογαριασμό σε καθαρή τιμή και το bonus ή το κεφάλαιο θανάτου και το bonus (όποιο είναι μεγαλύτερο).

3. Ο λογαριασμός ζωής, είναι ένα πρωτοποριακό πρόγραμμα εφάπαξ ασφαλιστρού, το οποίο παρέχει την δυνατότητα στον ασφαλιζόμενο να επενδύσει στα A/K interamerican και να συνδέσει την επένδυσή του με την ασφαλιστική προστασία του κεφαλαίου του.

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Επένδυση

- Επενδύει σε A/K interamerican
- Ελάχιστο ποσό εκκίνησης 3.000 ευρώ.
- Δυνατότητα αλλαγής της επενδυτικής επιλογής.
- Δυνατότητα έκτακτων καταβολών.
- Δυνατότητα αναλήψεων (μερικής ή ολικής εξαγοράς).

Ασφαλιστική προστασία (παροχή θανάτου)

- Ασφαλιζόμενο κεφάλαιο για κάλυψη θανάτου του ασφαλισμένου, ίσο με το αρχικό ποσό εκκίνησης.

4. Το κεφάλαιο ζωής είναι ένα σύγχρονο αποταμιευτικό πρόγραμμα το οποίο παρέχει τη δυνατότητα επένδυσης σε επιλεγμένες αξίες παγκοσμίως, χρησιμοποιώντας τα πιο σύγχρονα επενδυτικά προϊόντα και ταυτόχρονα χωρίς να διακινδυνεύει την απώλεια του κεφαλαίου.

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Δίνεται σε όλους με ηλικία από 18 – 60 ετών.

Επένδυση

- Επενδύει σε εσωτερικά μεταβλητά κεφάλαια interamerican.
- Δυνατότητα από τέσσερις διαφορετικές επενδυτικές επιλογές.
- Δυνατότητα αλλαγής επενδυτικής επιλογής.
- Εγγυημένη απόδοση ανάλογα με την επενδυτική επιλογή του πελάτη (Λ.Ε.Α. Ομολογιακό).

Αποταμίευση

- Ελάχιστο ασφαλιστρού 500 ευρώ.
- Λήξη προγραμμάτων α) 2013, β) 2016, γ) 2021.
- Δυνατότητα επιλογής καταβολής του ασφαλιστρού.
- Δυνατότητα καταβολής εκτάκτων καταβολών.

Προγραμματισμός

- Δυνατότητα αναπροσαρμογής ασφαλίστρου.
- Δυνατότητα απεριόριστης αύξησης του ασφαλίστρου αλλά κι μείωσή του με ελάχιστο τα 500 ευρώ.

Εγγύηση

- Ελάχιστο εγγυημένο ποσό κατά τη λήξη
- Επιπλέον, εγγυημένο διακανονισμό σε σύνταξη.

Ασφαλιστική προστασία

- Δίνονται όλα τα προσαρτήματα.
- Προαιρετικό κεφάλαιο θανάτου με την απλή συμπληρωματική.

Επιβράβευση

- Bonus διατήρησης του συμβολαίου με το λογαριασμό επιβράβευσης διατήρησης (Λ.Ε.Δ.).
- Κεφάλαιο ζωής δίνει:
 - Στη λήξη καταβάλλει το μεγαλύτερο μεταξύ του αθροίσματος του συνολικού λογαριασμού επένδυσης (Λ.Ε.Α.) και του λογαριασμού επιβράβευσης διατήρησης (Λ.Ε.Δ.) και του ελαχίστου εγγυημένου ποσού κατά τη λήξη.
 - Στο θάνατο του ασφαλισμένου καταβάλλει το άθροισμα του συνολικού λογαριασμού επένδυσης (Λ.Ε.Α.) και του λογαριασμού επιβράβευσης διατήρησης (Λ.Ε.Δ.)

5. Η ποιότητα ζωής αποτελεί μια έξυπνη σύνθεση ασφαλιστικών και επενδυτικών προϊόντων interamerican, η οποία συνδυάζει στο ακέραιο το σύνολο των πλεονεκτημάτων αυτών των προϊόντων. Αποτελεί τη χρυσή τομή μεταξύ σιγουριάς και απόδοσης. Για πρώτη φορά προϊόντα από τον ασφαλιστικό και επενδυτικό χώρο συνδυάζονται αυτόνομα σε ένα χαρτοφυλάκιο διατηρώντας τα χαρακτηριστικά τους και συμπληρώνοντας το ένα το άλλο.

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Η ποιότητα ζωής είναι αποταμίευση και επένδυση μαζί, προσφέροντας 100% εγγύηση στο κεφάλαιο, καθώς και δυνατότητα επίτευξης σημαντικών αποδόσεων.
- Η ποιότητα ζωής συνδυάζει τα παρακάτω επενδυτικά προϊόντα και έχει ως χαρακτηριστικά τα επιμέρους χαρακτηριστικά των προϊόντων αυτών.

(Πίνακας 1) Προϊόντα και ελάχιστα ποσά επένδυσης για την ποιότητα ζωής

ΧΡΟΝΙΚΟΣ ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΣ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ	ΕΛΑΧΙΣΤΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ
7 έτη	EUROLAND + αμοιβαία κεφάλαια	5.000 ευρώ
10 έτη	EUROLAND + αμοιβαία κεφάλαια	5.000 ευρώ
10 έτη και πάνω	ΠΛΑΝΟ ΖΩΗΣ + αμοιβαία κεφάλαια	10.000 ευρώ

ΠΛΑΝΟ ΖΩΗΣ

Ένα ασφαλιστικό αποταμιευτικό πρόγραμμα εγγυημένης παροχής στη λήξη και δυνατότητα συμμετοχής σε πιθανές ευραποδόσεις.

EUROLAND

Ένα επενδυτικό πρόγραμμα με εγγυημένη απόδοση στη λήξη και δυνατότητα συμμετοχής σε κέρδη από τη μεταβολή των διεθνώς γνωστών χρηματιστηριακών δεικτών S&P 500 και D.J. Eurostoxx- 50.

INTERAMERICAN ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Τα αμοιβαία κεφάλαια είναι η δημοφιλέστερη μορφή επένδυσης στον κόσμο. Τα Α/Κ interamerican ανοίγουν την πόρτα στις αγορές χρήματος, ομολόγων και μετοχών στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

6. Το πλάνο ζωής είναι ένα σύγχρονο αποταμιευτικό προϊόν εγγυημένης παροχής, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στον ασφαλισμένο να εξασφαλίσει το εφάπαξ ποσό που επιθυμεί να λάβει στην ηλικία που θα επιλέξει.

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Δίνεται σε όλες τις ηλικίες από 18- 60.

ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

- Ελάχιστο εγγυημένο κεφάλαιο 10.000 ευρώ.
- Ελάχιστη διάρκεια συμβολαίου 10 έτη.
- Δυνατότητα επιλογής του τρόπου καταβολής του ασφάλιστρου.
- Δυνατότητα έκτακτων καταβολών.
- Συμμετοχή στην υπεραπόδοση με μερίσματα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

- Αναπροσαρμογή του ασφαλίστρου (μόνο για τα συμβόλαια χαμηλής εκκίνησης 3%).
- Ευελιξία πληρωμών: η διάρκειά τους μπορεί να είναι ίση ή μικρότερη της διάρκειας του συμβολαίου (ακόμη και μια εφάπαξ πληρωμή).

ΕΓΓΥΗΣΗ

- Ελάχιστο εγγυημένο εφάπαξ στη λήξη του συμβολαίου (το ύψος του οποίου έχει επιλέξει ο πελάτης).
- Στην λήξη ο πελάτης μπορεί να επιλέξει από τις επιλογές του διακανονισμού για την καταβολή του κεφαλαίου υπό μορφή συντάξεως.
- Εγγυημένο τεχνικό επιτόκιο 3,35% (το υψηλότερο που επιτρέπει η σχετική νομοθεσία).

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Σε περίπτωση θανάτου του ασφαλισμένου, επιστροφή όλων των καταβληθέντων ασφαλίσεων, και μάλιστα έντοκα με 3,35%.

- Δίνονται όλα τα προσαρτήματα.
- Προαιρετικό κεφάλαιο θανάτου με την απλή συμπληρωματική.

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

	INTERAMERICAN	ALICO	ΑΣΠΙΔΑ	ΕΘΝΙΚΗ	ING	GENERALI	ΦΟΙΝΙΚΑΣ METROLIFE ΕΜΠΟΡΙΚΗ
τι λαμβάνει ο ασφαλισμένος στην λήξη του προγράμματος	ισόβια μηνιαία εγγυημένη σύνταξη	ισόβια εγγυημένη σύνταξη	ισόβια εγγυημένη σύνταξη (για 10 ή 15 έτη)	ισόβια εγγυημένη σύνταξη (για 10 έτη)	εφάπαξ, ισόβια σύνταξη, ισόβια σύνταξη εγγυημένη για ορισμένη χρονική περίοδο	Εφάπαξ, στην περίπτωση που θέλει να λάβει το ποσό ως σύνταξη το ποσό προσαυξάνεται 2,5% ως bonus	ισόβια μηνιαία σύνταξη σταθερή ή αυξανόμενη ή Εφάπαξ.
τι λαμβάνουν οι δικαιούχοι στην περίπτωση θανάτου του ασφαλισμένου πριν τη λήξη	τα ασφάλιστρα έντοκα	τα ασφάλιστρα άτοκα	Τα ασφάλιστρα άτοκα.	τα ασφάλιστρα άτοκα	τα ασφάλιστρα άτοκα	τα ασφάλιστρα άτοκα	τα ασφάλιστρα άτοκα
έναρξη της ασφάλισης	18-60 ετών	18-45 ετών	16-55 ετών	18-70 ετών	0-55 ετών	18-55 ετών	20-55 ετών
Έναρξη συνταξιοδότησης	50-70 ετών%	+ 50	Ελάχιστη διάρκεια του προγράμματος 10 έτη	50-75 ετών	ελάχιστη διάρκεια προγράμματος 10 έτη	70 ετών	+ 55
τεχνικό επιτόκιο	3,35%	3,35%	3,35%	2,50%	3,35%	3,35%	3,35%
υπάρχει δυνατότητα έκτακτων καταβολών	ναι	όχι	Ναι, με ετήσια αναπροσαρμογή 4%	όχι	όχι	ναι	ναι με min. 600 ευρώ
υπάρχει δυνατότητα χαμηλής εκκίνησης του ασφαλιστρού	ναι, με ετήσια αναπροσαρμογή 3%	όχι	όχι	όχι	όχι	όχι	όχι
υπάρχει δυνατότητα μεταβίβασης της σύνταξης στην περίπτωση θανάτου του ασφαλισμένου	ναι, κατά 70%	όχι	όχι	όχι	όχι	όχι	ναι, ολόκληρη ή κατά 75% ή 50% ή 25%
ενδεικτικό κόστος		σύνταξη 100 ευρώ, άνδρας 35 ετών, ηλικία συνταξιοδότησης 65, ασφάλιστρο 317 ευρώ	σύνταξη 100 ευρώ, άνδρας 35 ετών, ηλικία συνταξιοδότησης 65, ασφάλιστρο 302 ευρώ	σύνταξη 100 ευρώ, άνδρας 35 ετών, ηλικία συνταξιοδότησης 65, ασφάλιστρο 392 ευρώ	σύνταξη 100 ευρώ, άνδρας 35 ετών, ηλικία συνταξιοδότησης 65, ασφάλιστρο 417 ευρώ	Σύνταξη 100 ευρώ, άνδρας 35 ετών, ηλικία συνταξιοδότησης 65, ασφάλιστρο 466 ευρώ	σύνταξη 100 ευρώ, άνδρας 35 ετών, ηλικία συνταξιοδότησης 65, ασφάλιστρο 517 ευρώ

(Πίνακας 2)

Συμπεράσματα

Πρόταση στην αντιμετώπιση των σοβαρότατων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η σύνταξη γήρατος αποτελεί το συνταξιοδοτικό σύστημα των τριών πυλώνων. Συγκεκριμένα αφορά στη συνλειτουργία τριών συνταξιοδοτικών συστημάτων. Των υποχρεωτικών δημοσίων συστημάτων των ιδιωτικών επαγγελματικών συστημάτων και των προαιρετικών – εθελοντικών αποταμιεύσεων ή τα συστήματα ατομικής ασφάλισης.

Οι τρεις βασικές τους λειτουργίες είναι η αναδιανομή του εισοδήματος, η αποταμιευτική λειτουργία και η ασφαλιστική λειτουργία. Λειτουργίες στις οποίες βασίζεται η επίτευξη το σκοπού ενός συνταξιοδοτικού συστήματος, που δεν είναι άλλος απ' την εξασφάλιση της επάρκειας των συντάξεων για τη διασφάλιση του βασικού επιπέδου των συνταξιούχων και η διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματιών ενεργών και συνταξιούχων.

Αξιοσημείωτο είναι πως τόσο η διάκριση των συστημάτων σε τρεις πυλώνες όσο και η περίμετρος του καθενός δεν είναι ακόμα σαφώς παγιωμένες με τρόπο ενιαίο σε θεσμικό και θεωρητικό επίπεδο, ενώ όσον αφορά την Ελληνική θεωρητική συζήτηση, οι αναφορές στο δεύτερο πυλώνα, αλλά και στο σύστημα των τριών πυλώνων γενικότερα είναι περιορισμένες.

Η ελληνική ιδιωτική ασφάλιση έχει αναπτύξει ποικίλα ασφαλιστικά προγράμματα τα οποία προσαρμόζονται στις ανάγκες του καταναλωτικού κοινού, και σκοπό τους έχουν να συμπληρώνουν τη σύνταξη που παρέχεται από την κοινωνική ασφάλιση. Προγράμματα που τυχαίνουν όλο και μεγαλύτερης ζήτησης δεδομένων των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κοινωνική ασφάλιση.

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Α. Η θέση της ιδιωτικής ασφάλισης στο ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα

Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις λειτουργούν με ιδιωτικοοικονομικούς κανόνες, με βάση το κέρδος, και είναι οικονομικές μονάδες, επιτελούν όμως συγχρόνως και ένα κοινωνικό έργο. Το κοινωνικό τους έργο είναι η τόνωση της ιδέας της προστασίας κατά των οικονομικών συνεπειών εξ αιτίας επέλευσης κινδύνων, που πραγματοποιείται με τη μετάθεσή τους από το κάθε μεμονωμένο άτομο σε μια κοινωνία ατόμων μέσω του ασφαλιστή, πράγμα που συγχρόνως συμβάλλει στη διατήρηση της λαϊκής περιουσίας, καθώς επίσης και στο αίσθημα της ασφάλειας που γεννά στους ασφαλισμένους και το οποίο τους βοηθάει να αφιερωθούν περισσότερο απερίσκεπτοι στο δημιουργικό τους έργο¹.

Η ιδιωτική ασφάλιση συμπληρώνει σε σημαντικούς τομείς και την κοινωνική ασφάλιση. Συνταξιοδοτικά προγράμματα, ισόβιες πρόσοδοι, ασφαλίσεις νοσοκομειακής και ιατρικής περίθαλψης και πληρωμές εφάπαξ ποσών κατά την αποχώρηση εργαζομένων από την εργασία τους, ή σε περίπτωση θανάτου, αναπηρίας, κ.ά., καλύπτονται με ειδικά και σύνθετα προγράμματα ατομικών ή ομαδικών ασφαλίσεων ζωής². Έτσι, η ιδιωτική ασφάλιση καλείται να καλύψει συμπληρωματικά πολλές από τις ασφαλιστικές περιπτώσεις που μέχρι και πρόσφατα ακόμη καλύπτονταν αποκλειστικά από τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης.

Η ιδιωτική ασφάλιση σε αντίθεση με την κοινωνική, ενεργείται με την ελεύθερη βούληση όσων επιθυμούν να τύχουν ασφαλιστικής προστασίας έναντι ορισμένων κινδύνων που απειλούν τη ζωή, την αρτιμέλεια, την υγεία ή την περιουσία τους. Θα μπορούσαμε, έτσι, να πούμε πως το μέρος εκείνο κατά το οποίο υστερεί σε ποιότητα, η παρεχόμενη από την κοινωνική ασφάλιση προστασία, έρχεται να συμπληρώσει σε πολλές περιπτώσεις η ιδιωτική ασφάλιση. Είναι πάρα πολλοί εκείνοι που έχουν κύριο ασφαλιστικό φορέα έναν από τους φορείς της κοινωνικής ασφάλισης και καταφεύγουν παράλληλα στους φορείς της ιδιωτικής ασφάλισης για να συμπληρώσουν, κατά την αντίληψη και τις ιδιαίτερες ασφαλιστικές τους ανάγκες, την κύρια ασφάλισή τους.

Είναι γεγονός ότι η πρόοδος και η ανάπτυξη που παρατηρείται σήμερα στον τομέα των ασφαλίσεων που γίνονται πάνω στην ανθρώπινη ζωή, οφείλεται στο ότι η προστασία που παρέχεται από τους φορείς της κοινωνικής ασφάλισης είναι ελλιπής

¹ Ι. Ρόκκας, *Εισαγωγή στο δίκαιο της ιδιωτικής ασφάλισης*, Σμπύλιας, Αθήνα 1990, σ. 8

και αφήνει μεγάλα περιθώρια, που έρχεται να καλύψει με διάφορους ασφαλιστικούς συνδυασμούς η ιδιωτική ασφάλιση, η οποία έχει εξελιχθεί σε ένα σημαντικό παράγοντα της οικονομικής ζωής του τόπου³. Το κενό που παρουσιάζει το κρατικό σύστημα ασφάλισης και η αβεβαιότητα των ασφαλισμένων σχετικά με το μέλλον των ταμείων και των συντάξεων, αποτελούν μια σημαντική ευκαιρία για τον ιδιωτικό τομέα ασφάλισης, να καλύψει τα κενά αυτά που εμφανίζονται προσφέροντας εναλλακτικά προϊόντα. Οι κυριότεροι λόγοι που ευθύνονται για το δυσσιώνιο μέλλον του ασφαλιστικού συστήματος, είναι το «δημογραφικό πρόβλημα» και το «γενναιόδωρο των ασφαλιστικών παροχών».

1.1. Ο ρόλος της ιδιωτικής ασφάλισης

Είναι απαραίτητο το ασφαλιστικό σύστημα να εξασφαλίζει τη συνοχή, την αλληλεγγύη και την ανταποδοτικότητα, να είναι φερέγγυο, ευέλικτο και να συνδυάζει τα στοιχεία τόσο του αναδιανεμητικού όσο και του κεφαλαιοποιητικού συστήματος. Πρέπει να εξασφαλίζει τη συνοχή ανάμεσα στις γενιές. Δεν είναι σωστό η γενιά που έχει τη δύναμη να επιβάλλει ρυθμίσεις να αγνοεί τις συνέπειες που μπορεί να έχουν στην επόμενη γενιά επιβαρύνοντάς την, έτσι, υπέρμετρα. Οφείλει επίσης απαραίτητα να συνδυάζει με ικανοποιητικό τρόπο την αλληλεγγύη της κοινωνίας μας για την ανακούφιση των κοινωνικά αδυνάμων με την ανταποδοτικότητα που εκφράζει το αίσθημα δικαίου ή, με άλλα λόγια, μεγαλύτερες συντάξεις για όσους συνεισέφεραν πολύ περισσότερο. Επιπλέον, πρέπει να είναι φερέγγυο και εξασφαλισμένο, δηλαδή τα δικαιώματα των συνταξιούχων πρέπει να προστατεύονται απόλυτα. Δεν νοείται μετά από εργασία μιας ολόκληρης ζωής να τίθενται υπό αμφισβήτηση οι συνταξιοδοτικές παροχές των εργαζομένων.

Τέλος, ένα χαρακτηριστικό που πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη είναι το κόστος σε ένα συνταξιοδοτικό σύστημα, δηλαδή το κόστος με το οποίο οι εργαζόμενοι εξασφαλίζουν τις συνταξιοδοτικές παροχές. Με την έννοια του κόστους, εννοούμε τόσο το κόστος διαχείρισης του συστήματος, όσο και τις αποδόσεις που εξασφαλίζουν οι επενδύσεις των αποθεματικών. Είναι αυτονόητο ότι υψηλά διαχειριστικά έξοδα και χαμηλές αποδόσεις αποθεματικών, για δεδομένες εισφορές οδηγούν σε πολύ χαμηλές συνταξιοδοτικές παροχές⁴.

² Κ. Μακρή, *Η ιστορία της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα*, Εθνική Ασφαλιστική, Αθήνα 1996, σ.208

³ Μ. Πριναράκη, *Γενικές αρχές της ιδιωτικής ασφάλισης*, Financial Forum, Αθήνα 1999, σ. 117

⁴ Ν. Πετρέλλη, «Ο ρόλος της ιδιωτικής ασφάλισης», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 292, Ιούνιος 2001, σ. 43

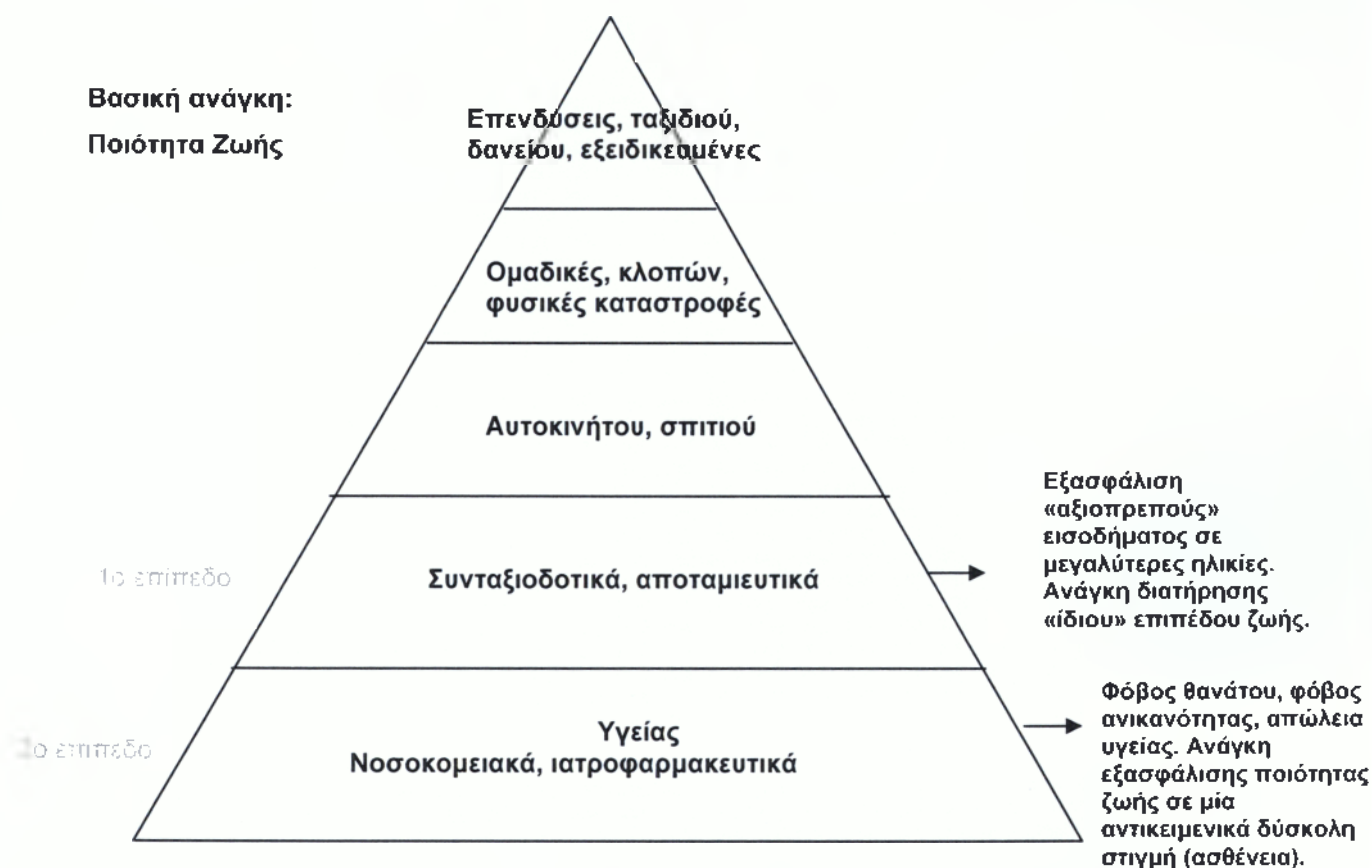
Η έννοια της ασφάλισης

Η βασική έννοια της ασφάλισης σήμερα είναι συνυφασμένη με την «Ασφάλεια Ζωής» που έχουν και τον πρωτεύοντα ρόλο σε επίπεδο κάλυψης βαθύτερων αναγκών. Όσον αφορά στη γλώσσα που ο καταναλωτής χρησιμοποιεί εμφανίζεται μια σύγχυση, αφού μέσα στον όρο «Ασφάλεια Ζωής» συχνά συμπεριλαμβάνει τις κατηγορίες προγραμμάτων που καλύπτουν τις βασικές του ανάγκες, δηλαδή, τα προγράμματα υγείας και σύνταξης. Η σύγχυση αυτή, είναι σαφέστατα μεγαλύτερη ανάμεσα στους μη κατόχους. Η ασφάλεια σαν έννοια αποκτά ένα ρόλο κυρίως αποταμιευτικό, για τη δύσκολη στιγμή, και για το μέλλον με απώτερο στόχο την εξασφάλιση της ποιότητας ζωής (για τον ίδιο/α και την οικογένεια), η οποία ορίζεται με δύο τρόπους όπως φαίνεται και στο σχήμα που ακολουθεί.

Ιεράρχηση αναγκών

Τα διάφορα προγράμματα μπορούν να ιεραρχηθούν όπως στο σχήμα. Τα δύο επίπεδα στη βάση της πυραμίδας, αντιπροσωπεύουν τη βασικότερη και σημαντικότερη ανάγκη του καταναλωτή σήμερα.

(Γράφημα 1)

2. Έρευνα για τον κλάδο ασφαλειών Ζωής και Υγείας

➤ Στις 8 Οκτωβρίου 2003 παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα έρευνας για τον κλάδο ασφαλειών Ζωής και Υγείας που ετοιμάστηκε από την Interamerican για την Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος. Η έρευνα διεξήχθη το Σεπτέμβριο του 2003 από την εταιρία έρευνας αγοράς της icap.

Στόχοι της έρευνας ήταν :

1. Η διερεύνηση της διείσδυσης του κλάδου των ασφαλειών Ζωής – Υγείας.
2. Η διερεύνηση των στάσεων και των συνηθειών του κοινού για τον κλάδο Ζωής – Υγείας.
3. Η καταγραφή του βαθμού γνώσης του κοινού για τον κλάδο Ζωής –Υγείας.
4. Η διερεύνηση της εικόνας των ασφαλιστικών εταιριών και των προγραμμάτων του κλάδου Ζωής – Υγείας.
5. Ο εντοπισμός και η αξιολόγηση από το κοινό των καναλιών διαμεσολάβησης του κλάδου Ζωής – Υγείας.

Συνολικά το ερευνητικό πρόγραμμα μελέτησε τις στάσεις ως προς τη συγκεκριμένη αγορά φανερώνοντας προοπτικές και τάσεις.

Οι παραπάνω στόχοι καλύφθηκαν από την προσέγγιση των:

- Κατόχων ασφαλιστικών καλύψεων Ζωής – Υγείας.
- Μη κατόχων ασφαλιστικών καλύψεων Ζωής – Υγείας.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δύο στάδια:

- Στάδιο Α. Ποιοτική έρευνα.
- Στάδιο Β. Ποσοτική έρευνα.

Μεθοδολογία της ποιοτικής έρευνας: Διεξήχθησαν 5 ομάδες συζήτησης ανάμεσα σε καταναλωτές που παρουσιάζουν το προφίλ που εμφανίζεται στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 1):

Πίνακας 1

Ομάδα	Ηλικία	Προφίλ
1	25-35	1/2 άντρες και 1/2 γυναίκες, κάτοχοι ασφαλιστικών προγραμμάτων των κλάδων Ζωής και Υγείας.
2	36-45	
3	25-35	1/2 άντρες και 1/2 γυναίκες, μη κάτοχοι ασφαλιστικών προγραμμάτων αλλά θετικοί στην ιδέα.
4	36-45	
5	30-45	1/2 άντρες και 1/2 γυναίκες, μη κάτοχοι ασφαλιστικών προγραμμάτων αλλά επιφυλακτικοί στην ιδέα.

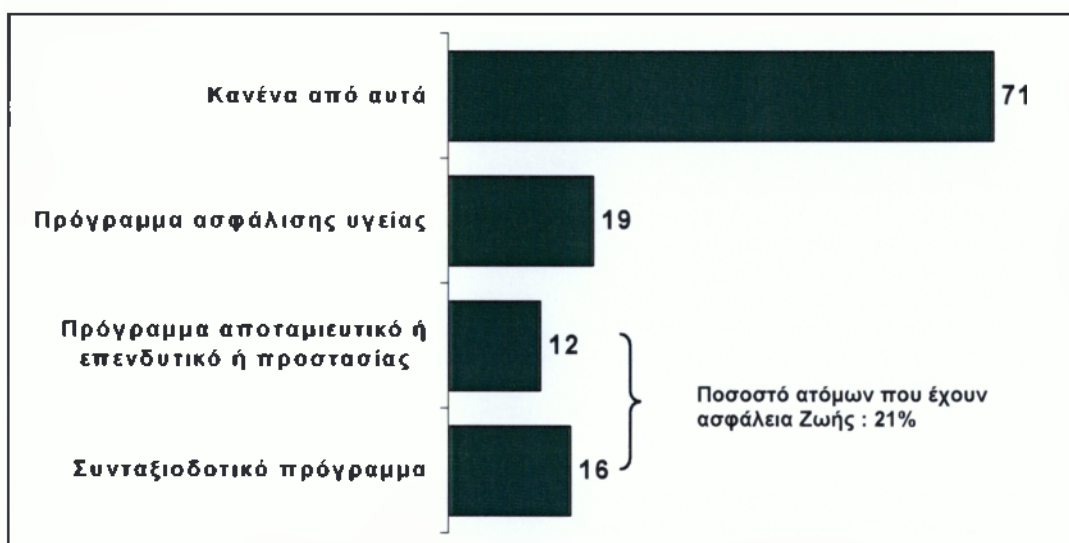
Μεθοδολογία της ποσοτικής έρευνας:

- Προσωπικές συνεντεύξεις στα σπίτια των ερωτώμενων.
- Το δείγμα της έρευνας είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού των ατόμων ηλικίας 25 έως 45 ετών.
- Κάλυψη Αθήνας, Θεσσαλονίκης και μεγάλων αστικών περιοχών.
- Τυχαίο δείγμα 600 ατόμων, ανδρών και γυναικών ηλικίας 25 έως 45 ετών.
- Επιπλέον δείγμα (booster sample) με κατόχους ασφαλιστικών συμβολαίων Ζωής και Υγείας για να επιτευχθούν 240 συνεντεύξεις με κατόχους ασφάλισης Ζωής και 240 συνεντεύξεις με κατόχους ασφάλισης Υγείας.
- Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν από 1/9/2003 έως 27/9/2003.

Διείσδυση ασφαλιστικών προγραμμάτων Ζωής και Υγείας

Βάση: όλοι οι ερωτώμενοι

Γράφημα 1

Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ιδιωτικής ασφάλισης

Γενικά τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η ασφάλιση συνοψίζονται στα ακόλουθα:

1. Καλύτερες παροχές και εξυπηρέτηση, εξασφαλίζοντας ποιότητας ζωής. Αυτό προσφέρει μια σιγουριά και ηρεμία. Η ασφάλεια μετατρέπεται σ' ένα στήριγμα για τον πελάτη, προσφέροντας φροντίδα για το μέλλον και την υγεία.
2. Η εξασφάλιση για το μέλλον (σύνταξη) παίζει σημαντικό ρόλο, δίνοντας μια σιγουριά για το αύριο.
3. Αίσθηση αξιοπρέπειας σε μια στιγμή που η αξιοπρέπεια είναι πολύ σημαντική.

Υπάρχει, όμως, και η άλλη όψη του νομίσματος. Συνοψίζοντας, παρουσιάζονται τα παρακάτω μειονεκτήματα:

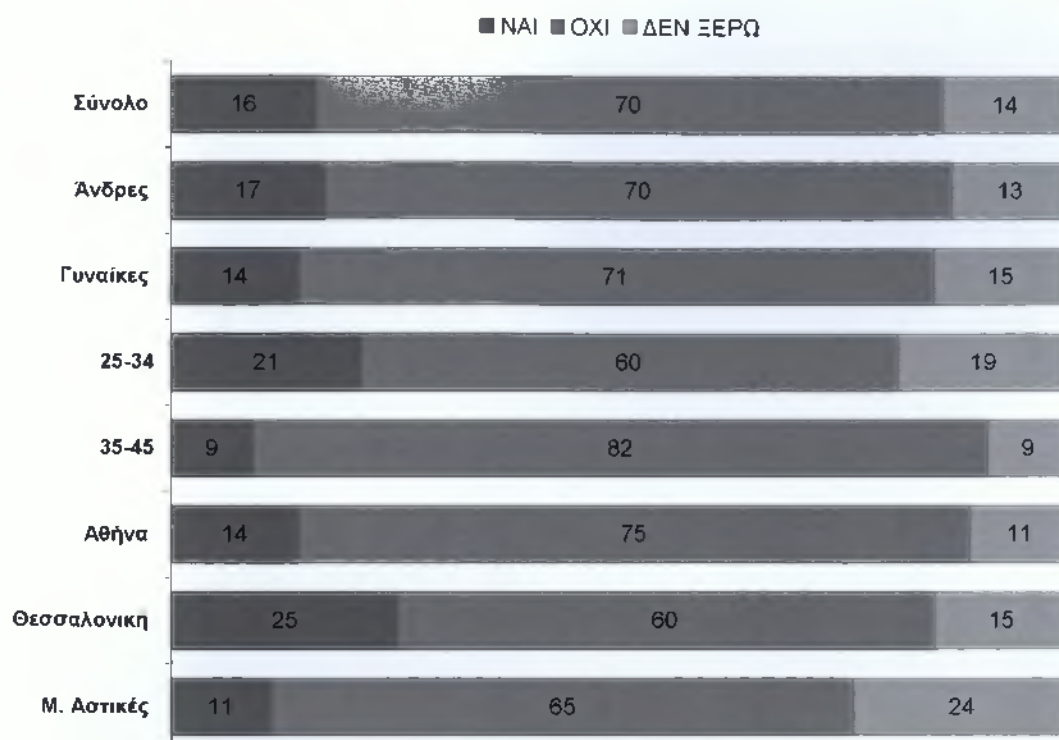
1. Το υψηλό κόστος.
2. Η αμφιλεγόμενη αξιοπιστία των ασφαλιστικών εταιριών.
3. Υπάρχει και το εμπορικό κομμάτι, η έννοια του «ό,τι πληρώνω, παίρνω», όπου η σχέση ασφαλιστικής και ασφαλιζόμενου αποκτά μια χροιά καθαρά οικονομική. Αυτό περιέχει τον κίνδυνο να υπάρξει μια αίσθηση εμπορικότητας, ακόμα και εκμετάλλευσης από την πλευρά της εταιρίας ως προς τον ασφαλιζόμενο. Η εμπορική πτυχή της σχέσης πελάτη – ασφαλιστικής είναι θεμιτή και αναμενόμενη, συχνά όμως, γίνεται σαφές στον ασφαλισμένο ότι η μοναδική μέριμνα της ασφαλιστικής εταιρίας αποσκοπεί στην εξασφάλιση του μέγιστου για εκείνη κέρδους, αγνοώντας τις δικές του ανάγκες και απαιτήσεις.

Στάση απέναντι στα συνταξιοδοτικά προγράμματα

Οι λόγοι για τους οποίους όλοι οι μη κάτοχοι δεν έχουν ασφαλιστικό πρόγραμμα σύνταξης είναι :

1. Το κόστος είναι πολύ υψηλό (48%)
2. Έχω κοινωνική ασφάλιση (38%)
3. Έλλειψη εμπιστοσύνης – κακή γνώμη (21%)
4. Ανασφάλεια για το αν θα μπορώ να πληρώνω τα ασφάλιστρα (18%)
5. Δεν είναι ξεκάθαρο το τοπίο των ασφαλιστικών εταιριών (16%)
6. Εμπιστεύομαι περισσότερο το κράτος, παρότι δίνει χαμηλές παροχές (16%)
7. Τα θεωρώ « χαμένα χρήματα» (14%)
8. Δεν έχω διερευνήσει το θέμα (12%)
9. Έχω ομαδικό συμβόλαιο ή προσωπική αποταμίευση (10%)
10. Οι συγκεκριμένες καλύψεις δε με αφορούν (9%)
11. Δεν γνωρίζω κανένα που έχει ήδη πάρει σύνταξη από ιδιωτική ασφάλιση (7%)
12. Δεν έχω κάποιον να με ενημερώσει, κατατοπίσει (4%)
13. Λόγω προηγούμενης κακής εμπειρίας (3%)
14. Δύσκολη η κατανόηση των καλύψεων (2%)
15. Κανένας ιδιαίτερος λόγος, έτυχε (2%)

Ποσοστό ατόμων (μη κατόχων) που σκοπεύουν να αποκτήσουν ασφαλιστικό πρόγραμμα στο μέλλον

Γράφημα 2

Λόγοι για τους οποίους οι μη κάτοχοι σκοπεύουν να αποκτήσουν ασφαλιστικό πρόγραμμα σύνταξης στο μέλλον

1. Για να αυξήσω το ποσό που παίρνω / θα παίρνω από τη σύνταξη (55%)
2. Δεν θεωρώ ότι καλύπτομαι επαρκώς από άλλες ασφαλίσσεις – θέλω να συμπληρώσω παροχές άλλων ασφαλίσεων (36%)
3. Οι συνταξιοδοτικές παροχές του κοινωνικού συστήματος είναι αβέβαιες (24%)
4. Για ενίσχυση της αποταμίευσης (23%)
5. Για εξασφάλιση της οικογένειάς μου (20%)
6. Δεν έχω καμία άλλη ασφάλιση (9%)
7. Για να αναγκαστώ – πιεστώ για να κάνω οικονομίες (6%)
8. Για σιγουριά – εξασφάλιση σε περίπτωση απώλειας εισοδήματος (5%)
9. Για επένδυση (5%)

Λόγοι για τους οποίους οι μη κάτοχοι δεν σκοπεύουν να αποκτήσουν συμβόλαιο σύνταξης στο μέλλον

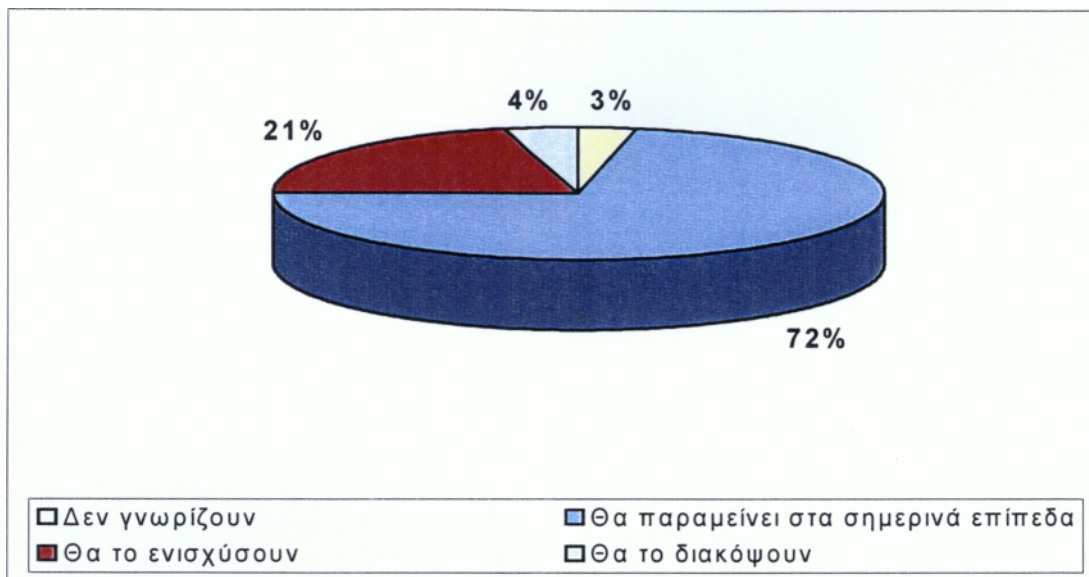
1. Έχω κοινωνική ασφάλιση (41%)
2. Το κόστος είναι πολύ υψηλό (33%)
3. Έλλειψη εμπιστοσύνης / κακή γνώμη (22%)
4. Τα θεωρώ «χαμένα χρήματα» (12%)
5. Οι εταιρίες δεν σου δίνουν όσα υπόσχονται (7%)
6. Ανασφάλεια για το αν θα μπορώ να πληρώνω τα ασφάλιστρα (5%)
7. Λόγω προηγούμενης κακής εμπειρίας (4%)
8. Δεν είναι ξεκάθαρο το τοπίο των ασφαλιστικών εταιρειών (3%)
9. Έχω ομαδικό συμβόλαιο ή προσωπική αποταμίευση (3%)
10. Δεν έχω διερευνήσει το θέμα (2%)

Λόγοι για τους οποίους απέκτησαν ασφαλιστικό πρόγραμμα σύνταξης όλοι οι κάτοχοι των συνταξιοδοτικών προγραμμάτων

1. Για να αυξήσω το ποσό που παίρνω/θα παίρνω από τη σύνταξη (55%)
2. Δεν θεωρώ ότι καλύπτομαι επαρκώς από άλλες ασφαλίσεις. Θέλω να συμπληρώσω παροχές άλλων ασφαλίσεων (36%)
3. Οι συνταξιοδοτικές παροχές του κοινωνικού συστήματος είναι αβέβαιες (25%)
4. Για σιγουριά – εξασφάλιση σε περίπτωση απώλειας εισοδήματος (25%)
5. Για ενίσχυση αποταμίευσης (23%)
6. Για εξασφάλιση της οικογένειάς μου (18%)
7. Για επένδυση (12)%
8. Για να αναγκαστώ – πιεστώ για να κάνω οικονομίες (11%)
9. Δεν έχω καμία άλλη ασφάλιση (10%)
10. Δεν έχω καμία άλλη ασφάλιση

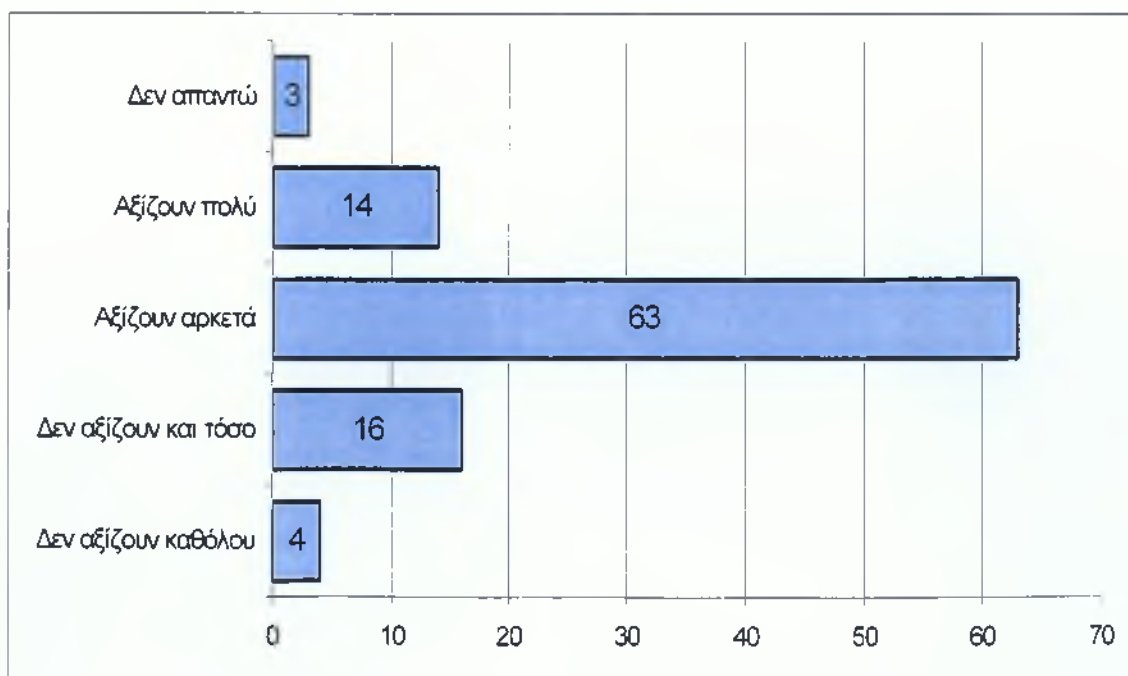
Τι σκοπεύουν να κάνουν με το συνταξιοδοτικό πρόγραμμα όλοι οι κάτοχοι των συνταξιοδοτικών προγραμμάτων

Γράφημα 3

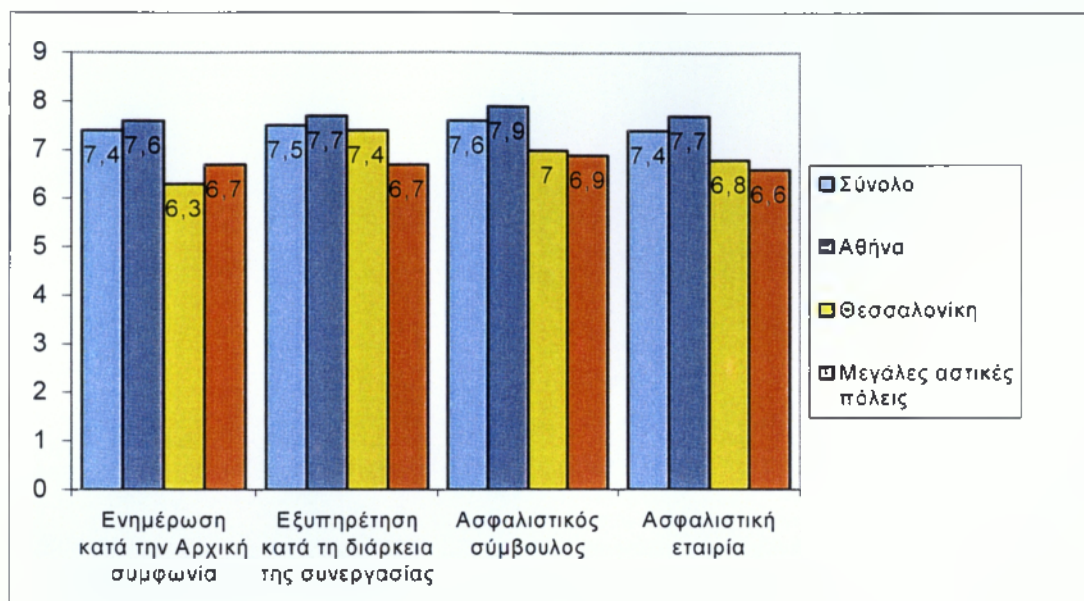
Κατά πόσο θεωρούν οι κάτοχοι των συνταξιοδοτικών προγραμμάτων ότι αξίζουν τα χρήματα για το συνταξιοδοτικό πρόγραμμα

Γράφημα 4

**Βαθμός ικανοποίησης των κατόχων από τα συνταξιοδοτικά προγράμματα
(κλίμακα: 1 = καθόλου, 10 = απόλυτα)**

Γράφημα 5

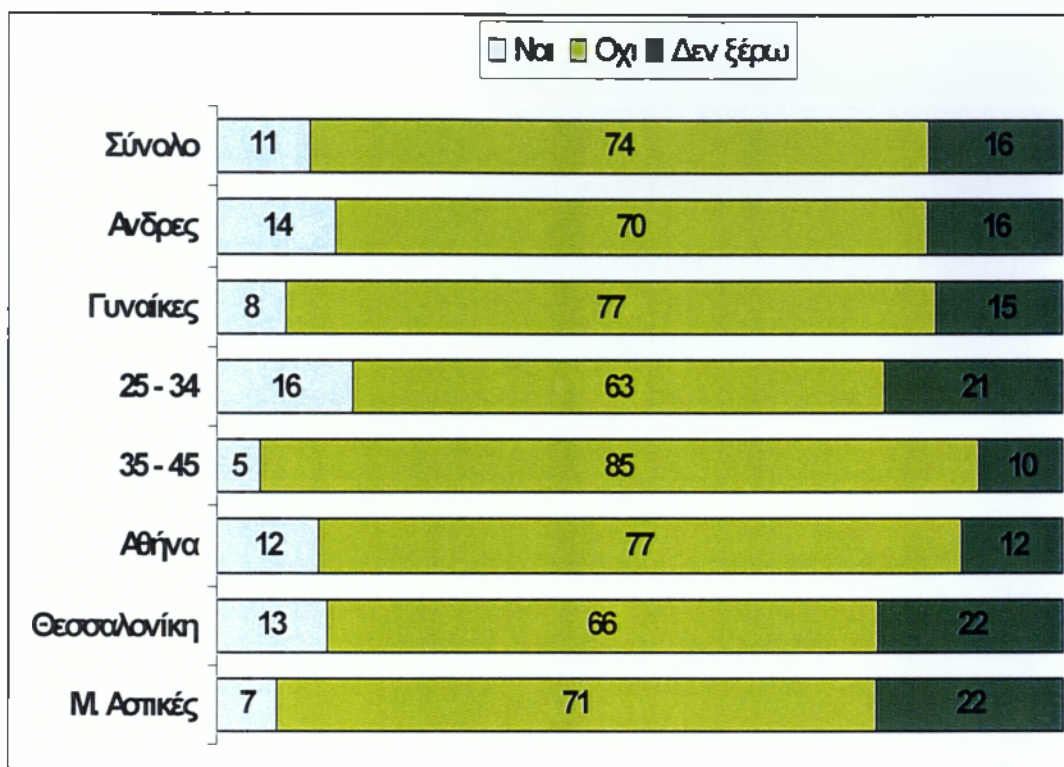
Στάση απέναντι στα προγράμματα αποταμίευσης ή/και προστασίας

Λόγοι για τους οποίους όλοι οι μη κάτοχοι δεν έχουν ασφαλιστικό πρόγραμμα αποταμίευσης ή/και προστασίας

1. Το κόστος είναι πολύ υψηλό (46%)
2. Είναι περιττό έξοδο, καλύπτω την ανάγκη με την κοινωνική ασφάλιση (27%)
3. Έλλειψη εμπιστοσύνης προς τον κλάδο (21%)
4. Οι συγκεκριμένες καλύψεις δεν με αφορούν (15%)
5. Δεν έχω διερευνήσει το θέμα (15%)
6. Ανασφάλεια για το αν θα μπορώ να πληρώνω τα ασφάλιστρα (15%)
7. Το θεωρώ «χαμένα χρήματα» (15%)
8. Ομαδικό συμβόλαιο εργοδότη/προσωπική αποταμίευση (12%)
9. Δεν είναι ξεκάθαρο το τοπίο των ασφαλιστικών εταιριών (12%)
10. Εμπιστεύομαι περισσότερο το κράτος παρότι οι παροχές που δίνει είναι χαμηλές (10%)
11. Δεν γνωρίζω ανθρώπους που έχουν ήδη πάρει σύνταξη από ιδιωτική ασφάλεια (8%)
12. Δεν έχω κάποιον να με ενημερώσει, κατατοπίσει (4%)
13. Λόγω προηγούμενης κακής εμπειρίας (3%)
14. Είναι δύσκολη η κατανόηση των καλύψεων (2%)

Ποσοστό ατόμων (μη κατόχων) που σκοπεύουν να αποκτήσουν ασφαλιστικό πρόγραμμα αποταμίευσης ή /και προστασίας στο μέλλον

Γράφημα 6

Λόγοι για τους οποίους οι μη κάτοχοι (47 άτομα) σκοπεύουν να αποκτήσουν ασφαλιστικό πρόγραμμα αποταμίευσης ή/και προστασίας στο μέλλον

1. Για εξασφάλιση της οικογένειάς μου (51%)
2. Για σιγουριά, εξασφάλιση σε περίπτωση απώλειας εισοδήματος (38%)
3. Για ενίσχυση της αποταμίευσης (36%)
4. Για να αυξήσω το ποσό που παίρνω/θα παίρνω από τη σύνταξη (21%)
5. Δεν θεωρώ ότι καλύπτομαι επαρκώς από άλλες ασφαλίσεις, θέλω να συμπληρώσω παροχές άλλων ασφαλίσεων (13%)
6. Για επένδυση (9%)
7. Για να αναγκαστώ, πιεστώ για να κάνω οικονομίες (6%)
8. Οι συνταξιοδοτικές παροχές του κοινωνικού συστήματος είναι αβέβαιες (4%)

Λόγοι για τους οποίους οι μη κάτοχοι δεν σκοπεύουν να αποκτήσουν ασφαλιστικό πρόγραμμα αποταμίευσης ή/και προστασίας στο μέλλον

1. Το κόστος είναι πολύ υψηλό (34%)
2. Έχω κοινωνική ασφάλιση (30%)
3. Έλλειψη εμπιστοσύνης, κακή γνώμη (21%)
4. Τα θεωρώ «χαμένα χρήματα» (11%)
5. Έχω ομαδικό συμβόλαιο ή προσωπική αποταμίευση (8%)
6. Οι εταιρίες δεν σου δίνουν όσα υπόσχονται (6%)
7. Ανασφάλεια για το αν θα μπορώ να πληρώνω τα ασφάλιστρα (3%)

Στάσεις και τάσεις στην ασφαλιστική αγορά

- Η εικόνα της αγοράς αποτελείται από διαφορετικά μεγέθη εταιριών. Από μικρές, περιφερειακές, τοπικές μέχρι και πιο μεγάλες ξένες πολυεθνικές.
- Υπάρχει ένα κλίμα ανταγωνισμού, το οποίο είναι καλό για τον καταναλωτή γιατί υπάρχει καλύτερη προσφορά υπηρεσιών και προϊόντων. Γενικά, οι ανάγκες των καταναλωτών στο σύνολο καλύπτονται.
- Οι εταιρίες που ξεχωρίζουν είναι 2-3 μεγάλες από τις υπόλοιπες που κυμαίνονται στα ίδια πλαίσια, ανάλογα με την κατηγορία τους.
- Πλέον, η ιδιωτική ασφάλιση τείνει να γίνει αναγκαία και φαίνεται ως η μόνη λύση από την δημόσια ασφάλιση.
- Η τάση των ασφαλιστικών εταιριών να μπαίνουν σε τραπεζικούς οργανισμούς υπογραμμίζουν την φερεγγυότητα μιας εταιρίας.
- Υπάρχει, όμως, η αίσθηση, ειδικά από τους μη κατόχους, ότι η ιδιωτική ασφάλιση είναι για υψηλότερα από τα μέσα εισοδήματα.
- Υπάρχει μια αίσθηση ανασφάλειας ως προς την αξιοπιστία των εταιριών βγάζοντας στην επιφάνεια ένα κερδοσκοπικό προφίλ.
- Το θέμα της δημόσιας ασφάλισης αποτελεί ένα μεγάλο κεφάλαιο στο συγκεκριμένο θέμα. Ειδικά όταν αναφέρονται το ΙΚΑ, το ΤΕΒΕ και γενικότερα τα «φτωχότερα» ταμεία τα οποία συνδέονται με μια προβληματική κατάσταση προσδίδονται χαρακτηρισμοί όπως ταλαιπωρία, αδιαφορία, χάσιμο χρόνου και χρημάτων.
- Φαίνεται, λοιπόν, ότι δημιουργείται σταδιακά ένα πιο πρόσφορο έδαφος για την περαιτέρω ανάπτυξη του ιδιωτικού ασφαλιστικού χώρου.

Γενικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την παραπάνω έρευνα

Τα εμπόδια που συναντούν οι μη κάτοχοι για την απόκτηση προγραμμάτων ασφάλισης Ζωής και Υγείας είναι κυρίως το υψηλό κόστος και σε δεύτερη μοίρα οι αμφιβολίες για την αξιοπιστία του κλάδου (η πληρωμή των αποζημιώσεων και το μη ξεκάθαρο τοπίο των εταιριών).

Οι κύριοι λόγοι για τους οποίους οι κάτοχοι επιλέγουν να αποκτήσουν ασφαλιστικό πρόγραμμα σύνταξης είναι η εξασφάλιση μεγαλύτερου ποσού σύνταξης και η αντίληψη ότι η κοινωνική ασφάλιση δεν τους καλύπτει επαρκώς. Για την απόκτηση των προγραμμάτων αποταμίευσης και προστασίας είναι η εξασφάλιση της οικογένειας και η ανασφάλεια απώλειας εισοδήματος.

Μεταξύ των κατόχων, ποσοστό περίπου 20% δηλώνει ότι επιθυμεί να ενισχύσει το πρόγραμμα που διαθέτει .

Όσον αφορά τους μη κατόχους , το 11% επιθυμεί να αποκτήσει ασφαλιστικό πρόγραμμα αποταμίευση ή προστασίας και το 16% σύνταξης.

Γενικά οι κάτοχοι δηλώνουν υψηλά επίπεδα ικανοποίησης.

Όσον αφορά τη στάση του κοινού απέναντι στην ασφαλιστική αγορά φαίνεται ότι δημιουργείται πρόσφορο έδαφος για την περαιτέρω ανάπτυξη της αγοράς καθώς μεγάλο ποσοστό του κοινού πιστεύει ότι η ιδιωτική ασφάλιση τείνει να αντικαταστήσει την κοινωνική.

Παρόλα αυτά το υψηλό κόστος και η ανάγκη για πιο ευέλικτα προγράμματα προσαρμοσμένα στον κάθε πελάτη είναι τα στοιχεία που η ασφαλιστική αγορά πρέπει να αντιμετωπίσει δυναμικά για να μην αποτελέσουν εμπόδιο στην ανάπτυξή της.

B. Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων

1. Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στα δημόσια οικονομικά

Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μεν έμμεση αλλά μπορεί να είναι πολύ σημαντική σε πολλές κοινοτικές χώρες. Σε μερικές από αυτές, για παράδειγμα, η επιτυχία των ιδιωτικών συστημάτων μπορεί να συμβάλλει στον περιορισμό των πιέσεων για αυξημένες δαπάνες σε σχέση με τις κρατικές συντάξεις και να δώσει έτσι στις κυβερνήσεις μεγαλύτερη ελευθερία, ώστε να αναχαιτίσουν τη μελλοντική αύξηση των δαπανών στα δημόσια συστήματα.

Τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα – εξαιτίας του οργανωτικού κατακερματισμού των ασφαλιστικών ταμείων, της γήρανσης του πληθυσμού, των περιορισμών που τίθενται στη διαχείριση των αποθεματικών τους, της εισφοροδιαφυγής και άλλων παραγόντων – «ευνοούν» το συμπληρωματικό ρόλο τον οποίο καλείται να διαδραματίσει η ιδιωτική ασφάλιση στα πλαίσια ενός τριπλού συστήματος πρόνοιας (Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης, Επικουρικά Ταμεία, Ιδιωτικές Ασφαλιστικές Εταιρείες) και αυξάνουν τη ζήτηση αποταμιευτικών – συνταξιοδοτικών συστημάτων⁵.

Η ανάγκη για άμεση επανεξέταση του συνταξιοδοτικού συστήματος της χώρας μας, επισημαίνεται σε μελέτη του IOBE για το ασφαλιστικό, σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα, η Ιταλία και η Αυστρία κατατάσσονται πρώτες, σε όρους επιδείνωσης του ασφαλιστικού προβλήματος. Ιδίως σε ό,τι αφορά τη χώρα μας, η επιδείνωση είναι ραγδαία, και η σημερινή αδράνεια μπορεί να την οδηγήσει σε αδιέξοδο. Η δαπάνη για τις συντάξεις έφθανε το 2000 στο 12,6% του ΑΕΠ, ενώ οι προβλέψεις για το 2030 ανεβάζουν το ποσοστό σε 19,6% και για το 2050 σε 24,8% του ΑΕΠ.

Παράλληλα το IOBE επισημαίνει τη σπουδαιότητα της μακροχρόνιας αποταμίευσης και της ιδιωτικής ασφάλισης για την επίλυση του μεγάλου προβλήματος των ασφαλιστικών υποχρεώσεων. Το πρόβλημα αποδίδεται στη δημογραφική ανισορροπία (γήρανση του πληθυσμού, αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης, χαμηλά επίπεδα γεννητικότητας), το δημόσιο χρέος, τα ελλείμματα των ταμείων και την ανεργία. Η ανεργία επιδεινώνει ακόμη περισσότερο το πρόβλημα, ιδίως στην περίοδο ύφεσης που παρατηρήθηκε την τελευταία διετία.

⁵ Μ. Κούρμπελα, «Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στα δημόσια οικονομικά», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 315, Μάιος 2003, σ. 46-52.

Στην ΕΕ των 15, το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε το 2001 στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας δεκαετίας, στο 7,4%, όμως η άνοδος του ποσοστού σε 7,7% το 2002 και σε 8% το 2003, ήταν σημαντική λόγω της ύφεσης. Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, σημειώνει τα χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης στην ΕΕ το 2002 με ποσοστό 56,7%.

Σύμφωνα με τη μελέτη, οι σύγχρονες τάσεις της ασφαλιστικής μεταρρύθμισης παγκοσμίως επιβάλλουν τη δημιουργία συστημάτων πολλαπλών λειτουργιών που ενσωματώνουν αναδιανομή πλούτου, αποταμίευση και ασφάλεια σε επιμέρους διοικητικούς και χρηματοδοτικούς μηχανισμούς ή πυλώνες μέσα από υποχρεωτικά συστήματα ασφάλισης κρατικής και ιδιωτικής διαχείρισης και προαιρετικά συστήματα ασφάλισης καθαρά ιδιωτικής διαχείρισης. Χαρακτηριστική είναι η προσπάθεια απεμπλοκής της κρατικής μέριμνας για εξασφάλιση των συντάξεων και προώθησης μορφών χρηματοδότησης περισσότερο κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα και λιγότερο διανεμητικού.

Το ασφαλιστικό σύστημα σύμφωνα με το IOBE, πρέπει να αντιμετωπισθεί ως αναπτυξιακό πρόβλημα και όχι ως λογιστικό. Η ανάπτυξη κεφαλαιοποιητικών σχημάτων εμφανίζεται στην Ελλάδα με τα επαγγελματικά ταμία του ν 3029/2002. Ο νόμος αυτός, δίνει στις ασφαλιστικές εταιρίες τη δυνατότητα άσκησης επαγγελματικών ασφαλίσεων, με ισοδύναμους όρους. Στο σημείο αυτό το IOBE επισημαίνει ότι η ενίσχυση της μακροχρόνιας αποταμίευσης και η εγκαθίδρυση συνταξιοδοτικών συστημάτων κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα, προϋποθέτει αναπροσαρμογές νομοθετικού και φορολογικού πλαισίου. Τα φορολογικά κίνητρα που πρέπει να θεσμοθετηθούν, πρέπει να βασίζονται σε μακροχρόνιο σχεδιασμό και να εστιάζονται στα προϊόντα που διασφαλίζουν συσσώρευση κεφαλαίου.

Παράλληλα, επισημαίνεται η ανάγκη λήψης πρωτοβουλιών για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών συνταξιοδοτικής προστασίας, αναγνωρίζοντας την ιδιωτική ασφάλιση ως φορέα που μπορεί να ασκεί επαγγελματικές ασφαλίσεις (με όρους και φορολογικά κίνητρα ισοδύναμα αυτών των επαγγελματικών ταμείων) αλλά και με την παρότρυνση και διευκόλυνση των πολιτών να στραφούν προς αποταμιευτικά προγράμματα (π.χ. ασφαλιστήρια συμβόλαια)⁶.

⁶ «Η κατάσταση σήμερα», *Η Ναυτεμπορική*, 4 Νοεμβρίου 2004.

2. Προώθηση της ιδιωτικής ασφάλισης και προβλέψεις εξέλιξης της ζήτησης των ασφαλιστικών υπηρεσιών

Η ζήτηση των υπηρεσιών της ιδιωτικής ασφάλισης αναμένεται ότι θα συνεχίσει να αυξάνεται και τα επόμενα χρόνια. Πιθανώς, οι ρυθμοί ανάπτυξης να μην είναι τόσο υψηλοί, όσο αυτοί των προηγούμενων ετών, εξακολουθούν όμως να είναι ανώτεροι του πληθωρισμού, καθώς ο κλάδος της ιδιωτικής ασφάλισης εξακολουθεί να αυξάνει το μερίδιό του στα πλαίσια της ελληνικής οικονομίας. Μεταξύ των παραγόντων που αναμένεται να διαμορφώσουν την πορεία εξέλιξης της ζήτησεως είναι η ευρύτερη συνειδητοποίηση ότι η ιδιωτική ασφάλιση μπορεί και πρέπει να αποτελέσει τον τρίτο πυλώνα στήριξης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης (σε συνδυασμό με τα επικουρικά ταμεία και τα ταμεία κύριας συντάξεως), ενεργώντας συμπληρωματικά προς την κοινωνική ασφάλιση, με τα εναλλακτικά συνταξιοδοτικά - αποταμιευτικά σχήματα.

Τα εργαλεία της πολιτικής για την προώθηση της ιδιωτικής ασφάλισης συνταξιοδότησης είναι τα φορολογικά κίνητρα. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο σε ορισμένες κοινοτικές χώρες έχουν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και οι ομοσπονδίες των εργοδοτών. Στην Ολλανδία, για παράδειγμα, αλλά και στη Δανία και τη Σουηδία, οι κοινοτικοί εταίροι υπογράφουν συλλογικές συμφωνίες για την ασφάλιση επαγγελματικής συνταξιοδότησης σε ταμειακό επίπεδο. Η συμμετοχή στα συστήματα αυτά είναι υποχρεωτική. Τα ποσοστά κάλυψης των συστημάτων αυτών είναι πολύ υψηλά και φτάνουν το 91% των εργαζομένων στην Ολλανδία. Εξάλλου, η Ιταλία σκοπεύει να καταστήσει υποχρεωτική τη συμμετοχή σε ιδιωτικά ασφαλιστικά ταμεία. Άλλες κοινοτικές χώρες όπως το Βέλγιο, η Γερμανία και η Ισπανία, ακολουθούν τώρα την προσέγγιση αυτή ή προετοιμάζουν μέτρα για να επιτύχουν μια τέτοια εξέλιξη.

Με βάση τα προβλεπόμενα από το νόμο συστήματα και τις δεσμευτικές συλλογικές συμφωνίες, η συμμετοχή στα συνταξιοδοτικά συστήματα που εξασφαλίζουν αρκετά υψηλά επίπεδα συμπληρωματικού εισοδήματος, μετά από πλήρη σταδιοδρομία, είναι υποχρεωτική για τη μεγάλη πλειοψηφία των εργαζομένων στις περισσότερες κοινοτικές χώρες. Από μερίδα κοινοτικών εκφράζονται ενδοιασμοί ότι τα υποχρεωτικά, επαγγελματικά συστήματα συνταξιοδότησης, σε όλους τους τομείς, ενδέχεται να μη συμβιβάζονται με την κοινοτική νομοθεσία περί ανταγωνισμού. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) θεωρεί τέτοιου είδους συστήματα ως επιχειρήσεις, και κατά συνέπεια, απαιτείται μία κατά περίπτωση αξιολόγηση, σχετικά με το αν η υποχρεωτική ή όχι συμμετοχή δικαιολογείται από κοινωνικούς σκοπούς

Υπάρχει σχετική απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση C-67/96 (Albany International), της 21ης Σεπτεμβρίου 1999. Έως τώρα, ωστόσο, η νομοθεσία περί ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν αποτελούσε σοβαρό εμπόδιο για την ανάπτυξη των υποχρεωτικών επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων. Υποστηρίζεται, όμως, πως μια ισχυρότερη νομική βάση θα βοηθούσε σημαντικά τους αρμόδιους να λαμβάνουν τις σχετικές πολιτικές αποφάσεις στις κοινοτικές χώρες.

3. Με συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα θα εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων

Στην εαρινή σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (20 και 21 Μαρτίου 2003) που έγινε στις Βρυξέλες, οι Ευρωπαίοι ηγέτες συζήτησαν το θέμα των συντάξεων ως ένα από τα βασικότερα θέματα και ειδικά την ανάγκη χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας, «προκειμένου να εξασφαλιστούν επαρκείς συνταξιοδοτικές παροχές σε μια εποχή που ο πληθυσμός γερνά», όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες ζήτησαν από τις χώρες της Ένωσης να προχωρήσουν σε περισσότερες μεταρρυθμίσεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Ζήτησαν, επίσης, διαρκή εφαρμογή της ανοικτής μεθόδου συντονισμού στον τομέα των συντάξεων, όπως και επισκόπηση της προόδου το 2006, με τη συμμετοχή και των νέων χωρών - μελών.

Εξάλλου, σε προηγούμενη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και συγκεκριμένα στη σύνοδο του Λάακεν (2001), το Συμβούλιο Υπουργών και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασαν και έθεσαν πέντε στόχους για την οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων, οι οποίοι είναι οι ακόλουθοι:

1. Επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης (αυτός ο στόχος αναφέρεται συνεχώς για την επίτευξη βιώσιμων συστημάτων).
2. Προσφορά αποτελεσματικών κινήτρων για τη συμμετοχή των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, ειδικά στα συνταξιοδοτικά συστήματα (παράταση επαγγελματικού βίου).
3. Μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων κατά τον ενδεδειγμένο τρόπο, λαμβάνοντας υπόψη το συνολικό σκοπό της διατήρησης της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών. Ταυτόχρονα η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών

- συστημάτων πρέπει να συνοδεύεται από υγιείς φορολογικές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης, εφόσον χρειάζεται, της μείωσης του χρέους.
4. Εξασφάλιση ότι οι συνταξιοδοτικές παροχές και οι μεταρρυθμίσεις διατηρούν μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ ενεργού και συνταξιούχου πληθυσμού και,
 5. Εξασφάλιση ότι τα ιδιωτικά και δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα μπορούν να παρέχουν συντάξεις με την απαραίτητη αποδοτικότητα, προσιτότητα, δυνατότητα μεταφοράς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και ασφάλεια⁷.

⁷ Μ. Κούρμπελα, «Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στα δημόσια οικονομικά», ό.π.

Συμπεράσματα

Η κοινωνική ασφάλιση παρουσιάζει μεγάλα κενά, δημιουργώντας έτσι πρόσφορο έδαφος για τη συμπλήρωσή τους από την ιδιωτική ασφάλιση, η οποία αναπτύσσεται συνεχώς έχοντας εξελιχθεί σε ένα σημαντικό οικονομικό παράγοντα. Η ασφάλεια αποκτά κυρίως ρόλο με στόχο την εξασφάλιση αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου.

Από τους βασικότερους λόγους σύναψης ιδιωτικών ασφαλιστηρίων είναι η εξασφάλιση μεγαλύτερης σύνταξης και η αίσθηση πως δεν παρέχεται επαρκής κάλυψη απ' την κοινωνική ασφάλιση. Απ' την άλλη βασικότεροι λόγοι απόρριψης της ιδιωτικής ασφάλισης είναι το υψηλό της κόστος καθώς και η επιφυλακτικότητα για την αξιοπιστία ιδιωτικών, κερδοσκοπικού χαρακτήρα, επιχειρήσεων.

Η δημογραφική ανισορροπία, το δημόσιο χρέος, τα ελλείμματα των ταμείων και η ανεργία είναι παράγοντες στους οποίους αποδίδεται το πρόβλημα. Η ιδιωτική ασφάλιση καλείται να ενεργήσει συμπληρωματικά προς την κοινωνική με εναλλακτικά συνταξιοδοτικά – αποταμιευτικά προγράμματα. Για την προώθησή της ένα από τα καλύτερα εργαλεία της πολιτικής είναι τα φορολογικά κίνητρα.

Η συνεργασία της δημόσιας και της ιδιωτικής ασφάλισης φαίνεται ως ένας καλός τρόπος για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1. Συνοπτική εκτίμηση του συνταξιοδοτικού μας συστήματος

Σε κίνδυνο βρίσκονται τα ασφαλιστικά ταμεία της χώρας, καθώς η αναλογία στα περισσότερα ταμεία είναι λιγότεροι από δύο εργαζόμενοι για ένα συνταξιούχο, ενώ στο «κόκκινο» βρίσκονται 12 από τα 28 ασφαλιστικά ταμεία της χώρας, δεδομένου ότι μειώνεται συνεχώς η σχέση ασφαλισμένου - συνταξιούχου. Κρίνοντας την κοινωνική ασφάλιση, δεν μπορούμε να πούμε πως είναι θεσμός καταξιωμένος στο λαϊκό αίσθημα. Πολλά παράπονα διατυπώνονται σε βάρος των φορέων της κοινωνικής ασφαλίσεως, για την εξυπηρέτηση των ασφαλισμένων, την ποιότητα της περιθάλψεως, την πενιχρότητα των συντάξεων, το ύψος του ασφαλίστρου, κ.α. Ακόμη, επικρίνεται η κοινωνική ασφάλιση για τον τρόπο διαχείρισεως και διαθέσεως των εισπραττόμενων εισφορών, καθώς και για τον τρόπο που διοικούνται οι σχετικοί Οργανισμοί.

Κατά υπολογισμούς των επικριτών της κοινωνικής ασφαλίσεως, η ιδιωτική θα μπορούσε να αποδώσει καλύτερα αποτελέσματα, με πολύ χαμηλότερο κόστος. Γεγονός είναι πως στους οργανισμούς αυτούς, παρουσιάζονται ως μειονεκτήματα η γραφειοκρατική οργάνωση, που χαρακτηρίζει όλους τους κρατικούς και ημικρατικούς οργανισμούς, καθώς και η έλλειψη της ατομικής πρωτοβουλίας και του κινήτρου του κέρδους, που έχει ως συνέπεια, από τη μία την αύξηση των εξόδων λειτουργίας και από την άλλη την έλλειψη προθυμίας και ζωτικότητας στην εξυπηρέτηση των ασφαλισμένων. Έτσι, το ασφάλιστρο διαμορφώνεται σε ύψος δυσανάλογο με την ποιότητα της παρεχόμενης ασφαλιστικής προστασίας και δίδεται στους ασφαλισμένους, που ταλαιπωρούνται, το δικαίωμα για δυσμενή σχόλια και παράπονα, που καταλήγουν, πολλές φορές, σε έντονες διαμαρτυρίες¹. Δυστυχώς, λόγοι όπως η συχνή εναλλαγή ατόμων στις ανώτατες διοικητικές θέσεις των οργανισμών που ασκούν κοινωνική ασφάλιση έχουν ως συνέπεια την κακοδιαχείριση και κακοδιοίκηση ορισμένων από αυτούς και την αδυναμία τους να ανταποκριθούν ακόμα και στις βασικότερες υποχρεώσεις τους. Φθάσαμε έτσι στο έσχατο σημείο, να βλέπουμε συχνά δημοσιεύματα στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο, που αναφέρονται στην άρνηση των φαρμακευτικών συλλόγων να χορηγήσουν φάρμακα στους ασφαλισμένους πότε του ενός και πότε του άλλου οργανισμού κοινωνικής ασφαλίσεως, αν δεν εξοφληθούν χρέη του παρελθόντος, η ακόμη ότι

¹ Μ. Πριναράκη, *Γενικές αρχές της ιδιωτικής ασφαλίσεως*, Financial Forum, Αθήνα 1999, σ. 168

ύστερα από λίγα χρόνια το ΙΚΑ θα περιέλθει σε αδυναμία καταβολής συντάξεων κ.ο.κ. Όλα αυτά, βεβαίως, δημιουργούν μία κοινωνική δυσφορία, μια κοινωνική ανησυχία και ανασφάλεια, απόλυτα δικαιολογημένη, γιατί προοιωνίζεται ένα τεράστιο κοινωνικό πρόβλημα που έρχεται και το οποίο θα πλήξει μεν ευθέως την ομάδα των συνταξιούχων της κοινωνικής ασφάλισης, αλλά θα έχει και δυσμενέστερες επιπτώσεις και προεκτάσεις σε ολόκληρο τον κοινωνικό ιστό της χώρας. Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών πρέπει να αναζητηθεί στην ιδιωτική ασφάλιση, στην οποία επιβάλλεται να αρχίσουν να προσφεύγουν διάφορες ομάδες εργαζομένων για τη συμπληρωματική κάλυψή τους με ιδιωτικά πλέον ασφαλιστήρια συνταξιοδότησεως και περιθάλψεως. Οι χώρες της ΕΕ έχουν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, ξεκινήσει μεταρρυθμίσεις, με σκοπό την εξασφάλιση επαρκούς εισοδήματος για τους ηλικιωμένους στο μέλλον, χωρίς να διακυβευτεί η υγεία των δημοσίων οικονομικών και χωρίς να επιβαρυνθούν υπερβολικά οι μελλοντικές γενεές.

Τα περισσότερα κράτη - μέλη πρέπει να καταβάλλουν ακόμα περισσότερες προσπάθειες για να εξασφαλίσουν επαρκείς και βιώσιμες συντάξεις σε μια κοινωνία που γερνά! Φτάνοντας η μεταπολεμική γενιά σε ηλικία συνταξιοδότησης μέσα στα επόμενα 10 - 15 έτη και με δεδομένα τα χαμηλά ποσοστά γεννήσεων των περασμένων δεκαετιών και τη συνεχή αύξηση του προσδόκιμου ζωής, το ποσοστό των ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών θα διπλασιαστεί από σήμερα έως το 2050. Στα περισσότερα κράτη - μέλη, οι συνταξιοδοτικές δαπάνες αναμένεται να αυξηθούν πολύ από το 2015 και μετά, δημιουργώντας εύλογη ανησυχία σχετικά με την ικανότητα των μελλοντικών συντάξεων να εξασφαλίσουν αξιοπρεπή επίπεδα διαβίωσης για τους συνταξιούχους και οικονομική βιωσιμότητα για τα συνταξιοδοτικά συστήματα. Επιπλέον, τα κράτη - μέλη, θα πρέπει να εξασφαλίσουν ότι τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές ανάγκες, όπως η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας και το αυξανόμενο ποσοστό της μερικής απασχόλησης, των μη μισθωτών και των προσωρινά εργαζομένων.

Η γήρανση δεν σημαίνει την οικονομική κατάρρευση των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Ωστόσο, θα οδηγήσει αναμφισβήτητα σε αύξηση των δαπανών, ιδίως στους τομείς των συντάξεων, της υγείας και της μακροχρόνιας περίθαλψης. Η χρηματοδοτική κρίση και οι δραστικές περικοπές στα μελλοντικά επίπεδα συντάξεων μπορεί να αποτραπούν με την αύξηση των επιπέδων απασχόλησης, ιδίως των ατόμων που πλησιάζουν τα εξήντα ή που μόλις τα έχουν περάσει, και με την εφαρμογή προσεκτικών φορολογικών και δημοσιονομικών πολιτικών σήμερα, ώστε τα κράτη - μέλη να είναι καλύτερα προετοιμασμένα για να αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές πιέσεις. Η προσέγγιση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης προς

την ηλικία της υποχρεωτικής συνταξιοδότησης θα διαδραματίσει πολύ σημαντικό ρόλο για την οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων και για την εξασφάλιση επαρκούς επιπέδου συντάξεων.

Οι κοινοί στόχοι της ΕΕ σχετικά με τα συνταξιοδοτικά συστήματα είναι : α) Επάρκεια, δηλαδή, αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού των ηλικιωμένων, δυνατότητα διατήρησης του επιπέδου διαβίωσης, προαγωγή της αλληλεγγύης των γενεών τόσο μεταξύ τους όσο και στο εσωτερικό της καθεμίας. β) Οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων, δηλαδή, αύξηση των επιπέδων απασχόλησης, παράταση του επαγγελματικού βίου, εξασφάλιση βιώσιμων συντάξεων, προσαρμογή των παροχών και των εισφορών, έτσι ώστε το βάρος των συνεπειών της γήρανσης να μοιράζεται με ισορροπία μεταξύ των γενεών. γ) Αντιμετώπιση των μεταβαλλόμενων αναγκών, δηλαδή προσαρμογή σε περισσότερο ευέλικτα πρότυπα, πραγματοποίηση των φιλοδοξιών για μεγαλύτερη ισοτιμία μεταξύ ανδρών και γυναικών, απόδοση μεγαλύτερης διαφάνειας στα συνταξιοδοτικά συστήματα και απόδειξη της ικανότητάς τους να αντιμετωπίσουν τις αντιξοότητες.

Η βασικότερη πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει η Ελλάδα, είναι η ασφαλιστική μεταρρύθμιση, προκειμένου να μειωθούν οι πιέσεις που ασκούνται από τις δαπάνες για συντάξεις και άλλες δαπάνες που σχετίζονται με την πληθυσμιακή γήρανση, ώστε να μην τεθούν σε κίνδυνο οι καλές μακροοικονομικές επιδόσεις. Η μείωση της γεννητικότητας παρέχει μια μικρή «περίοδο χάριτος» στο υπάρχον συνταξιοδοτικό σύστημα περίπου μέχρι το 2010. Μέχρι τότε, οι συνταξιοδοτικές δαπάνες παραμένουν πραγματικά σταθερές στα σημερινά επίπεδα. Μετά το 2010-2020 όμως, οι δημογραφικές αλλαγές γίνονται πιο αισθητές και οι δαπάνες αυξάνονται ταχύτερα, φτάνοντας το 24,8% του ΑΕΠ μέχρι το 2050.

Οι κυριότεροι παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ύψους των μελλοντικών συνταξιοδοτικών δαπανών είναι: α) οι επιπτώσεις της πληθυσμιακής γήρανσης οι οποίες αποτυπώνονται άμεσα στο δείκτη οικονομικής εξάρτησης, που εκφράζεται από τη σχέση μεταξύ των οικονομικά ενεργών και μη ατόμων, β) η αναμενόμενη αύξηση του ποσοστού των ατόμων άνω των 60 ετών με πλήρη συνταξιοδοτικά δικαιώματα.

Σημειώνεται ότι οι μακροχρόνιες δημογραφικές προβολές περιέχουν σημαντική αβεβαιότητα, η οποία αυξάνει όσο μεγαλώνει ο χρονικός τους ορίζοντας².

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ					
	2000	2005	2010	2030	2050
ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ	47,50%	45,50%	42,60%	52,50%	55,00%
ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	12,60%	12,80%	12,60%	19,60%	24,80%
ΔΑΠΑΝΕΣ ΥΓΕΙΑΣ (ΕΞΑΙΡ. ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ)	4,80%	5,00%	5,20%	5,90%	6,60%
ΤΟΚΟΙ	7,10%	4,30%	1,80%	1%	0,50%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	46,40%	47,00%	44,60%	52,00%	54%
ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ	7,90%	8,30%	8,40%	9,00%	8,80%
ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ					
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	2,50%	3,30%	2,70%	1,75%	1,75%
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΑΕΠ	4,00%	4,75%	3,73%	0,73%	0,85%
ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ-ΑΝΔΡΕΣ (20- 64)	84,10%	84,00%	83,40%	81,10%	82,10%
ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ-ΓΥΝΑΙΚΕΣ (20- 64)	51,10%	53,30%	55,30%	61,10%	71,90%
ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ-ΣΥΝΟΛΟ (20- 64)	67,60%	68,70%	69,40%	71,30%	77,10%
ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	11,00%	8,20%	8,00%	6,70%	5,50%

Πηγή: περ. " Ασφαλιστική Αγορά", τεύχος Ιανουαρίου 2002,

² Π.Κακούρη, «Βιώσιμο μέχρι το 2010», μετά....Ασφαλιστική Αγορά, αρ. 302, Ιανουάριος 2002, σ. 64-66

Μεταξύ των προβλημάτων που ταλανίζουν το συνταξιοδοτικό μας σύστημα, είναι η απώλεια σημαντικών ποσών παροχών με την παροχή πλαστών συντάξεων. Φαινόμενο το οποίο έχει πάρει διαστάσεις εξαιτίας της έλλειψης οργάνωσης των αρχείων των συνταξιούχων και ουσιαστικού ελέγχου. Πρόβλημα επίσης είναι και η απώλεια παροχών λόγω απώλειας των στοιχείων ασφάλισης. Η κακή διαχείριση των οικονομικών πόρων είναι ένας ακόμη παράγοντας που επιδεινώνει την οικονομική κατάσταση του συνταξιοδοτικού μας συστήματος³. Η εισφοροδιαφυγή, αγγίζει σήμερα τα τρία δισεκατομμύρια ευρώ. Είναι χαρακτηριστικό πως με βάση τα στοιχεία του ΙΚΑ, ο ένας στους έξι εργαζόμενους είναι ανασφάλιστος, με αποτέλεσμα το ταμείο να χάνει πολύτιμους πόρους⁴. Σαν φαινόμενο κακής διαχειρίσεως μπορεί να καταγραφεί η χαμηλότατη απόδοση των επενδύσεων των ασφαλιστικών φορέων. Αν εξαιρέσει κανείς την ως ένα βαθμό κρατική παρέμβαση, υπάρχει και η αντικειμενική αδυναμία των ασφαλιστικών φορέων να ανταποκριθούν σε αυτό το καθήκον.

Κάθε συνταξιοδοτικό σύστημα οφείλει να εξυπηρετεί δύο βασικούς στόχους. Αρχικά, να παρέχει προστασία εισοδήματος σε περιπτώσεις όπου ατυχή γεγονότα έχουν σαν αποτέλεσμα την απώλεια εισοδήματος για κάποιους ασφαλισμένους, ενώ κοινωνικοί λόγοι επιβάλλουν την παρέμβαση της κοινωνίας, ώστε να προστατεύονται οι περιπτώσεις αυτές με παροχές αναπηρίας, θανάτου, μακροχρόνιας αναπηρίας κ.λ.π. Έπειτα, να διασφαλίζει τις παροχές γήρατος. Στην πρώτη περίπτωση, το συνταξιοδοτικό σύστημα δρα ως ασφαλιστικός μηχανισμός. Στη δεύτερη περίπτωση, δρα ως μηχανισμός προστασίας απέναντι σε ένα βέβαιο γεγονός, το γήρας, το οποίο έχει βέβαιη επέλευση.

2. Η πραγματικότητα και οι τάσεις στο χώρο των συντάξεων

Η κατάσταση του υπάρχοντος συνταξιοδοτικού συστήματος, δείχνει ότι οι αναμενόμενες εξελίξεις θα έχουν σαν κατάληξη την εφαρμογή σημαντικών περιορισμών σε ό,τι αφορά τους όρους απονομής και το ύψος των παροχών. Οποιαδήποτε προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος με ημίμετρα πολύ σύντομα θα αποδειχθεί ανεπαρκής. Μια τέτοια καθυστέρηση στη λήψη ριζικών μέτρων θα έχει σαν αποτέλεσμα μια προσωρινή κατάσταση, η οποία, μετά από λίγα χρόνια θα απαιτεί τη λήψη δραματικών μέτρων.

Σήμερα, η κύρια και επικουρική ασφάλιση της χώρας λειτουργεί με την ίδια λογική και, έτσι όπως είναι διαρθρωμένη, αποτελεί στην ουσία έναν ενιαίο τομέα, τον κρατικό δηλαδή τομέα παροχής συνταξιοδοτικών παροχών, στον οποίο

³ «Οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης». *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 292, Ιούνιος 2001, σ. 58-59, (από ημερίδα με θέμα : Οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, Επιπτώσεις-Προοπτικές-Προτάσεις, που διοργάνωσε στις 30/05/2001 το εκτελεστικό συμβούλιο της Ομοσπονδίας Ασφαλιστικών Συλλόγων Ελλάδος (ΟΑΣΕ).

⁴ *Το Βήμα*, 10 Απριλίου 2005

αναπόφευκτα θα γίνουν παρεμβάσεις. Η εντεινόμενη εξάπλωση των ευέλικτων σχημάτων εργασίας οδηγεί, αναμφίβολα, στην ανάγκη αντίστοιχα ευέλικτου συνταξιοδοτικού συστήματος. Η ταυτόχρονη εργασία με περισσότερους του ενός εργοδότες και η συχνή μετακίνηση των εργαζομένων σε άλλο εργοδότη είναι χαρακτηριστικά του νέου περιβάλλοντος που διαμορφώνεται σε ό,τι αφορά τις σχέσεις εργασίας. Η ολοένα και περισσότερο εντεινόμενη μετακίνηση εργαζομένων μεταξύ των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς επίσης και πολιτική της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) οδηγεί σε ένα συνταξιοδοτικό περιβάλλον ομοιόμορφο για όλα τα κράτη – μέλη⁵.

Όλες οι πρόσφατες προσπάθειες αναμόρφωσης συνταξιοδοτικών συστημάτων, εντός και εκτός ΕΕ, είχαν ένα κοινό συντελεστή, την εκτεταμένη στροφή προς τα ιδιωτικά σχήματα συνταξιοδότησης. Αυτό εξυπηρετεί τις παραπάνω αναφερόμενες τάσεις στον χώρο των συντάξεων.

Η στροφή προς τα ιδιωτικά σχήματα συνταξιοδότησης είχε σαν αποτέλεσμα:

1. Καλύτερες συνθήκες διαχείρισης του συνταξιοδοτικού συστήματος.
2. Αποτελεσματική ανταποδοτικότητα.
3. Ευελιξία των συνταξιοδοτικών μηχανισμών και προσαρμογή στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον.
4. Ασφαλέστερο σύστημα παροχών, μέσω της διασποράς των φορέων ασφάλισης σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.
5. Ασφαλέστερες παροχές λόγω του κεφαλαιοποιητικού συστήματος, στο οποίο στηρίζονται τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά σχήματα.
6. Μεγαλύτερη ροή κεφαλαίων προς τη χρηματαγορά, πράγμα που επιδρά ευνοϊκά στην ανάπτυξη της οικονομίας.

⁵ Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, «Θέσεις της ιδιωτικής ασφάλισης απέναντι στο πρόβλημα του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος». *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 291, Μάιος 2001, σ.46-47

Συμπεράσματα

Η γήρανση του πληθυσμού, η αύξηση του επιπέδου διαβίωσης και τα χαμηλά επίπεδα γεννητικότητας, συνεπάγονται τη δημογραφική ανισορροπία. Αυτό είναι μόνο ένα από τα προβλήματα του ασφαλιστικού συστήματος. Πρέπει να προστεθούν το δημόσιο χρέος, τα ελλειμματικά ταμεία, η ανεργία, εισφοροδιαφυγή.

Το συνταξιοδοτικό ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της εποχής μας, η αντιμετώπιση του οποίου κρίνεται επείγουσα εφόσον η υιοθέτηση ημίμετρων θα αποτελούσε μία προσωρινή λύση ενώ το μέλλον του συνταξιοδοτικού μας συστήματος κρίνεται δύσκολο αν όχι δυσοίωνα.

Προτάσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος αφορούν στην αύξηση των επιπέδων απασχόλησης και στην εφαρμογή προσεκτικών φορολογικών και δημοσιονομικών πολιτικών, ενώ σαφής είναι η τάση για στροφή προς την ιδιωτική ασφάλιση και συγκεκριμένα στα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά προγράμματα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα ασφαλιστικά συστήματα αναπτύχθηκαν, προκειμένου να καλύψουν τον άνθρωπο από σημαντικούς κινδύνους που τον απειλούν, στη βάση της ιδέας της αλληλεγγύης και της αλληλοβοήθειας. Στις μέρες μας όμως, η κοινωνική ασφάλιση φαίνεται ανεπαρκής στην επίτευξη αυτού του στόχου. Αφήνει, λοιπόν, ένα μεγάλο κενό που δημιουργεί το αίσθημα της ανασφάλειας το οποίο εντείνεται από το αβέβαιο και δύσκολο μέλλον που οι δείκτες επιφυλάσσουν για την κοινωνική ασφάλιση. Το κενό αυτό έρχεται να συμπληρώσει η ιδιωτική ασφάλιση με τα εναλλακτικά συνταξιοδοτικά – αποταμιευτικά σχήματα που προσφέρει, όπου όλο και μεγαλύτερη μερίδα του ελληνικού πληθυσμού αρχίζει να στρέφεται αφού φαίνεται πως έχει αρχίσει να γίνεται συνείδηση ότι η ιδιωτική ασφάλιση ενεργώντας συμπληρωματικά προς την κοινωνική, μπορεί να στηρίξει ουσιαστικά το σύστημα κοινωνικής προστασίας.

Η αναπτυξιακή πορεία της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς αν και σταθερά ανοδική, δεν είναι χωρίς προβλήματα. Ζητήματα όπως αυτό της καθυστέρησης προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στις οδηγίες της ΕΕ ή της ανεπαρκούς εποπτείας των ασφαλιστικών εταιριών, καθώς και προβλήματα αθέμιτου ανταγωνισμού ή μη τήρησης του κώδικα δεοντολογίας, απασχολούν τον κλάδο διότι θέτουν εμπόδια στην περεταίρω ανάπτυξή του. Παρ' όλα αυτά, η αγορά της ιδιωτικής ασφάλισης αποτελεί ένα δυναμικά εξελισσόμενο τμήμα της ελληνικής οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, η ζήτηση για τις υπηρεσίες της ιδιωτικής ασφάλισης στη χώρα μας αυξάνεται με πολύ υψηλούς ρυθμούς τα τελευταία έτη. Αντιστοίχως, αναφορικά με την προσφορά των ασφαλιστικών υπηρεσιών, παρατηρούμε ότι η συνολική παραγωγή ασφαλιστρών έχει πολλαπλασιαστεί. Από τους σημαντικότερους λόγους σύναψης ιδιωτικών ασφαλιστηρίων, σύμφωνα με την έρευνα της *Interamerican* είναι η εξασφάλιση μεγαλύτερης σύνταξης και η αίσθηση πως δεν παρέχεται επαρκής κάλυψη απ' την κοινωνική ασφάλιση. Απ' την άλλη, οι βασικότεροι λόγοι απόρριψης της ιδιωτικής ασφάλισης είναι το υψηλό κόστος, καθώς και η επιφυλακτικότητα για την αξιοπιστία των ιδιωτικών, κερδοσκοπικού χαρακτήρα, επιχειρήσεων.

Πρόκειται για ένα απ' τους πιο δυναμικά αναπτυσσόμενους κλάδους του τομέα των υπηρεσιών της χώρας μας η αναπτυξιακή πορεία του οποίου ξεκίνησε με έντονους ρυθμούς στα μέσα της δεκαετίας του '80 (ιδίως στον κλάδο ζωής) και συνεχίζει την ανοδική του πορεία μέχρι και σήμερα. Παρέχεται από ιδιωτικές επιχειρήσεις η λειτουργία των οποίων καθορίζεται από τους Κανόνες Δεοντολογίας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, διέπεται κυρίως από τις διατάξεις του ΝΔ 400/1970 και βρίσκεται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Ανάπτυξης.

Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις ταξινομούνται σε διάφορες κατηγορίες, ανάλογα με το νομικό καθεστώς λειτουργίας τους, τη μετοχική τους σύνθεση, ενώ έντονη είναι

η διείσδυση των τραπεζών στον ασφαλιστικό χώρο, με την εμφάνιση του θεσμού του bancassurance, θεσμού που στοχεύει στη μείωση του κόστους των ασφαλιστικών προϊόντων και παράλληλα, στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η μείωση του όγκου και της κερδοφορίας των τραπεζικών εργασιών από τη μία, και η ραγδαία ανάπτυξη των ασφαλειών ζωής, από την άλλη πλευρά, σε συνδυασμό με την ουσιαστική μεταβολή και βελτίωση του ασφαλιστικού προϊόντος, πυροδότησαν την ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών στο χώρο των ασφαλιστικών εργασιών (bancassurance) που αναμένεται να ενταθεί στο μέλλον, καθώς θα συνεχίζεται η ενοποίηση του χώρου, συμμετοχών ή joint ventures μεταξύ τραπεζών και ασφαλιστικών εταιρειών.

Η εμμονή στον αναδιανεμητικό χαρακτήρα του ασφαλιστικού μας συστήματος, το οποίο στηρίζουν αποκλειστικά οι εισφορές και η κρατική συνδρομή, δεν θα αντέξει σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, αφού το ανταγωνιστικό περιβάλλον της ΕΕ δεν επιτρέπει ανεξέλεγκτη επιβάρυνση σε προϋπολογισμό και μισθούς. Ούτε βέβαια πρέπει να μεταφέρονται στη χώρα μας «έτοιμες συνταγές» μεταρρυθμίσεων που έχουν εφαρμοστεί σε άλλες χώρες του κόσμου. Όμως είναι ανάγκη όλους τους άμεσα εμπλεκόμενους να τους προβληματίζει ότι οι εξελίξεις σε πολλά ασφαλιστικά συστήματα διεθνώς, ακόμη και στα πιο σοσιαλιστικά, δίνουν στον ένα ή τον άλλο βαθμό κίνητρα ανάπτυξης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι πρέπει να οδηγηθούμε σε διαμετρικά αντίθετη θέση, δηλαδή σε ένα κεφαλαιοποιητικό σύστημα με συμμετοχή της ιδιωτικής ασφάλισης χωρίς όρους και προϋποθέσεις. Γιατί κάτι τέτοιο θα παραγνώριζε τα κεκτημένα των εργαζόμενων, που έχουν κατακτηθεί με αγώνες και θυσίες, και θα υπαγορεύονταν από έναν άκρατο καπιταλισμό. Η νηφάλια λύση του προβλήματος βρίσκεται κάπου στη μέση. Στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα με κρατικές παρεμβάσεις. Ναι στη συμμετοχή των ασφαλιστικών εταιριών στο δεύτερο και τρίτο πυλώνα, γιατί έχουν την τεχνογνωσία και μπορούν να συμβάλλουν ουσιαστικά στην αναμόρφωση του ασφαλιστικού μας συστήματος, όμως με παράλληλο κρατικό έλεγχο και σοβαρή εποπτεία.

Το σύστημα των «τριών πυλώνων» αποτελεί μία από τις σοβαρότερες προτάσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που απειλούν το συνταξιοδοτικό μας σύστημα. Αφορά στη συνλειτουργία της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, της ιδιωτικής ασφάλισης και των ιδιωτικών επαγγελματικών ταμείων, προκειμένου να εξασφαλιστούν οι βασικές λειτουργίες ενός συνταξιοδοτικού συστήματος, που δεν αποσκοπούν παρά στην διασφάλιση του βασικού επιπέδου των συνταξιούχων και στην διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα σε ενεργούς και συνταξιούχους.

Η διεθνής συζήτηση για την υιοθέτηση ενός πολυαξονικού συστήματος συντάξεων ως απάντηση στην κρίση που αντιμετωπίζει σήμερα η σύνταξη γήρατος σε όλο τον κόσμο εισάγεται από την Παγκόσμια Τράπεζα, η οποία υποστηρίζει ότι ο

δεύτερος πυλώνας συνταξιοδότησης θα πρέπει να είναι υποχρεωτικός, να λειτουργεί με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα και να τίθεται υπό ιδιωτική διαχείριση.

Όσον αφορά στην ελληνική θεωρητική συζήτηση, οι αναφορές στο δεύτερο πυλώνα, αλλά και στο σύστημα των τριών πυλώνων γενικότερα, είναι περιορισμένες. Επιπλέον, φαίνεται να επικρατεί σχετική σύγχυση ως προς την περίμετρο κάθε πυλώνα και ειδικότερα του δεύτερου. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι τα δημόσια νομοθετικά συστήματα επικουρικής ασφάλισης δεν ανήκουν στο δεύτερο πυλώνα, δεν φαίνεται κοινώς αποδεκτό, ενώ σε σχέση με τα νεοεισαχθέντα επαγγελματικά συστήματα γίνεται λόγος και για τρίτο πυλώνα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση από την άλλη πλευρά, θέτει ως στόχους της στρατηγικής του συντονισμού των συνταξιοδοτικών συστημάτων τη διασφάλιση της ικανότητας των συντάξεων να ανταποκρίνονται στους κοινωνικούς τους στόχους, την οικονομική βιωσιμότητα του συστήματος και την ικανότητα ανταπόκρισης των συνταξιοδοτικών συστημάτων στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας των ατόμων. Στο πλαίσιο των στόχων αυτών υιοθετείται ο συνδυασμός των συστημάτων των τριών πυλώνων για την παροχή επιπλέον δυνατοτήτων στα άτομα που τις επιθυμούν.

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα διανύει μια πορεία μερικών χρόνων. Στο δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα δημιουργήθηκαν τα Ταμεία Αλληλοβοήθειας με οργανωτικές πρωτοβουλίες των εργαζομένων. Οι θεσμοί κοινωνικής ασφάλισης έχουν τις ρίζες τους στην περίοδο πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν οι εργατικές και επαγγελματικές ενώσεις άρχισαν να δημιουργούν αυτόνομα, αυτοδιοικούμενα και αυτοχρηματοδοτούμενα ασφαλιστικά ταμεία με στόχο τη χορήγηση συντάξεων για την αναπλήρωση της μείωσης του εισοδήματος λόγω γήρατος, αναπηρίας ή θανάτου. Η απουσία ενός ισχυρού φορέα ασφάλισης μισθωτών είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ένα πλήθος ασφαλιστικών φορέων με σημαντικές διαφορές μεταξύ τους ως προς το ύψος των εισφορών που απαιτούν, ως προς τις προϋποθέσεις θεμελίωσης δικαιωμάτων και ως προς τις παροχές.

Τα τελευταία χρόνια η βιωσιμότητα των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης αποτελεί ζητούμενο σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η γήρανση του πληθυσμού και η συνεχώς φθίνουσα αναλογία πληθυσμού σε παραγωγικές ηλικίες, το καθεστώς των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων καθώς και το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξιμων απολαβών αποτελούν βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη δυναμική του ασφαλιστικού συστήματος.

Η δημογραφική ανισορροπία, το δημόσιο χρέος, τα ελλείμματα των ταμείων και η ανεργία, είναι οι παράγοντες στους οποίους αποδίδεται το πρόβλημα ενώ σ' αυτούς πρέπει να προστεθούν το δημόσιο χρέος και η εισφοροδιαφυγή. Η ιδιωτική ασφάλιση, καλείται να ενεργήσει συμπληρωματικά προς την κοινωνική με

εναλλακτικά συνταξιοδοτικά – αποταμιευτικά προγράμματα. Έτσι, φαίνεται πως η συνεργασία του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα είναι ένας καλός τρόπος για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Με το θέμα της επαγγελματικής ασφάλισης ασχολήθηκαν τόσο η Παγκόσμια Τράπεζα όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Και οι δύο κάνουν λόγο για τρεις πυλώνες ασφάλισης. Η Παγκόσμια Τράπεζα αναφέρεται στον δημόσιο – υποχρεωτικό που έχει αναδιανεμητικό χαρακτήρα, τον υποχρεωτικό υπό ιδιωτική διαχείριση με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα και τους προαιρετικούς ιδιωτικούς λογαριασμούς αποταμίευσης που παρέχουν επιπλέον προστασία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζει τον δημόσιο υποχρεωτικό, τα υποχρεωτικά ή προαιρετικά επαγγελματικά συστήματα που αφήνονται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών – μελών, και την ιδιωτική ασφάλιση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εστιάζει το ενδιαφέρον της στο ποιοί είναι οι φορείς ασφάλισης, ενώ για την Παγκόσμια Τράπεζα το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις παροχές όταν φορείς μπορεί να είναι τα ίδια τα άτομα. Και στις δύο περιπτώσεις η ασφάλιση που εξαρτάται από την επαγγελματική απασχόληση αποτελεί το δεύτερο πυλώνα. Η διαφορά έγκειται στην υποχρεωτικότητα ή μη ένταξης των εργαζομένων στο σύστημα.

Η Ελλάδα, ακολουθώντας το μοντέλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει ως προαιρετική την ένταξη των εργαζομένων στα επαγγελματικά συστήματα, ορίζοντας επίσης τις προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας φορέων επαγγελματικής ασφάλισης. Ο νόμος δεν ασχολείται με τις χορηγούμενες παροχές, υπάρχει μόνο μία αναφορά αλλά με τις παραμέτρους ίδρυσης και λειτουργίας των φορέων. Ως προς τον προσδιορισμό του συστήματος «πυλώνα» ασφάλισης στο οποίο εντάσσονται τα επαγγελματικά συστήματα, αξιοσημείωτο είναι ότι γίνεται λόγος για την εισαγωγή του τρίτου πυλώνα της ασφάλισης, ο οποίος τόσο για την ΕΕ όσο και για την Παγκόσμια Τράπεζα ταυτίζεται με την ιδιωτική ασφάλιση, χωρίς να γίνεται καμία αναφορά στο ποιος θεωρείται πρώτος και ποιος δεύτερος πυλώνας της ασφάλισης.

Σκοπός των επαγγελματικών ταμείων δεν είναι να υποκαταστήσουν την κύρια – δημόσια ασφάλιση αλλά να λειτουργήσουν συμπληρωματικά («παροχή» επαγγελματικής ασφαλιστικής προστασίας πέραν της παρεχόμενης από την υποχρεωτική). Ο προαιρετικός χαρακτήρας τους αναμένεται να έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια μεριδίου στην ασφαλιστική αγορά για τον ιδιωτικό τομέα και όχι για το δημόσιο.

ΠΗΓΕΣ

α) Ηλεκτρονικές

www.hewitt.gr

www.google.com

www.aasora.gr

www.ekdd.gr

www.europa.eu.int

β) Βιβλιογραφία

Achleitner P., «Σκέψεις και προβληματισμοί για τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού προβλήματος», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 326, Απρίλιος 2004, σ. 54-55

Amitsis G., Current policies and reform plans for the greek benefits framework, *Benefits and Compensation International*, March 2002

Averting the old age crisis : Policies to protect the old and promote the growth, The World Bank, 1994

Interamerican, Ανάλυση παρούσας κατάστασης- *Situation analysis*, 2004

Interamerican, *Insurance market and evolutions* - Η ασφαλιστική αγορά και οι τάσεις της, 2004

Γ. Ψηλού, *Μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης*, τόμος 58ος, τεύχος 1387, Σεπτέμβριος 2002, σ. 1105

Γεωργιόπουλος Δ., «Bancassurance», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 263, Ιανουάριος 1999, σ. 44-48

Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, «Θέσεις της ιδιωτικής ασφάλισης απέναντι στο πρόβλημα του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 291 Μάιος 2001, σ. 46-47

Ετήσια στατιστική έκθεση : *Η ιδιωτική ασφάλιση στην Ελλάδα*, Ένωση Ασφαλιστικών

Εταιριών Ελλάδος, έτη 1999 - 2000 - 2001 - 2002

Η ελληνική έκθεση στρατηγικής για τις συντάξεις, Υπουργείο Υγείας και Οικονομικών, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Αθήνα Σεπτέμβριος 2002

«Η κατάσταση σήμερα», *Η Ναυτεμπορική*, 2004

Κακούρη Π., «Βιώσιμο μέχρι το 2010, μετά...», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 302, Ιανουάριος 2002, σ. 64-66

Κακούρη Π., «Τί προβλέπει η οδηγία της ΕΕ για τα Ιδρύματα Συνταξιοδοτικών Παροχών (ΙΕΣΠ) – Pension Funds», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 317-318, Ιούλιος - Αύγουστος 2003, σ. 14-18

Κούρμπελα Μ., «Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στα δημόσια οικονομικά», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 315, Μάιος 2003, σ. 46-52

Κρεμαλής Κ., *Δίκαιο κοινωνικών ασφαλίσεων*, Αντ. Ν. Σακκουλά, Αθήνα 1985

Κρεμαλής Κ., *Προβλήματα οριοθέτησης της ιδιωτικής ασφάλισης*, Αντ. Ν. Σακκουλά, Αθήνα 1996

Κωδικοποίηση Νομοθετικού διατάγματος 400/1970 (ΦΕΚ 10/Α/17.01.1970, Περί ιδιωτικής επιχειρήσεως ασφαλίσεως), Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, Αθήνα 2003

Μακρή Κ., *Η ιστορία της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα*, Εθνική Ασφαλιστική, Αθήνα 1996

Μόνιμη στήλη : Σπονδές στη γνώση και τη βελτίωση, «Bancassurance, Λειτουργία του θεσμού», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 267, Μάιος 1999, σ. 100-102

«Οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 292, Ιούνιος 2001, σ. 58-59, (από ημερίδα με θέμα: " Οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης. Επιπτώσεις - Προοπτικές - Προτάσεις", που διοργανώθηκε στις 30/05/2001 από το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Ομοσπονδίας Ασφαλιστικών Συλλόγων Ελλάδος (ΟΑΣΕ))

Παπάδης Κ., «Ο νόμος για την ιδιωτική ασφάλιση», *Το Βήμα*, 06/06/2002

Πετρέλλη Ν., «Ο ρόλος της ιδιωτικής ασφάλισης», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 292, Ιούνιος 2001, σ. 43

Πολυζογώπουλος Η. & Φασόης Ι., *Ο κλάδος της ιδιωτικής ασφάλισης*, IOBE, Αθήνα, Μάρτιος 1999

Πριναράκη Μ., *Γενικές αρχές της ιδιωτικής ασφαλίσεως*, Financial Forum, Αθήνα 1999

Ρόκκας Ι., *Εισαγωγή στο δίκαιο της ιδιωτικής ασφάλισης*, Σμπίλιας, Αθήνα 1985

Σκουλούδη Ζ., *Δίκαιο ιδιωτικής ασφάλισης*, Αφοί Π. Σακκουλά, Αθήνα 1991

«Το bancassurance στην Ευρώπη : Η ευρωπαϊκή εμπειρία που διαμόρφωσε το θεσμό του bancassurance», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 252, Φεβρουάριος 1998, σ. 70-71

Ψιμάρη Φ. - Βούλγαρη & Λεμονάκη Χ., «Επαγγελματικά Ταμεία: Η απάντηση στο μέλλον της κοινωνικής ασφάλισης», *Ασφαλιστική Αγορά*, αρ. 339, Μάιος 2005, σ. 26-27